

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
  - 1.1 ความหมายของจิตสาธารณะ
  - 1.2 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ
  - 1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
  - 1.4 การวัดจิตสาธารณะ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ
  - 2.1 การรับรู้ความสามารถของตน
  - 2.2 ลักษณะมุ่งอนาคต
  - 2.3 เหตุผลเชิงจริยธรรม
  - 2.4 ค่านิยมความเป็นไทย
  - 2.5 ความเชื่ออำนาจในตน
  - 2.6 อັตมโนทัศน์
  - 2.7 ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว
  - 2.8 สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษา กับอาจารย์
  - 2.9 การคล้อยตามผู้อื่น
3. การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ

1.1 ความหมายของจิตสาธารณะ

จากการศึกษารวบรวมความหมายของจิตสาธารณะจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีผู้ให้ความหมายไว้นั้น พบว่า มีการใช้คำที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จิตสำนึกต่อสังคม จิตสำนึกต่อส่วนรวมหรือจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ ซึ่งคำเหล่านี้มีความหมายเดียวกัน ดังนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “จิตสาธารณะ” ซึ่งมีความหมายดังนี้

ชัชสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ และคณะ (2540 หน้า 10) ได้ให้ความหมาย จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกต่อส่วนรวม ไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าหรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของหรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกันเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดหรือพฤติกรรมกระทำที่แสดงออกมา

ชาย โพธิ์ลีตา (2540 หน้า 9) ให้ความหมายของ จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติคือ การใช้สาธารณะสมบัติอย่างมีความรับผิดชอบ หรือการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้ และการกระทำที่เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณะสมบัตินั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นที่ที่ที่มีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณะสมบัติในวิสัยที่สามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่นโดยการคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณะสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัวและไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

กนิษฐา นิตศน์พัฒนา และคณะ (2541, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของ จิตสำนึกสาธารณะว่าเป็นคำเดียวกับคำว่า จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนร่วมหรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับคน

จิตสาธารณะเส้นทางสู่ประชาคม (2542, หน้า 9) กล่าวว่า คำว่าจิตสำนึกสาธารณะเป็นคำเดียวกับคำว่าจิตสาธารณะ ซึ่งหมายถึง ความเป็นพลเมืองผู้ตื่นรู้ ตระหนักในสิทธิและความรับผิดชอบต่อที่จะสร้างสรรค์สังคมส่วนรวมของคนสำคัญ พลเมืองที่รัก เรียกร้องการมีส่วนร่วมและความต้องการที่จะจัดการดูแลกำหนดชะตากรรมของตนและชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2542, หน้า 14) ได้ให้ความหมายไว้ว่าจิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ

บุญสม วรรณศิริพจน์ (2542, หน้า 71-73) ใช้คำว่า จิตสำนึกที่ดีในสังคม สังคมในที่นี้หมายถึง สังคมในชุมชนของตน การปฏิบัติตนให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนของตน คือ การปฏิบัติตน

และการมีส่วนร่วมที่ดีในกิจกรรมชุมชน การช่วยกันดูแลชุมชนของตน การให้ความร่วมมือ การเสียสละกำลัง กำลังทรัพย์ เพื่อการรักษาความปลอดภัยในชุมชน เพื่อสาธารณูปโภคในชุมชน การให้ความเป็นมิตรและมีน้ำใจต่อกัน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของคำว่าจิตสาธารณะว่า หมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

หฤทัย อาจปรุ (2544, หน้า 37) ให้ความหมายจิตสำนึกสาธารณะว่า หมายถึงความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้วิกฤตการณ์โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่ และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหานั้นได้และลงมือกระทำ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกันเป็นคนในสังคมนั้น

อัชฌรา โฉมแฉล้ม (2544) ให้ความหมายของ จิตสำนึกทางสังคมไว้ว่า หมายถึงสภาวะความรู้ตัวถึงความคิด และความรู้สึกต่อบุคคล และสภาพแวดล้อม ที่เกิดจากการคิดคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน

พรพรหม พรอคพวก (2550 , หน้า 4) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะว่า หมายถึง กระบวนการคิดและลักษณะของบุคคลที่รู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม รวมทั้งคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน โดยพิจารณาความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกใน 3 ลักษณะ ดังนี้ 1.การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ร่วมกันของกลุ่ม 2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ 3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวม

เจษฎา หนูรุ่ง (2551 , หน้า 4) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง ลักษณะของนักเรียนที่รู้จักดูแล เอาใจใส่ เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1. การใช้ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนในการใช้ของส่วนรวม การรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้เกิดความชำรุดเสียหาย 2. การถือเป็นหน้าที่ หมายถึง พฤติกรรมที่

แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียนในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ 3. การเคารพสิทธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น

วิทย์พัฒนาท สีหา (2551 , หน้า 7) ให้ความหมายขอจิตสาธารณะว่า หมายถึง การแสดงความรู้สึกและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง การช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณะสมบัติของหน่วยงาน องค์กร และสังคม การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวม และการเข้าร่วมในการทำงานที่เป็นส่วนรวมของหน่วยงาน องค์กร และสังคมโดยการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทนต่อตนเอง แต่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม

จากความหมายของคำที่ใช้เกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะที่แตกต่างกันไปและมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า จิตสาธารณะ คือ การที่นักศึกษาแสดงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดและการกระทำที่เกี่ยวกับการทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง การเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน องค์กร สังคม และประเทศชาติ โดยไม่หวังผลตอบแทน มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด มีการใช้อย่างประหยัดและช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งต่างๆที่เป็นสิ่งของสาธารณะสมบัติของหน่วยงาน องค์กร สังคม และประเทศชาติ

1.2 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

องค์ประกอบของจิตสาธารณะมีการแบ่งองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปตามระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แบ่งองค์ประกอบของจิตสำนึกองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ไว้ดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล (2542, หน้า 15 – 16) ได้กล่าวถึงจิตสำนึก มีอยู่ 3 ด้านหลัก ๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมี มานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social of Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกันเป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มากเพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

จากองค์ประกอบของจิตสำนึกดังกล่าว สรุปได้ว่า องค์ประกอบของจิตสำนึกนั้นมี 3 ด้าน คือ ความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติ และจิตสำนึกในบุคคลนั้นมี 3 ด้าน คือ จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น และจิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งจิตสำนึกที่คนไทยขาดมาก คือจิตสำนึกด้านสาธารณะ ที่ควรปลูกฝังให้มากยิ่งขึ้น และควรปลูกฝังให้ครบ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านความคิด ความรู้สึก และด้านการปฏิบัติ

องค์ประกอบของจิตสาธารณะนั้น มีการศึกษาองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป และใช้คำที่แตกต่างกันไป ตามระดับอายุของกลุ่มที่ศึกษา ดังรายละเอียด ดังนี้

กรมวิชาการ (2540, หน้า 27) ได้กล่าวในคู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนประถมศึกษาแห่งชาติ โดยได้ระบุถึงเป้าหมายที่พึงประสงค์ จะให้เกิดในเด็กวัย 3 – 6 ปี ที่เกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจนตามระดับอายุ ดังนี้ คือ

วัย 3 – 4 ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวม

วัย 4 – 5 ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ รักษาสิ่งแวดล้อมที่ใช้ร่วมกัน

วัย 5 – 6 ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ ช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2544, หน้า 26 – 31) ได้กล่าวถึงจิตสาธารณะของเด็กในลักษณะของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ เป็นวัยที่เรียกว่าช่วงแห่งพลังการเจริญเติบโตของงานสำหรับชีวิต แนวความคิดเหล่านี้เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการมองเด็กในทัศนะของการที่เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ แตกต่างจากเด็กวัยอื่น ๆ ในช่วงชีวิตของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นหลักการปลูกฝัง เด็กวัยนี้ให้เรียนรู้เกิดความรักสิ่งแวดล้อม ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยอาศัยสภาพการณ์ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ การเรียนรู้จะทำให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

2. กระบวนการปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัย 5 ด้านคือ การให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจ การสร้างกรอบแนวคิด การเสริมสร้างทักษะและการเสริมสร้างเจตคติ จากกระบวนการดังกล่าว จะต้องเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยในลักษณะของรูปธรรม แล้วสร้างความเข้าใจ และความสำคัญของสิ่งแวดล้อมต่อตนเองและมนุษย์ แล้วสร้างกรอบแนวคิดให้เด็กกับรู้ว่าสิ่งแวดล้อมเป็นบริบท และเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์การเสริมสร้าง ทักษะในการรักสิ่งแวดล้อม ต้องเกิดจากการจัดประสบการณ์ต้องให้เด็กได้ปฏิบัติจริงและควบคู่กับการเสริมสร้างเจตคติที่ดี รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าประโยชน์สิ่งแวดล้อมต่อตัวเอง ครอบครัวและสังคม เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่เห็นแก่ตัวเกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ทำเป็นตัวอย่างที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาองค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะในระดับก่อนประถมศึกษาชั้นนั้น จะใช้คำว่ากรการรักษาสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของการมีจิตสำนึกสาธารณะ ส่วนในระดับเด็กระดับประถมศึกษา หรือระดับอายุที่มากขึ้น มีการศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะโดยใช้คำที่แตกต่างกันไป เช่น จิตสำนึกทางสังคม จิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ จิตสำนึกต่อส่วนรวม โดยมีรายละเอียดขององค์ประกอบที่ศึกษาแตกต่างกันไปซึ่งจากคำนิยามความหมายของจิตสาธารณะของชาย โพธิสิตา (2540 , หน้า 14-15)และมุทิตา หวังคิด (2547 , หน้า 24) แบ่งองค์ประกอบของจิตสาธารณะเป็น 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม วัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ

1. การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม เช่น เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษา เพื่อให้สมบัติของส่วนรวมอยู่ในสภาพดี

2. ลักษณะของการใช้ เช่น มีการใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด มีการใช้สิ่งของส่วนรวมอย่างทะนุถนอม ให้ของส่วนรวมมีความคงทน ใช้ได้นาน

องค์ประกอบที่ 2 การถือปฏิบัติหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ วัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ในการดูแลสมบัติส่วนรวม เช่น การทำความสะอาดห้องเรียนเมื่อเป็นเวรประจำวัด

2. การรับอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม เช่น อาสาช่วยเพื่อน นำขยะไปทิ้ง อาสาขัดห้องน้ำช่วยเพื่อน

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิในการใช้ของของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้นวัดได้จาก

1. ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง
2. เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

ยุทธนา วรณปิติ (2542, หน้า181 - 183) เสนอว่าบุคคลที่มีจิตสาธารณะมีลักษณะดังนี้

1. การทุ่มเทและอุทิศตน สิทธิพลเมืองต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบทางสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วยอาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชน ประชาชนก็ต้องให้ความเอาใจใส่และติดตาม ไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้นต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่น และในสถาบันต่าง ๆ

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตัวเอง ไม่ไว้ใจใจผู้อื่น เลือกคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกัน ไม่สนใจการเมืองทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เกิดข้อขัดแย้ง การยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นผู้ที่มีจิตสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางสังคมสมัยใหม่ มีความอดทน ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมไม่ทำให้อ่างที่ความต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย และหาวิธีการอยู่ร่วมกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติ สร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจและผนึกกำลัง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมือง ในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางฐานะให้เกิดการอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เป็นเพียงสถานที่ฝึกหัดและให้ความรู้ ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัว รวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้นระหว่าง

เพื่อนบ้านที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่าง ๆ เชื่อมโยงบุคคลที่น่าสนใจเรื่องของตน เข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่นช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคม และกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนาและสื่อมวลชน นับว่ามีบทบาทสำคัญในการสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล (2540) เสนอว่าองค์ประกอบของจิตสำนึกสาธารณะว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ และมีความหมายอย่างยิ่งในสังคม ทำให้เกิดประชาสังคม คือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงชุมชนแห่งสำนึก (Consciousness Community) ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้องมองอนาคตร่วมกันเรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกัน โดยอาศัยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้ถึงสถานการณ์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลง พร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ

2. ประชาชนสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้คือการที่ทำให้เกิดกลุ่มสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคม ไม่รอคอยให้ผู้อื่นปัญหาให้กับตัวเอง ซึ่งการที่บุคคลสำนึกถึงพลังของตนต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทางสังคม

3. ความรักความเอื้ออาทรสามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคม มีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคี ความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่ดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การแตกแยกเสมอไป ดังนั้นเงื่อนไขแห่งความรักสามัคคี จะเป็นสิ่งเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

4. การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน จิตสาธารณะเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้นต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกัน ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันตลอดจนการพัฒนาให้เกิดอย่างต่อเนื่อง

5. การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวทางให้เกิดจิตสาธารณะ

จากองค์ประกอบและความหมายที่มีผู้ให้ไว้ซึ่งมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การมีจิตสำนึกร่วมกันในสาธารณสมบัติ ความรับผิดชอบต่อสังคม การเห็นประโยชน์ส่วนรวม มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีคุณธรรมจริยธรรม มีการใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและดูแลรักษา เป็นต้น สำหรับการการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นการการศึกษาค้นคว้าเพื่อค้นหาตัวแปรที่ดีที่สุดที่ส่งผลต่อ

จิตสาธารณะของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ ซึ่งจะกลายเป็นพ่อพิมพ์แม่พิมพ์ของชาติซึ่งเป็นบุคคลต้นแบบที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคม จึงให้ความหมายว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การที่นักศึกษาแสดงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดและการกระทำที่เกี่ยวกับการทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง การเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวม เชื่อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน องค์กร สังคม และประเทศชาติ โดยไม่หวังผลตอบแทน มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด มีการใช้อย่างประหยัดและช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งต่างๆที่เป็นสิ่งของสาธารณะสมบัติของหน่วยงาน องค์กร สังคม และประเทศชาติ

จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมของพลเมือง (เหตุย อจปร. 2544 : 49) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลสามารถอธิบายได้ตามทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ เนื่องจากทฤษฎีเหล่านี้เป็นการกำหนดคุณลักษณะของบุคคลในด้านความเข้าใจตนเอง สภาพแวดล้อม และคุณธรรมจริยธรรมตามช่วงอายุ และสามารถอธิบายได้ตามหลักพระพุทธศาสนา ส่วนทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมซึ่งสร้างโดย ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 3) กล่าวถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งว่าพฤติกรรมเหล่านี้ เกิดจากสาเหตุทางจิตใจเชื่อว่าคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลต้องประกอบด้วยสติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต ซึ่งเป็นส่วนรากแก้วของต้นไม้ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจทั้ง 3 ด้านในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุจึงจะมีความพร้อมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในส่วนของลำต้นคือ จิตลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ เหตุผลเชิงจริยธรรม มุ่งอนาคต และควบคุมตนเอง ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติ คุณธรรมและค่านิยม ซึ่งแสดงออกทางดอกและผลของต้นไม้ คือ พฤติกรรมการทำดี ละเว้นความชั่ว การทำงานเพื่อส่วนรวม พฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศและพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างเข้มแข็ง

สถาบันอุดมศึกษา เป็นสังคมหนึ่งซึ่งนิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม นอกจากบทบาทและหน้าที่ในด้านการศึกษาหาความรู้แล้ว ในการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรในระดับบุคคลระดับองค์กรและระดับชาติ ได้คาดหวังไว้กับระดับอุดมศึกษาว่าจะต้องมีส่วนสำคัญในการที่สร้างความแข็งแกร่งให้กับสังคม การเตรียมคนที่มีความมั่นใจในการเผชิญกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ตลอดจนความสามารถในการผลักดันให้เกิดสิ่งดี ๆ ความสามารถในการสร้างความร่วมมือและการแข่งขันเป็นความสามารถในการสร้างดุลยภาพระหว่างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความสามารถในการในการชี้แนะแนวทางการปรับตัวของสังคมสู่แนวทางการขยายโอกาสในสังคม

ซึ่งบาร์เนตต์ (พรธนอร อุฑูภาพ. 2547 : 33 ; อ้างอิงมาจาก Barnett. 1994 : 18 - 19) เสนอว่าภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีหน้าที่ 4 ประการ คือ 1)เป็นแหล่งผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพ 2)เป็นแหล่งฝึกอบรมทางการวิจัย 3)เป็นแหล่งในการจัดฝึกอบรม และ4)เป็นแหล่งที่ให้โอกาสในการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งการผลิตบัณฑิตจึงเป็นหน้าที่สำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องตระหนัก โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนจะเป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นอย่างมากเปรียบเสมือนการนำแผนไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา (พรธนอร อุฑูภาพ. 2547 : 33 ; อ้างอิงมาจาก Beauchamp.1981 : 164) โดยนักศึกษาที่เข้ามาในสถาบันอุดมศึกษาควรมีความพร้อมในการศึกษาและมีคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญได้แก่ ความรู้ เจตคติที่ดีในสาขาที่ศึกษา เช่น ความมีคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความประหยัด ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ความสามารถในการทำงาน ที่ได้รับมอบหมายจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ ความเป็นผู้นำ การมีมนุษยสัมพันธ์ ความรอบคอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต การมีจิตใจใฝ่รู้ (Inquiring Mind) ตลอดจนความสามารถทางภาษาและการสื่อสาร ซึ่งคุณสมบัตินี้ดังกล่าวเป็นพื้นฐานการศึกษาและการใช้ชีวิตในสังคมอุดมศึกษาของนักศึกษาและนอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมบทบาทของพลเมืองในด้านการปลูกฝังจิตสำนึกและควบคู่กับการศึกษาด้วย เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติ (พรธนอร อุฑูภาพ. 2547 :33)

1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

ทฤษฎีประชาสังคม

คำว่าจิตสาธารณะ ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีประชาสังคม (Civil Society Theory) ซึ่งคำว่าประชาสังคม มาจากภาษาอังกฤษว่า Civil Society และมีใช้ภาษาไทยเทียบเคียงกันหลายคำ โดยในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้ทฤษฎีประชาสังคม เป็นพื้นฐานในการศึกษาจิตสาธารณะ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาสาระดังนี้

ทฤษฎีประชาสังคมเกิดขึ้นในโลกตะวันตก ให้ความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการช่วยเหลือสังคมโดยไม่ต้องการกำไร ซึ่งตามแนวความคิดของ Keane. 1988 : 14 ; อ้างอิงมาจากหฤทัย อัจจุ 2544 : 27) กล่าวว่าประชาสังคมเป็นแนวคิดของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กร นอกภาครัฐเพื่อทำกิจกรรมด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม จนเป็นกิจวัตรและด้วยความเต็มใจโดยผู้ที่อยู่ในองค์กรจะร่วมกันปกป้องและเปลี่ยนแปลงบทบาทตนเอง โดยการกดดันสถาบันภาครัฐแต่ใน

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับความร่วมมือของบุคคลในสังคม เพื่อพัฒนาสังคมให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียม ให้ความสำคัญต่อความสามัคคี

องค์ประกอบของประชาสังคม

กิจกรรมหรือกระบวนการที่เรียกว่าประชาสังคม ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ (ชูชัย ศุภวงศ์ และคณะ. 2540) ดังนี้

1. จิตสำนึกประชาสังคม (Civic Consciousness) หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) หมายถึง ความคิดและการยอมรับในเรื่องที่ของการรวมตัวกันอย่างอิสระด้วยความรัก ความเอื้ออาทร ความยอมรับในความคิดเห็นของกันและกันในการเรียนรู้ร่วมกัน หรือการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ การรวมตัวเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วม มีอิสระมีการเรียนรู้ร่วมกัน

2. โครงสร้างองค์ประกอบประชาสังคม (Civic Organization) หมายถึง กลุ่มการรวมตัวซึ่งอาจเป็นองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เป็นกลุ่มรวมที่รวมตัวกันเฉพาะการเฉพาะเรื่องหรือต่อเนื่อง สมาชิกของกลุ่มอาจจะเป็นบุคคลในภาครัฐ ภาคธุรกิจหรือประชาชน จำนวนไม่จำกัด ประเด็นสำคัญคือ การรวมกลุ่มต้องมีจิตสำนึกประชาสังคมครบถ้วน

3. เครือข่ายประชาสังคม (Civic Network) หมายถึง โครงสร้างและกระบวนการซึ่งเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรประชาสังคมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ปัจจัยของสำคัญเครือข่ายประชาสังคมคือ ระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์

องค์ประกอบประชาสังคมทั้ง 3 ประการ ทำให้เกิดประชาสังคมแต่กระบวนการประชาสังคมไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ถ้าบุคคลในสังคมขาดจิตสำนึกสาธารณะซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดที่มีผลต่อพฤติกรรมการรวมตัวของบุคคลในสังคม องค์ประกอบทั้งในด้านความคิดเห็น ความรู้สึกและการปฏิบัติต้องมีจิตสาธารณะเป็นส่วนประกอบ

สรุปประชาสังคมนั้นเป็นส่วนที่สำคัญในกระบวนการทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน สังคมหรือการเลียนแบบทางสังคม ทำให้คนในสังคมตื่นตัว และมีความรู้สึกนึกคิดและปรารถนาเข้าไปแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์หรือปัญหาสังคม หรือมีความรู้สึกเป็นเจ้าของส่วนรวมร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมการรวมตัวหรือมีจิตสำนึกร่วมกันและทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์ร่วมกัน ไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งทำให้เกิดความเข้มแข็งให้กับชุมชนและมีสงบสุขเพราะสังคมมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freudian Psychoanalytic Theory)

การศึกษาบทบาทและอิทธิพลของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลและเชื่อว่าสังคมมีส่วนในการปั้นมนุษย์ให้มีลักษณะต่าง ๆ กันตามแต่ว่ามนุษย์นั้นจะอยู่กลุ่มสังคมใด การอธิบายตามทฤษฎีทางสังคมวิทยาจะอธิบายที่มาหรือพัฒนาการทางจริยธรรมของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่มองเห็นว่าสังคมมีอิทธิพลสำคัญ ในการพัฒนาลักษณะทางจริยธรรมให้แก่สมาชิกในสังคมนั้น (นีออน พิณประดิษฐ์ 2542 , หน้า 35)

ฟรอยด์เป็นผู้ก่อตั้งทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ซึ่งได้สรุปว่าโครงสร้างของบุคลิกภาพของบุคคล มี 3 องค์ประกอบ คือ อิด (ID) อีโก (EGO) และซูเปอร์อีโก (Superego)

1. อิด ตามความคิดของฟรอยด์ มนุษย์เกิดมาพร้อมด้วยสัญชาตญาณ 2 ชนิด ได้แก่สัญชาตญาณชีวิต (Life Instinct) เป็นสัญชาตญาณที่ผลักดันให้บุคคลกระทำในสิ่งที่ทำให้เกิดความสุขสำราญใจ โดยเฉพาะความสุขทางกาย เรียกว่า กามารมณ์ (Sex) และสัญชาตญาณความตาย (Dead Instinct) รวมทั้งการทำลายชีวิตของตนเองหรือความก้าวร้าว ฟรอยด์เชื่อว่าตั้งแต่แรกเกิดทารกจะมีอิด คือ ต้องการแสวงหาความพึงพอใจในช่วงเวลานั้น ๆ ถ้าความพอใจไม่ได้รับการตอบสนองเด็กจะเกิดความเครียด วิธีการที่อิดใช้ในการลดความเครียดมี 2 วิธี คือ 1) ปฏิกริยาสะท้อน คือ การตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมด้วยปฏิกริยาสะท้อน เช่น การดูดของเด็กทารก 2) กระบวนการปฐมภูมิ คือ การคิดเพื่อฝันเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่จะช่วยลดความเครียดลงได้ เช่น ทารกคิดถึงการดูแลจากแม่ การคิดฝันนี้จะช่วยลดความเครียดได้เพียงบางส่วนไม่สามารถลดได้ทั้งหมด

2. อีโก้ เป็นโครงสร้างสมองที่พัฒนาขึ้นจากการคิดเพื่อฝันเป็นการคิดหาเหตุผลและการวางแผนเพื่อให้ได้มายังสิ่งที่ต้องการ ลักษณะสำคัญของอีโก้ คือ พัฒนาขึ้นมาเพื่อช่วยให้อิดได้รับการตอบสนองที่เป็นจริงไม่เพียงแต่คิดเพื่อฝันไปเท่านั้น อีโก้จะใช้กระบวนการคิดทุติยภูมิ คือ การคิดที่มีความจริงมากกว่าการเพื่อฝันถึงแม้ว่าอีโก้จะอิงความเป็นจริงมากกว่าอิด แต่พลังของอีโก้ก็จะทำไปเพื่อการตอบสนองความต้องการของอิด

3. ซูเปอร์อีโก้ เป็นลักษณะโครงสร้างที่สำคัญลำดับที่ 3 ของบุคลิกภาพจะพัฒนาขึ้นเรียกว่า ซูเปอร์อีโก้ หมายถึง หลักเกณฑ์ทางสังคมและค่านิยมต่าง ๆ ที่เด็กได้รับการสั่งสอนและถ่ายทอดปลูกฝังจากพ่อแม่และสังคม ซูเปอร์อีโก้แบ่งได้เป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือ มโนสำนึกหรือมโนธรรม (The Conscience) ประกอบด้วยข้อห้ามทางสังคมต่าง ๆ การประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะในเรื่องการแสดงออกของความต้องการทางเพศและความก้าวร้าว ส่วนที่ 2 คือ ตนในอุดมคติ(The Ego Ideal) ซึ่งเป็นภาพพจน์ของบุคคลที่ควรเป็นและควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร จะ

เห็นได้ว่าในส่วนแรกของซูเปอร์อีโก้เป็นข้อห้ามไม่ให้ประพฤติปฏิบัติ แต่ในส่วนที่สองเป็นข้อกำหนดให้ประพฤติปฏิบัติ อาจเปรียบได้ว่า มโนสำนึก คือ เบญจศีล และตนในอุมคติคือเบญจธรรม ตามหลักของพระพุทธศาสนา

โดยทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud) มีความเชื่อว่า จริยธรรมของบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่ได้รับการขัดเกลา และพัฒนาขึ้นจากแรงขับพื้นฐานของบุคคลในสัจตมได้สำนึก หรือส่วนที่เรียกว่า ซูเปอร์อีโก้ (Superego – self with Ethic) และจะคอยควบคุมพฤติกรรมภายนอกของบุคคลให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม ในวัยเด็กจะพัฒนาบุคลิกลักษณะค่านิยมมาตรฐานจริยธรรม ของสังคมจากบิดามารดาและคนใกล้ชิด โดยกระบวนการเลียนแบบและยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติ ในวัยผู้ใหญ่ เมื่อจริยธรรมเกิดขึ้นใน จิตใจแล้วยอมเปรียบเสมือนมีเครื่องมือคอยควบคุมความประพฤติของบุคคลให้อยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม เมื่อใดที่มีความต้องการที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานจริยธรรมที่ตนเองยึดถืออยู่จิตได้สำนึกจะกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งในใจ แม้การกระทำนั้นจะไม่มีผู้รู้เห็นก็จะเกิดความละอายใจไม่สบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษตนเอง ทำให้บุคคลนั้นระงับหรือละเว้นการกระทำไม่ถูกไม่ดี ไม่ควร โดยไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมจากบุคคลอื่น ซึ่งหมายถึงบุคคลนั้นได้เกิดคุณธรรมหรือจริยธรรมขึ้นภายในใจตน รู้ว่าพฤติกรรมใดควรทำ และพฤติกรรมใดไม่ควรทำ นับได้ว่าบุคคลนั้นมีพัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้น การทำงานร่วมกันของพลังทั้ง 3 โดยลักษณะบุคลิกภาพของคนเกิดจากการทำงานร่วมกันทั้งสามอย่างนี้ ถ้าพลังใดมีอิทธิพลเหนือพลังอื่นย่อมเป็นตัวชี้ลักษณะบุคลิกภาพของคนนั้น (ศรีเวื่อน แก้วกัจจาล. 2546)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา แบนดูราเชื่อว่าการเรียนรู้ส่วนมากเป็นการเรียนรู้ โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550, หน้า 235 - 236 ; อ้างอิงมาจาก Bandura. p1969 - 1971) จึงเรียกการเรียนรู้จากการสังเกตว่า “การเรียนรู้โดยการสังเกต” หรือ “การเลียนแบบ” และเนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งบุคคลและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน แบนดูราจึงให้ความสำคัญของการรู้คิด (Cognitive) ในการเรียนรู้จากการสังเกตและการเลียนแบบด้วยและได้เปลี่ยนทฤษฎีของเขาว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการรู้คิดทางสังคม (Social Cognitive Learning Theory)

กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต

แบนดูรา (ซูรังค์ โค้วตระกูล. 2550, หน้า 236 - 242 ; อ้างอิงมาจาก Bandura. 1977) ได้อธิบายกระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเรียนรู้โดยตัวแบบมีทั้งหมด 4 อย่างดังนี้

1. กระบวนการความใส่ใจ (Attention) การที่ผู้สังเกตจะต้องรับรู้ส่วนประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมของผู้ที่เป็นตัวแบบองค์ประกอบที่สำคัญของตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อความสนใจของบุคคลมีหลายอย่าง เช่น เป็นผู้ที่มีเกียรติสูง มีความสามารถสูง หน้าตาดี รวมทั้งการแต่งตัว การมีอำนาจที่จะให้รางวัลหรือลงโทษ

2. กระบวนการจดจำ (Retention) การที่ผู้สังเกตจะสามารถเลียนแบบให้เหมือนตัวแบบได้ เป็นเพราะผู้สังเกตได้บันทึกสิ่งที่ตนสังเกตไว้ในความจำระยะยาว และถ้าผู้สังเกตอธิบายการกระทำของตัวแบบด้วยคำพูดได้หรือสร้างภาพพจน์ไว้ในใจ ผู้สังเกตจะสามารถเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบได้แม้ว่าเวลาผ่านไปนาน

3. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ (Reproduction) ปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการนี้คือ ความพร้อมทางด้านร่างกายและทักษะที่จำเป็นจะต้องใช้ในการเลียนแบบ ถ้าหากผู้สังเกตไม่มีความพร้อมก็จะไม่สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบได้ การเลียนแบบนี้ไม่ใช่การลอกเลียนแบบอย่างตรงไปตรงมาแต่เป็นการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยกระบวนการคิด การรู้คิด และความพร้อมด้านร่างกายของผู้สังเกต ดังนั้น พฤติกรรมของแต่ละบุคคลแม้ว่าจะเป็นการเลียนแบบจากตัวแบบเดียวกันก็มีความแตกต่างกันไป บางคนอาจทำได้ดีกว่าตัวแบบก็ได้ บางคนก็ทำได้เพียงคล้ายคลึงกับตัวแบบ

4. กระบวนการจูงใจ (Motivation) การที่ผู้สังเกตมีแรงจูงใจที่จะเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบ เพราะผู้สังเกตมีความคาดหวังว่า การเลียนแบบจะนำประโยชน์มาให้ เช่น การได้รับแรงเสริมหรือรางวัลหรืออาจจะนำประโยชน์บางสิ่งบางอย่างมาให้หรือทำให้สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาได้

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นทฤษฎีที่อธิบายวิธีการและกระบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคม ทำให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมเป็นลักษณะของตน โดยนำเอาหลักการเสริมแรง และหลักการเชื่อมโยงมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม มีความเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นพัฒนาการของจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นผลจากความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของสังคมโดยมีแรงขับพื้นฐานมาจากความต้องการทางชีวภาพ การสนองตอบต่อรางวัลและการหลีกเลี่ยงการลงโทษจากสังคม โดยมี

ความเชื่อว่า สิ่งแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์และประสบการณ์ที่มนุษย์ได้รับ การแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ มีผลต่อการตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมใดในครั้งต่อ ๆ ไปด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นเกิดจากการเรียนรู้จากผลที่สนองตอบต่อการกระทำของบุคคลนั้นโดยตรง และการเรียนรู้จากตัวแบบ คือการสังเกตพฤติกรรมและผลที่จะเกิดขึ้นภายหลังการกระทำของบุคคลอื่น(Benjamin. 2001 ,p 474)

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2539 ,หน้า 3) ได้ทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมบุคคลแล้วสามารถหาปัจจัยที่ส่งผลของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง พฤติกรรม การทำดี ละเว้นความชั่ว การทำงานเพื่อส่วนรวม พฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศและพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างเข้มแข็ง เกิดจากสาเหตุทางจิตใจของบุคคล ต้องประกอบด้วยสติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต และจิตลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ เหตุผลเชิงจริยธรรม มุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติ คุณธรรมและค่านิยม ซึ่งจะได้อธิบายเกี่ยวกับดังนี้

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้มี 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นดอกและผลไม้ของต้นไม้ ส่วนลำต้นและส่วนราก ในส่วนแรกคือ ดอกและผลไม้มันต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานดีละเว้นชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ที่รวมเข้าเป็น พฤติกรรมพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่าง ขยันขันแข็ง ผลที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่น่าปรารถนา มีสาเหตุอยู่ 2 กลุ่มกลุ่มแรกคือ สาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ อันประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน ดังนี้

1. เหตุผลเชิงจริยธรรม
2. ลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง
3. ความเชื่ออำนาจในตน
4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
5. ทศนคติ คุณธรรม ค่านิยม

ลักษณะของของจิตลักษณะเหล่านี้ ถ้าต้องการที่จะเข้าใจ อธิบาย ทำนาย และพัฒนา พฤติกรรมใด จะต้องใช้จิตลักษณะบางด้านหรือทั้ง 5 ด้านนี้ประกอบกันจึงจะได้ผลดีที่สุดส่วนที่ สามของต้นไม้จริยธรรมคือ รากของต้นไม้ ซึ่งเป็นจิตลักษณะกลุ่มที่สองมี 3 ด้าน คือ

1. สติปัญญา

2. ประสบการณ์ทางสังคม

3. สุขภาพจิต

จากทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ ผู้วิจัยได้สรุปเพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ไว้ดังนี้

1. ส่วนราก เปรียบเสมือนลักษณะทางจิตที่เป็นพื้นฐานของจิตใจ 3 ประการนั้น ได้แก่

1.1 สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาดเหมาะสมกับอายุ ไม่หยุดชะงักในชั้น การคิดแบบรูปธรรม เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางความคิดที่เป็นนามธรรมขั้นสูงได้

1.2 ประสบการณ์ทางสังคม คือ การเข้าใจมนุษย์และสังคม เอาใจเขามาใส่ใจเราเข้าใจสภาพการดำเนินงานชีวิตอุปสรรค และการแก้ปัญหาความอยากความต้องการของตนประเภทต่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคมของคนเหล่านั้น เพื่อให้ทราบว่าการทำงานของตนจะส่งผลกระทบต่อทั้งทางดีและทางไม่ดีแก่ผู้อื่นได้

1.3 สุขภาพจิตดี คือ การมีความวิตกกังวลน้อย หรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ สุขภาพจิตของบุคคลส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม

2. ส่วนลำต้น เปรียบเสมือนลักษณะทางจิตใจ 5 ประการ ที่ส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนดีและคนเก่ง ถ้ามีมากในบุคคลใด บุคคลนั้นจะมีพฤติกรรมของคนดีคนเก่งอย่างสม่ำเสมอ แต่ถ้าขาดลักษณะหลายประการมากเท่าใด บุคคลนั้นก็จะเป็นผู้ที่ไม่สามารถเป็นคนดีคนเก่งได้แก่

2.1 เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนดีที่สังคมปรารถนามองเห็นคุณประโยชน์ของพฤติกรรมนั้นเกิดความพอใจ และพร้อมที่จะกระทำหรือยึดคุณธรรมเป็นหลัก

2.2 เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นการเลือกกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดด้วยเหตุผลของการเห็นแก่ผู้อื่น ส่วนรวม และหลักสากลมากกว่ากระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดด้วยเหตุผลเพื่อตัวเองหรือกลุ่มพรรคพวกของตน

2.3 ลักษณะการมุ่งอนาคต สามารถคาดการณ์ไกลถึงผลที่จะเกิดจากการกระทำในอนาคต และสามารถควบคุมตนให้อดได้รอได้อย่างเหมาะสม

2.4 ความเชื่ออำนาจในตน คือ ความเชื่อว่าผลที่เกิดกับตนเป็นเพราะการกระทำของตนมากกว่าความบังเอิญ โชคเคราะห์ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อทำความดีย่อมได้รับสิ่งที่ดีตอบแทนถ้าทำชั่วจะได้รับการลงโทษตอบแทน

2.5 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หรือความมุ่งมั่นบากบั่น ฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างเหมาะสมกับความสามารถของตน

ลักษณะของจิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการที่ลำดับขั้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลที่มีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้านในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุจึงนับว่าเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการของลำดับขั้น โดยที่จิตลักษณะทั้ง 5 จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าวและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วย ฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของพลเมืองดีในการช่วยเหลือสังคม นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้ อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำดับขั้น เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมด้วย

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมการ

กระบวนการปฏิสัมพันธ์เป็นกระบวนการที่เป็นผลวัตรและมีความต่อเนื่อง (Dynamic Interaction) กล่าวคือ เป็นกระบวนการร่วมกันระหว่างตัวแปรแทรกซ้อนของบุคคล ตัวแปรปฏิภริยาของบุคคล และสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมของบุคคลที่อยู่ในโครงสร้างนั้น เพื่ออธิบายพัฒนาการของพฤติกรรมของบุคคล ตลอดจนการคงไว้ซึ่งพฤติกรรมนั้นด้วย กระบวนการดังกล่าวอาจเกิดภายในสถานการณ์ หรือเกิดในสถานการณ์หลาย ๆ สถานการณ์ที่แตกต่างกันก็ได้เมื่อพิจารณาปฏิสัมพันธ์ภายในสถานการณ์ การกระทำตามสถานการณ์จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันการกระทำตามสถานการณ์ที่จะโน้มนำปัจเจกบุคคลให้มีการเลือกแปลผล และสิ่งต่อไปถึงกระบวนการในสถานการณ์ที่จะเป็นข้อมูลแก่บุคคลต่อไป ในทำนองเดียวกันก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมของคนอื่น ๆ นั่นคือ บุคคลกับสถานการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมมีปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นพลวัตร และมีความต่อเนื่องกัน ปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยทั้ง 2 ร่วมกันส่งผล อย่างแยกกันไม่ได้ต่อพฤติกรรมของบุคคลในโครงสร้างนั้น (Magnusson and Endler. 1977, หน้า 18-21)

รูปแบบปฏิสัมพันธ์ (Interaction Model) มุ่งเน้นความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตใจของบุคคล (สาเหตุภายใน) กับสถานการณ์ที่เขาประสบอยู่ (สาเหตุภายนอก) จัดเป็นรูปแบบที่พยายามอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์อย่างครอบคลุมมากที่สุด ในปัจจุบันการศึกษาทางจิตวิทยาได้มีการศึกษาปฏิสัมพันธ์ ใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการศึกษาปฏิสัมพันธ์เชิงสถิติวิเคราะห์ (Mechanical Interaction) แบบ Two – way ANOVA ซึ่งเป็นการศึกษาอิทธิพลร่วมระหว่างลักษณะทางจิตของผู้กระทำ 1 ตัวแปรกับสถานการณ์ที่จะกระทำ 1 ตัวแปร ซึ่งส่งผลต่อความแปรเปลี่ยนของคะแนนพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งในบุคคล ส่วน

ลักษณะที่สองนั้นเป็นการศึกษา ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะทางจิตใจเดิม กับสถานการณ์ หรือ มีความไวต่อสถานการณ์ (Organismic Interaction) หมายถึง การศึกษาลักษณะทางจิตใจ ของบุคคลที่แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือมีความไวต่อสถานการณ์ที่บุคคลเผชิญ เป็น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะจิตใจเดิมกับสถานการณ์ปัจจุบันปฏิสัมพันธ์นี้เกิดภายในจิตใจของ บุคคล ตัวอย่างเช่น การที่ประชาชนมีเจตคติที่ดีต่อการรักษาความสะอาดท้องถนน อาจเกิดการ รณรงค์ไม่ทิ้งขยะในท้องถนนของฝ่ายเทศบาล นักเรียนเกิดความวิตกกังวลสูงในสถานการณ์สอบ วัดผลการเรียน หรือนักธุรกิจเกิดความรู้สึกเสี่ยงต่อการลงทุนเมื่ออยู่ในภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ เป็นต้น (งามตา วนิทนานนท์. 2540, หน้า 5-6)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และอธิบายจิตสาธาณณะของนักศึกษา ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ โดยใช้แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมการ (Interactionism Model) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ศึกษาศาสตร์ของพฤติกรรม สามารถศึกษาได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทแรกเป็น สาเหตุภายนอกตัวบุคคล เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรม ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ส่วนอีกประเภทหนึ่ง เป็นสาเหตุภายในตัวบุคคลที่เป็นลักษณะทางจิต เช่น เจตคติ บุคลิกภาพ การรับรู้ด้านต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม เป็นแนวคิดรูปแบบหนึ่งที่ใช้สำหรับศึกษาศาสตร์ของพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเน้นความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ กันระหว่างบุคคลซึ่งเป็นลักษณะทางจิตที่เป็นสาเหตุภายในตัวบุคคลกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เป็นสาเหตุภายนอกตัวบุคคล ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีความเชื่อมโยง และต่อเนื่องซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ เพราะปัจจัยด้านบุคคลหรือปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่สามารถเป็นตัวบ่งชี้ พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้ เพราะพฤติกรรมเป็นผลจากการกระทำของกระบวนการต่อเนื่อง ของปฏิสัมพันธ์หลายทิศทาง หรือเป็นผลสะท้อนกลับระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่บุคคล เผชิญอยู่ (ณัฐยา ลือชาภิตติกุล. 2545 : อ้างอิงจาก Magnusson and Endler. 1977, หน้า 3-4) ซึ่งกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ของคนหลายทิศทางเหล่านี้ ทำให้คนในสังคมตื่นตัว มีความรู้สึกนึกคิดและปรารถนาเข้าไปแก้ไขวิกฤตการณ์หรือปัญหาสังคม หรือมีความรู้สึกเป็น เจ้าของส่วนรวมร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมการรวมตัวหรือมีจิตสำนึกร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ หลักคือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

1.4 การวัดจิตสาธารณะ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดจิตสาธารณะหรือศึกษาพฤติกรรมที่ใกล้เคียงกับจิตสาธารณะ พบว่ามีผู้สร้างเครื่องมือวัดจิตสาธารณะไว้บ้างแต่ยังไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือที่ใช้กับนักเรียน นักศึกษา และข้าราชการ เช่น การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของ มุทิตา หวังคิด (2547 , หน้า 39 – 40) ซึ่งศึกษาการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ตามองค์ประกอบและตัวชี้วัด องค์ประกอบแบ่งออกเป็น 3 ด้าน แต่ละด้านมีตัวชี้วัดด้านละ 2 ตัวชี้วัด และมีการทดสอบจิตสาธารณะก่อนเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับหลังการทดลอง ในการทดลองจะใช้กรณีทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ และจะมีการทดสอบอีกครั้ง เพื่อดูว่านักเรียนมีจิตสาธารณะเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ ดังตัวอย่างเครื่องมือวัดจิตสาธารณะ ดังนี้

ตัวอย่างแบบวัดจิตสาธารณะ

สถานการณ์องค์ประกอบที่ 1 ตัววัดที่ 1 การดูแลรักษา	ทุก ครั้ง	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่ เคย เลย
เก้ : “ใครยังไม่คืนดินสอให้อาจารย์บ้างยัง ขาดอีก 1 แท่ง” ไก้ : “ฉันยังไม่ได้คืนจ๊ะ” เมื่อนักเรียนยืมของมาใช้แล้ว เคยตรวจ นับ ของก่อนส่งคืนเช่นเดียวกับเก้บ้างไหม ?					

นอกจากนี้ โกศล มีความดี (2547 : 44 – 49) ยังได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ โดยใช้แบบสอบถามวัดจิตสาธารณะข้าราชการตำรวจจำนวน 8 ฉบับ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ มีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ การให้คะแนนทางบวกคือ 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ และให้คะแนนกลับกันในข้อความเชิงลบ ข้าราชการตำรวจที่ได้คะแนนสูงแสดงว่ามีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการแสดงจิตสาธารณะมากกว่าข้าราชการตำรวจที่ได้คะแนนต่ำ ดังตัวอย่างเครื่องมือวัดจิตสาธารณะ ดังนี้

ตัวอย่างแบบวัดจิตสาธารณะ

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ข้าพเจ้าทำการปราบปรามผู้เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติอย่างต่อเนื่อง					
2. ข้าพเจ้าแจ้งธุรกิจการรับผิดชอบเมื่อพบว่าทรัพย์สินของทางราชการเสียหาย					
3. ข้าพเจ้าใช้รถของราชการอย่างทะนุถนอม					

การวัดจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดขึ้นใหม่โดยนำเอาแบบวัดจิตสาธารณะ ของพิริยา นิลมาตร . (2550) ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด มาเป็นแนวทางในการสร้างข้อความ และเนื้อหาให้สอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการและกลุ่มประชากรเป้าหมายที่จะศึกษา จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะทำให้ทราบว่า การวัดจิตสาธารณะสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือ การใช้บทบาทสมมติ การใช้วิดีโอทัศน์หุ่นเชิด และ การใช้แบบสอบถามแบบมาตรวัดประเมินค่า สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ

2.1 การรับรู้ความสามารถของตน

ความหมายของการรับรู้ความสามารถของตน

การรับรู้ความสามารถของตน หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะจัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในสถานการณ์ที่บางครั้งอาจจะมี ความคลุมเครือ ไม่ชัดเจน มีความแปลกใหม่ ที่ไม่สามารถทำนายสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งสภาพการณ์เหล่านี้มักจะทำให้บุคคลเกิดความเครียดได้ การรับรู้ความสามารถของตนนี้มิได้อยู่กับทักษะที่บุคคลมีอยู่ในขณะนั้นเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของบุคคลว่าเขาสามารถทำอะไรได้ด้วยทักษะที่เขามีอยู่ (ประทีป จินฉิ่ง. 2539, หน้า 5; อ้างอิงจาก Bandura, 1986)

การรับรู้ความสามารถของตน มาจากทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ของ Bandura ซึ่งได้ผสมผสานการเรียนรู้ทางสังคม เข้ากับพฤติกรรมที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive behavior) กล่าวคือ บุคคลจะเรียนรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่สนับสนุนอะไรคือสิ่งที่ขัดขวางหรือสร้างแรงกดดันต่อตนเอง ซึ่งมีผลให้บุคคลเลือกแสดงพฤติกรรมให้เหมาะสมกับตนเอง การเกิดพฤติกรรมของบุคคลจึงประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยภายในตัวบุคคล (Internal factor) 2) เงื่อนไขเชิงพฤติกรรม (Behavior condition) และ 3) เงื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อม (Environmental condition) โดยพฤติกรรมของบุคคลจะเกิดขึ้นในลักษณะเป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน (Reciprocal determinism) กล่าวคือ พฤติกรรมของบุคคลอาจเกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และปัจจัยภายในบุคคล เช่น การรับรู้ ความเชื่อ ขณะเดียวกันปัจจัยภายในตัวบุคคลก็ได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก และเงื่อนไขของสภาพแวดล้อม (วัลภา สบายยิ่ง. 2542, หน้า 35) ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ประการดังกล่าวเป็นระบบที่เกี่ยวกันเป็นเหตุผลเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงสามารถสรุปการแสดงพฤติกรรมของบุคคลว่าเกิดจากการรับรู้ความสามารถของตน 2 ด้าน คือ 1) ความคาดหวังในความสามารถ (Efficacy expectancy) หมายถึง ความมั่นใจของบุคคลว่าจะกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมเพื่อเผชิญกับสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่งได้มากน้อยเพียงใด และ 2) ความคาดหวังในผลของการกระทำ (Outcome expectancy) หมายถึง ความมั่นใจของบุคคลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของตนว่าการกระทำนั้น จะนำไปสู่ผลลัพธ์สุดท้ายที่ตนเองคาดหวังไว้มากน้อยเพียงใด (ภัสรา จารุสุลินธ์. 2542, หน้า 18-19) นอกจากนี้ Bandura เชื่อว่าการรับรู้ความสามารถของตน มีความสำคัญและมีผลต่อการกระทำของบุคคล มีผลต่อการเลือกกิจกรรม การใช้ความพยายาม ความอดทนในการทำงาน การคิด และปฏิกิริยาทางอารมณ์ของบุคคล และยังเห็นว่าความสามารถของคนเรานั้นไม่ตายตัวหากยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ดังนั้นสิ่งที่จะกำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออก จึงขึ้นอยู่กับ การรับรู้ความสามารถของตนในสถานการณ์นั้น ๆ (ประทีป จินนี. 2539, หน้า 5; อ้างอิงจาก Evans, 1989)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตน คือ 1) ประสบการณ์ที่บุคคลที่ได้รับ กล่าวคือ เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมแล้วประสบความสำเร็จ จะทำให้บุคคลมีการรับรู้ว่ามี ความสามารถ และพัฒนาความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเพิ่มขึ้น 2) การที่บุคคลเห็นผู้อื่นเป็นตัวอย่าง กล่าวคือ บุคคลประเมินความสามารถของตนส่วนหนึ่ง ภายใต้อิทธิพลจากการได้เห็นความสำเร็จของผู้อื่น และผู้ที่มีความสามารถของตนอย่างถูกต้องจะใช้สติปัญญาในการพิจารณาความสามารถของตนในการที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ มากกว่าที่จะทำตามตัวแบบ 3) ระดับ

ของการอนุมานสาเหตุของผลกระทำ กล่าวคือ เมื่อบุคคลทำงานแล้วประสบความสำเร็จ และบุคคลเชื่อว่าความสำเร็จที่เกิดขึ้นนั้นมาจากความสามารถของตนเอง จะทำให้บุคคลรับรู้ว่าคุณมีความสามารถ และมีความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนโดยได้รับอิทธิพลจากการพูดชักจูงของบุคคลอื่น ซึ่งบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อเขา ทำให้บุคคลพัฒนาความมั่นใจในความสามารถของตนเอง และเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามที่ตนเองรับรู้ 5) ความวิตกกังวล กล่าวคือ ผู้ที่มีความวิตกกังวลสูง จะไม่มีความมั่นใจว่าจะสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ เกิดเป็นความท้อแท้ เบื่อหน่าย ไม่พยายามที่จะพัฒนาความสามารถของตน และจะคาดหวังความสามารถของตนต่ำในที่สุด 6) การตั้งเป้าหมาย กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีการตั้งเป้าหมายจะทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรม และพยายามให้บรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ และ 7) ทักษะ กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง บุคคลก็จะมีทักษะ หรือความสามารถที่แสดงพฤติกรรมนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ สูงเช่นกัน (ขนิษฐา สุวรรณนิตย์. 2533, หน้า 4-12) ดังนั้นการมีรับรู้ความสามารถของตนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลว่า บุคคลจะมีวิธีการกระทำอย่างไรมีความพยายามเพียงใด อดทนต่ออุปสรรคและความล้มเหลวได้มากน้อยเพียงใด มีแบบแผนการคิดที่จะขัดขวางหรือให้กำลังใจตนเอง มีความเครียดเพียงใดในการจัดการกับเหตุการณ์ที่ยากลำบาก เป็นต้น (วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี. 2542, หน้า 31)

อิทธิพลของการรับรู้ความสามารถของตนที่มีต่อการแสดงพฤติกรรม (วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี. 2542, หน้า 31-32) มีดังต่อไปนี้ 1) กระบวนการรู้คิด (Cognitive Process) การรับรู้ความสามารถของตนมีผลกระทบต่อแบบแผนการคิดที่สามารถส่งเสริมหรือบั่นทอนผลการปฏิบัติงานได้ บุคคลจะตีความสถานการณ์ และคาดการณ์ในอนาคตความเชื่อในความสามารถของตนเองคนที่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถสูงจะมองสถานการณ์ที่พบว่าเป็นโอกาส และมองภายใต้ความสำเร็จเป็นสิ่งที่น่าการกระทำ 2) กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) ความสามารถที่จะจูงใจตนเองและกระทำตามที่ตั้งเป้าหมายมีพื้นฐานมาจากกระบวนการคิดและความเชื่อในความสามารถของตนก็จะมีบทบาทสำคัญในการคิดที่เป็นพื้นฐานของแรงจูงใจบุคคลที่รับรู้ความสามารถของตนเองและตั้งเป้าหมายไว้สูง จะมีแรงจูงใจในการกระทำ และจะปฏิบัติงานได้ดีกว่าคนที่สงสัยในความสามารถของตนเอง 3) กระบวนการด้านความรู้สึก (Affective Process) การรับรู้ความสามารถของตนสามารถมีผลกระทบต่อประสบการณ์ทางอารมณ์โดยผ่านการควบคุมตนทางด้านความคิด การกระทำ และความรู้สึก ในด้านการคิด ความเชื่อในความสามารถของตนมีอิทธิพลต่อความสนใจและการตีความเหตุการณ์ในชีวิตที่อาจให้ความรู้สึกลับ

ในทางบวกหรือทางลบได้ และมีผลต่อการรับรู้ว่าคุณมีความสามารถที่จะควบคุมความคิดทางลบที่เกิดขึ้นได้หรือไม่ด้วย ด้านการกระทำ การรับรู้ความสามารถของตนจะจัดการกับสภาวะทางอารมณ์โดยการ ส่งเสริมการกระทำที่มีประสิทธิผลเพื่อเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ได้ ส่วนความรู้สึก จะเกี่ยวข้องกับการรับรู้ว่าคุณสามารถทำให้สภาวะทางอารมณ์ของคนที่ไม่มีดีให้ดีขึ้นได้หรือไม่ และ 4) กระบวนการเลือก (Selection Process) บุคคลมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงกิจกรรมและเลือกสิ่งแวดล้อมที่เขาแน่ใจว่ามีความสามารถที่จะจัดการได้ ผู้ที่ยังมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะเลือกกิจกรรมที่ยังมีความท้าทาย ทั้งนี้และทั้งนั้น กระบวนการทั้ง 4 ที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะทำงานร่วมกันในการดำเนินการกำกับพฤติกรรมมนุษย์

จากการประมวลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การรับรู้ความสามารถของตน ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจนั้นยังไม่มีการศึกษา แต่พบว่ามีการศึกษา การรับรู้ความสามารถของตนต่อพฤติกรรมพึงประสงค์อย่างอื่น อาทิ ประทีป จินนี (2539) ทำการศึกษาผลของการเตือนตนเองต่อการรับรู้ความสามารถของตนที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยศึกษา 2 ช่วง คือ ช่วงแรก เป็นการศึกษาเชิงสำรวจโดยการหาความสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่าง 230 คน และช่วงที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง 20 คน ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ความสามารถของตนด้านการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายช่วงการทดลองหลังการทดลองสูงกว่าช่วงการทดลองก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และพบว่านักศึกษากลุ่มที่ใช้เทคนิคการเตือนตนเองมีการรับรู้ความสามารถของตนด้านการทำงาน และมีประสิทธิภาพการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายช่วงการทดลองหลังการทดลองสูงกว่าช่วงการทดลองก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้พบว่า การมีความรับรู้ความสามารถของตนด้านการทำงาน และประสิทธิภาพการทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และในปีเดียวกัน กรรณิการ์ จิตต์บรรเทา (2539) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง และความคาดหวังในผลการเรียนภาษาอังกฤษ มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ต่อมา วัลภา สบายยิ่ง (2542) ได้ศึกษาปัจจัยด้านการตั้งเป้าหมาย การรับรู้ความสามารถของตนเองและบุคลิกภาพที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้จำหน่ายตรง โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้จำหน่ายตรงที่ยอดขายย้อนหลัง 3 เดือน ในบริษัทขายตรงด้านสินค้าอุปโภค บริโภค (Commodity) จำนวน 443 คน พบว่า ตัว

แปรกการรับรู้ความสามารถของตน มีอิทธิพลทางตรงต่อการตั้งเป้าหมายส่วนบุคคล และผลของการปฏิบัติงานโดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล .21 และ .30 ตามลำดับ และยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการปฏิบัติงานโดยผ่านทาง การตั้งเป้าหมายส่วนบุคคล และการตั้งเป้าหมายส่วนบุคคลส่งผลต่อการปฏิบัติงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ .60 และในปีเดียวกัน วินัน คำสุวรรณ (2542) ทำการศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อการมุ่งวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน และวิทยาเขตกำแพงแสน ซึ่งมีรายชื่ออยู่ในทะเบียนประวัตินักวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ปี พ.ศ. 2537 จำนวน 310 คน พบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีการมุ่งวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการอยู่ในระดับค่อนข้างสูงและพบว่าการรับรู้ความสามารถของตนในการวิจัย บรรทัดฐานการทำงาน บรรยากาศการวิจัยและประสบการณ์การวิจัยมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการมุ่งวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ และตัวแปรภายในที่ส่งผลทางตรงต่อการมุ่งวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ ได้แก่ ความผูกพันกับเป้าหมาย ความภาคภูมิใจในตน และความคิดคาดหวังในอรรถประโยชน์ นอกจากนี้ อมรรัตน์ พานิชยานุกุล (2545) ได้ศึกษาการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยศึกษากับการรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมสุขภาพโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีระดับความสัมพันธ์ .74 และนพรัตน์ ศรีแปดริ้ว (2546) ทำการศึกษาตัวแปรด้านลักษณะทางจิต ลักษณะทางพุทธิ และลักษณะทางสังคม ที่ใช้ในการจำแนกการเข้ารับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาของเยาวชนไทย โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนไทยที่เข้ารับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาประเภทวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 จำนวน 200 คน และเยาวชนไทยที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนามีค่าอำนาจจำแนกกลุ่มผู้ที่เข้าฝึกอบรมและกลุ่มผู้ที่ไม่เข้าฝึกอบรม .27

จากความหมาย และความสำคัญของการรับรู้ความสามารถของตนที่มีต่อการแสดงพฤติกรรมพึงประสงค์ดังที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตน เป็นจิตลักษณะประเภทหนึ่งของบุคคลในการรับรู้ความสามารถของตนในการแสดงพฤติกรรมว่าตนเองสามารถทำได้หรือไม่ และมีความมั่นใจการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ มากน้อยในระดับใด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดให้การรับรู้ความสามารถของตน เป็นตัวแปรปัจจัยภายใน ในการศึกษาจิตสำนึกของนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์

2.2 ลักษณะมุ่งอนาคต

ความหมายของลักษณะมุ่งอนาคต

ได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาให้ความหมายของลักษณะมุ่งอนาคตไว้ดังนี้

เคย์ (Kay, 1975) เชื่อว่า บ่อเกิดของลักษณะมุ่งอนาคตนั้นอยู่ที่ลักษณะความมั่นคงของสังคม ของบุคคล บุคคลจะต้องเคยได้รับประสบการณ์ว่าสิ่งที่ตนรอคอยนั้น ตนได้รับจริงๆ ในที่สุด ส่วนการฝึกเด็กให้อดได้รอได้นั้นเป็นสิ่งที่กระทำกันในครอบครัวโดยทั่วไปไม่ว่าฐานะเช่นไรแต่การที่เด็กจะเรียนรู้ว่าควรอดใจรอ นั้น ส่วนมากจะเกิดในครอบครัวที่มีฐานะปานกลางและฐานะสูงเท่านั้น เพราะครอบครัวที่มีฐานะยากจนย่อมไม่สามารถจะหาสิ่งของให้เด็กตามสัญญาได้มากนักทำให้เด็กหมดความเชื่อถือเกี่ยวกับอนาคต และจะเป็นการเพาะลักษณะมุ่งปัจจุบันแทน นอกจากนี้การเคยประสบกับความสำเร็จต่างๆ ในชีวิตก็เป็นสิ่งที่เคย์เชื่อว่าจะช่วยให้บุคคลมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง ทำให้บุคคลเกิดความมานะพยายามในการที่จะทำสิ่งต่างๆ เพราะมีความหวังว่าจะทำได้สำเร็จดังที่เคยประสบมาแล้ว ฉะนั้น ลักษณะมุ่งอนาคตจึงเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมนั่นเอง

เซกิเนอร์จันเนอร์และฮาละบี (Seginer and Halabi. p1991) ได้ให้ความหมายการมุ่งอนาคตว่าเป็นการทำนายอนาคตซึ่งประกอบขึ้นด้วยการวางแผน ความปรารถนา ความหวัง และความกลัวที่เกี่ยวข้องกับความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ และประสบการณ์ต่างๆ ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาที่มีสาระสำคัญรวมทั้งจินตนาการส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่ได้มาจากสถานการณ์ ความต้องการและค่านิยมของเขา และสามารถทำนายล่วงหน้าเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงออกและบอกได้ทั้งการจูงใจด้านอารมณ์ และคุณสมบัติด้านสติปัญญา

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม (2520) ได้ให้ความหมายลักษณะมุ่งอนาคต คือ ความมีพลังจิตที่กล้าแข็ง มีความสามารถในการคาดการณ์ไกล และความอดได้รอได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นลักษณะที่มีน้อยในอาชญากร และยิวอาชญากร

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524, หน้า 24) ให้ความหมายของลักษณะมุ่งอนาคต (Future orientation) ว่าหมายถึง ความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล ซึ่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมของการอดได้รอได้ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การรอรับรางวัลที่ใหญ่กว่าในอนาคตแทนรางวัลเล็กน้อยซึ่งได้รับในทันที หรือการงดบำบัดความต้องการในปัจจุบันของตน เพราะเล็งเห็นผลร้ายที่จะเกิดตามมา หรือการเพียรพยายามในปัจจุบันเพื่อจุดมุ่งหมายที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต ลักษณะมุ่งอนาคตนี้ตรงข้ามกับลักษณะมุ่งปัจจุบัน และอาจถือว่าเป็นลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลได้

จินตนา บิลมาศ และคณะ (2529 : 22) ได้ให้ความหมายของการมุ่งอนาคตว่าหมายถึงความสามารถในการคาดการณ์ไกลและมองเห็นผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตสามารถวางแผนปฏิบัติเพื่อรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

สมดุล ชาญนวงศ์ (2533 , หน้า51) ได้ให้ความหมายลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตนเอง คือ 1) สามารถวางแผนล่วงหน้าได้ โดยคาดการณ์ถึงผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ 2) สามารถอดได้รอได้ 3) มีความเชื่อมั่นในผลของการกระทำว่า ทำดีย่อมได้ผลดีตอบแทน 4) เป็นบุคคลที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างสมเหตุสมผล 5) สามารถถ่วงน้ำหนักจากการกระทำบางชนิดที่สังคมไม่ยอมรับ หรือเป็นผลเสียต่อสุขภาพได้ การมุ่งอนาคตเกิดจากการสะสมของการเรียนรู้จากประสบการณ์ตั้งแต่อดีตของบุคคลเกี่ยวกับความมั่นคงของสภาพแวดล้อมถ้าสังคมมีความมั่นคงของสภาพแวดล้อมสูง ไม่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ บุคคลในสังคมสามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างแม่นยำ คนในสังคมนั้นจะมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง ถ้าลักษณะมุ่งอนาคตมีมากในบุคคล สังคมมีบุคคลเหล่านั้นอาศัยอยู่จะกลายเป็นสังคมที่ทันสมัย ส่วนสังคมที่มีความแร้นแค้นบุคคลมีอาชีพทางการเกษตรที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ และไม่สามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ บุคคลจะมีลักษณะมุ่งปัจจุบันมากกว่าการมุ่งอนาคต

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึงความสามารถในการคาดการณ์ไกลจากการกระทำเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน สามารถวางแผนด้านการเรียนของตนเองในอนาคตได้ และมองเห็นผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีความเพียรพยายาม ปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ และสามารถอดทนได้รอได้ในผลการปฏิบัตินั้น

ความสำคัญของลักษณะมุ่งอนาคต

มิเชล (Mischel, 1966 และ 1974) และคณะ ได้ทำการทดลองวิจัยพบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์กับลักษณะอื่นๆ ของบุคคลอีกมาก เช่น ความรับผิดชอบทางสังคม การมุ่งสัมฤทธิ์ผล การปรับตัว ความฉลาด และสถานะทางสังคม วัฒนธรรม และครอบครัว ลักษณะมุ่งอนาคตจะมีเพิ่มมากขึ้นตามอายุ และลักษณะนี้ถึงแม้จะสัมพันธ์กับสติปัญญา แต่ไม่สัมพันธ์กับความสามารถทางวาจา

ไรท์ (Wright. 1975 , p 298) ให้ความสำคัญของลักษณะมุ่งอนาคตไว้ว่า ผู้ที่มีลักษณะนี้สูงจะเป็นผู้ที่จะสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ ไม่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของศาสนา และกฎหมายและเป็นผู้มีจริยธรรมสูง

จรรยา สุวรรณทัต (2531 : 50) ให้ความสำคัญของลักษณะมุ่งอนาคตว่าเป็นลักษณะทางจิตใจที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งและเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลในตัวบุคคลและสังคม ซึ่ง

ลักษณะนี้ยังมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจิตอื่นๆ ของบุคคลด้วย ที่สำคัญคือ สติปัญญาและจริยธรรม

ไพโรจน์ โตเทศ (2531 : 21-22) ให้ความสำคัญว่าลักษณะมุ่งอนาคตปลูกฝังให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฝึกให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมตลอดจนเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต และให้รู้จักวางแผนล่วงหน้าได้

ปัจจัยที่ส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคต

พรพรณี ชูชัย เจนจิต (2522, หน้า 21-23) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคต ดังนี้

1. เด็กต้องได้รับแรงเสริมในทางบวกจากครู คือ ครูจะต้องเป็นผู้ชี้แนะนำช่องทางให้เด็กรู้จักตั้งเป้าหมายหาแนวทางเลือกสำหรับชีวิตจริงๆ มิใช่เพื่อฝัน
2. ในการเรียนการสอน ครูต้องกระตุ้นให้กำลังใจและส่งเสริมให้เด็กคิด คือครูต้องมีกิจกรรมการสอนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต เด็กจึงจะมีลักษณะมุ่งอนาคตด้วย
3. เด็กจะต้องได้รับการยอมรับความคิดเห็น คือ ในการแสดงความคิดเห็นในลักษณะมุ่งอนาคต ซึ่งแฝงไว้ด้วยค่านิยม การประเมินผลของครูจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีความมั่นใจในความคิด และแสดงออกในรูปพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องเอาใจใส่ดูแล โดยใช้หลักจิตวิทยาเข้ามาเกี่ยวข้อง
4. ครูควรจัดสิ่งแวดล้อมภายในการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจกล้าตัดสินใจ ให้โอกาสเด็กคิดแก้ปัญหา ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองและอยู่ภายในบรรยากาศที่อบอุ่นซึ่งจะเป็นแนวทางที่ส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตของเด็กได้ดี

2.3 เหตุผลเชิงจริยธรรม

ความหมายของเหตุผลเชิงจริยธรรม

ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของเหตุผลเชิงจริยธรรมไว้หลากหลายดังนี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 , หน้า 3) ให้ความหมายเหตุผลเชิงจริยธรรมว่าหมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำ หรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล

บุญรับ ศักดิ์มณี (2532 , หน้า 35) ให้ความหมายเหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral reasoning) ว่าหมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกไม่กระทำพฤติกรรม

อย่างใดอย่างหนึ่งเหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล

อากาซ ชวโยโต และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2533 , หน้า 22-23) ให้ความหมายว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นจิตลักษณะประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมของบุคคลเป็นอย่างมาก ในชีวิตของมนุษย์บุคคลมักจะตกอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นการขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของหลายฝ่าย เช่น ความขัดแย้งระหว่างการเห็นแก่ตัวกับการเห็นแก่ผู้อื่น ความขัดแย้งระหว่างการช่วยเหลือเพื่อนฝูงกับการเคารพกฎเกณฑ์ ตลอดจนความขัดแย้งระหว่างการทำตามระเบียบกับการยึดหลักคุณธรรมหรืออุดมคติบางประการ สถานการณ์ที่มีการขัดแย้งเช่นนี้จึงเป็นสถานการณ์ทางจริยธรรม ในสถานการณ์ทางจริยธรรมบุคคลจะต้องเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำบางอย่าง ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีต่อบางฝ่ายและผลเสียต่อบางฝ่ายอื่นๆ ได้ ดังนั้นการที่บุคคลยึดหลักการเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แสดงว่าบุคคลนั้นมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าผู้ที่เห็นแก่พวกพ้องอย่างเดียวและสูงกว่าผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนโดยไม่สนใจประโยชน์ของผู้อื่นและส่วนรวม

อนิสรา จรัสศรี (2541 , หน้า 32) ให้ความหมายเหตุผลเชิงจริยธรรม ว่าหมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้แสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น

กมลรัตน์ ทองสว่าง (2546 , หน้า 28) ให้ความหมายว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมหมายถึงการที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเหตุผลเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมนั้น

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นการขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของหลายฝ่าย เช่น ความขัดแย้งระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับประโยชน์ของผู้อื่น ความขัดแย้งระหว่างการช่วยเหลือเพื่อนฝูงกับการเคารพกฎ

ระดับและขั้นตอนของการพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (อาร์บัทโนด์; และเฟาส์. 2541. หน้า 32-57) เพียเจต์ได้จำแนกพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 2 แบบ คือ

1. พัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเชิงวัตถุวิสัย (objective moral reasoning) เด็กที่มีพัฒนาการเชิงวัตถุวิสัยจะพิจารณาความถูกต้องที่ว่าการกระทำนั้นก่อให้เกิดผลในทางรูปธรรมมากน้อยเพียงใด โดยไม่พิจารณาเหตุจูงใจเบื้องหลังการกระทำ หรือความตั้งใจที่จะ

กระทำ ดังนั้นความผิดในทัศนะของผู้มีพัฒนาการเชิงอัตวิสัยจะมีได้อยู่ที่ความตั้งใจที่จะกระทำ แต่อยู่ที่ผลของการกระทำมากกว่า เช่น ถูกตี ถูกทำโทษ หรือถูกจับผิด เป็นต้น

2. พัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเชิงจิตวิสัย (subjective moral reasoning) เด็กที่มีพัฒนาการเชิงจิตวิสัย กฏ กติกาต่างๆ จะไม่ได้มาจากภายนอก แต่เด็กจะเข้าใจว่ากฏ กติกาเป็นประโยชน์ในฐานะที่ช่วยรักษาระเบียบของสังคม ในการให้น้ำหนักความสำคัญต่อการกระทำ

โคลเบอร์ก ได้แบ่งระดับพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนเรียน (preconventional level) ลักษณะของพัฒนาการระดับนี้คือ พฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นจะต้องเป็นไปตามกฏที่เป็นรูปธรรม ซึ่งกำหนดอำนาจและโทษไว้ด้วยหากไม่มีข้อกำหนดแล้ว พฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นก็คือพฤติกรรมที่สนองความสนใจของตนเองหรือของคนอื่น พฤติกรรมที่ได้รับการพิจารณาว่าถูกต้องนั้น จะต้องเป็นพฤติกรรมที่หลีกเลี่ยงการถูกลงโทษการคล้อยตามอำนาจ การสนองความสนใจของตน และหรือเพื่อเปลี่ยนแปลงความนิยมชมชอบบางอย่าง จะเห็นได้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้ว มุมมองทางสังคมในด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น มักยึดมิติที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และหรือด้านกายภาพ และผลที่เกิดจากกฎเกณฑ์และการประพฤติปฏิบัติเป็นหลัก

ระดับที่ 2 ระดับกฎเกณฑ์ (conventional level) ในระดับนี้พฤติกรรมที่ถือว่าถูกต้องนั้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังที่สังคมส่วนใหญ่ว่าดี (หรือสังคมส่วนน้อยบ้างก็เป็นได้) กล่าวคือต้องสนับสนุนและปฏิบัติตามกฏ ความคาดหวังและบทบาทของสังคมจะต้องไม่ให้ถูกทำโทษหรือยึดความสนใจตัวเองเป็นหลักอย่างเช่นระดับที่ 1 เพราะมีแรงจูงใจภายในที่จะปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวัง จึงมักได้รับการยอมรับจากผู้อื่นเสมอ

ระดับที่ 3 ระดับเหนือเกณฑ์หรือระดับหลักการ (postconventional level หรือ principled level) ในระดับนี้พฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นเป็นพฤติกรรมที่ยึดหลักทั่วไปและหลักสากลทางด้านมนุษยชน เป็นค่านิยมหรือกฎเกณฑ์ซึ่งสังคมและปัจเจกชนยอมรับผู้ให้เหตุผลทางจริยธรรมเชื่อว่าสมาชิกที่ดีของสังคม มีภาระที่จะต้องสนับสนุนสิทธิของสมาชิกทั้งหมด และจะต้องประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับค่านิยมทางศีลธรรม ขณะเดียวกันสังคมก็มีกฎเกณฑ์และกฎหมายตามความจำเป็นของสังคมซึ่งสมาชิกของสังคมยอมรับ สมาชิกจะต้องเข้าใจและทราบจุดมุ่งหมายด้วย มิใช่เพียงแต่ยอมรับในกฎเกณฑ์ (อย่างในระดับที่ 2) เท่านั้น และต้องพร้อมที่จะคุ้มครองสิทธิและค่านิยมนั้นๆ นอกจากนี้ แนวปฏิบัติของสังคมก็ควรจะยึดอยู่บนพื้นฐานทางจริยธรรม มิใช่ให้จริยธรรมทางสังคมมาจากแนวปฏิบัติของสังคม

จากพัฒนาการ 3 ระดับ โคลเบอร์กได้จำแนกพัฒนาการออกเป็นระดับละ 2 ชั้น รวมเป็น 6 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 : ก่อนกฎเกณฑ์ จริยธรรมจากภายนอกชั้นนี้เรียกย่อๆ ว่าชั้นหลักแห่งการลงโทษและความเชื่อฟัง ในชั้นนี้เด็กจะเข้าใจว่าสิ่งที่ถูกหรือผิดอยู่ที่ผลที่จะตามมาในกายภาพ แทนที่จะเป็นผลทางจิตวิทยา หากทำอะไรแล้วถูกทำโทษ หรือเป็นอันตรายต่อบุคคลหรือทรัพย์สินสมบัติก็ไม่ควรจะทำ ตรงกันข้าม การเคารพเชื่อฟังเป็นสิ่งที่มีความค่า การให้เหตุผลในชั้นนี้เด็กจะยึดตนเป็นหลัก ไม่ยอมรับความคิดที่แตกต่างไปจากความคิดของตน

ชั้นที่ 2 : ยึดตนเอง ยึดผลประโยชน์และการแลกเปลี่ยน ชั้นนี้บางทีอาจเรียกว่าชั้นผลประโยชน์แบบสุขนิยม (อะไรที่ดีหมายถึงสิ่งที่นำมาซึ่งสิ่งของ บริการ อำนาจที่ตนต้องการ และสิ่งนั้นจะต้องเป็นประโยชน์ และเป็นทีพอใจด้วย)สิ่งที่เห็นว่าคุณต้องคือสิ่งที่สามารถสนองความต้องการของตนและคนอื่น เป็น “จริยธรรมแบบตลาด(marketplace morality) ผู้มีพัฒนาการในชั้นนี้ให้ความสำคัญแก่การแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ แต่ละคนจะทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของตน และคนอื่นก็ควรทำเช่นกัน ชั้นที่ 2 ก้าวหน้ากว่าชั้นที่ 1 ในแง่ที่ว่า เด็กสามารถพิจารณาการกระทำซึ่งสนองความต้องการของผู้อื่นและสามารถจำแนกสิ่งนี้กับผลทางกายภาพหรือผลการกระทำอีกต่างหาก

ชั้นที่ 3 : ความคาดหวัง ความสัมพันธ์ และการปรองดองซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลชั้นนี้อาจเรียกว่าชั้น “การปรองดองระหว่างกัน” (interpersonal concordance) หรือ ชั้น “เด็กดี” การประพฤติดีในชั้นนี้หมายถึงการกระทำที่สอดคล้องกับความคาดหวัง และการยอมรับของคนอื่น ดังนั้นนอกจากจะทำตามความต้องการของตนเองแล้ว ยังจะต้องเป็นที่เชื่อถือของหมู่คณะด้วย จึงจะถือว่าถูกต้อง และถือว่าประโยชน์ของสังคมมีความสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ชั้นที่ 4 : ระบบสังคมและความรู้สึกผิดชอบชั่วดีชั้นนี้อาจเรียกว่าชั้น “รักษากฎระเบียบ” หรือ “การรู้จักกฎระเบียบ” ในชั้นนี้พฤติกรรมที่ถูกต้องคือการกระทำหน้าที่ของตนในสังคม และสนับสนุนระเบียบกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ในสังคม เป็นการกระทำทั้งหมดเพื่อให้กฎระเบียบคงอยู่ และเพื่อศักดิ์ศรีของตนเอง

ชั้นที่ 5 : สัญญาประชาคม หรือสิทธิและผลประโยชน์ของบุคคลในชั้นนี้สิ่งที่ถือว่าถูกต้องนั้นจะต้องสนับสนุนสิทธิ ค่านิยมขั้นพื้นฐานซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นสัญญาประชาคม ซึ่งอาจจะขัดกับกฎระเบียบและกฎหมายบางข้อของกลุ่มสังคมผู้มีพัฒนาการในชั้นนี้จะยอมรับว่าในสังคมมีทั้งกฎระเบียบแบบสัมพัทธ์ (relative rules) กฎหมายและสิทธิ ตลอดจนค่านิยมที่ไม่ใช่แบบสัมพัทธ์นิยม กฎหมายของสังคมควรได้รับการค้ำจุนไว้ เพราะเป็นพื้นฐานของสัญญา

ประชาคม ขณะเดียวกันสิทธิ์และค่านิยมแบบสัมบูรณ์ (absolute) เช่น สิทธิต่อชีวิตและเสรีภาพ จะต้องได้รับการคุ้มครองไว้ ไม่ว่าความคิดเห็นของสาธารณชนหรือเสียงส่วนใหญ่จะเห็นด้วยหรือไม่ ผู้ใช้เหตุผลในขั้นที่ 5 จะให้ความสำคัญต่อความเชื่อถือและการเคารพซึ่งกันและกันอย่างสูง เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิทั้งของตนเองและของผู้อื่น นอกจากนี้ยังยึดหลักการใช้ประโยชน์อย่างมีเหตุผล หรือความเชื่อที่ว่างกฎหมายและหน้าที่ที่บัญญัติไว้นั้นควรรับใช้คนส่วนใหญ่

ขั้นที่ 6 : หลักจริยธรรมสากลขั้นนี้ถือว่าเป็นขั้นเกิดจากการใช้วิจารณ์ญาณขั้นสูง คือ การกระทำตามหลักการที่ตัวเองได้เลือก ซึ่งอาจจะเหมาะกับมนุษย์ทั้งหมดไม่ว่าเวลาใด กฎหมายหรือระเบียบแบบแผนใดที่สร้างขึ้นตามหลักการดังกล่าวจะต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม การที่จะยอมรับหลักการใดมิใช่เพียงเพราะว่าหลักการเหล่านั้นเป็นที่ยอมรับของสังคม แต่เป็นเพราะว่าเป็นสิ่งที่มาก่อนสังคมและได้มาจากแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของความเท่าเทียมกันเกี่ยวกับสิทธิของมนุษย์ และการสงวนไว้ซึ่งการให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีของบุคคล ดังนั้นผู้ใช้เหตุผลในขั้นนี้จะไม่ยอมให้ใช้ความเป็นมนุษย์เป็นสื่อไปสู่ความอยุติธรรม มนุษย์จะต้องได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีอยู่ในตัวอยู่แล้ว

จากการศึกษาระดับและขั้นตอนของพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมทำให้ผู้วิจัยได้ทราบวาระระดับและขั้นตอนการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมมีด้วยกันทั้งหมด 3 ระดับ 6 ขั้นตอน ซึ่งพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญในการเจริญเติบโตทางด้านจิตใจของมนุษย์ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นตัวแปรปัจจัยภายในในการศึกษาจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์

2.4 ค่านิยมความเป็นไทย

ความหมายของค่านิยม

ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของค่านิยมไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2542 , หน้า 242) ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่บุคคลหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ และกำหนดการกระทำของตนเอง

ลักขณา สิริวัฒน์ (2544, หน้า 66) ได้ให้ความหมายค่านิยมว่าหมายถึง ความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งมีคุณค่า ซึ่งเป็นผลให้บุคคลใช้เป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานที่นำมาประเมินหรือตัดสินใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล

ทิศนา แชมมณี (2546, หน้า 4-5) ได้ให้ความหมายว่าค่านิยมหมายถึง หลักการแนวคิด หรือความเชื่อที่บุคคลยึดถือเป็นคุณค่า หรือแนวทางในการตัดสินใจ และการดำรงชีวิต หาก

ค่านิยมที่แต่ละบุคคลยึดถือเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตตรงกันเป็นจำนวนมาก สิ่งนั้นก็กลายเป็นค่านิยมของสังคมไป

เพ็ญนภา พุ่มหมี (2550, หน้า 15) ได้ให้ความหมายว่าค่านิยม หมายถึง ความรู้สึกชื่นชอบและความเชื่อที่ยึดถือว่าควรปฏิบัติอย่างไร และเป็นมาตรฐานกำหนดว่าสิ่งใดดี สิ่งใดเลวและเป็นเป้าหมายในการกระทำกิจกรรม

ความหมายของความเป็นไทย

ได้มีผู้ให้ความหมายของความเป็นไทยไว้ดังนี้

วีระ อัมพันสุข (2526, หน้า 60) ได้ให้ความหมายของความเป็นไทยว่าหมายถึง ผลรวมขององค์ประกอบ 4 อย่าง ที่แสดงถึงลักษณะเด่นของไทย คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2541, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของความเป็นไทยว่าหมายถึง การเห็นคุณค่า ภาควุฒิภาวะและสำนึกในความเป็นคนไทยที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง พร้อมทั้งจะปฏิบัติ ปกป้องและสืบทอด อีกทั้งเกิดทุนสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

ความหมายของค่านิยมความเป็นไทย

ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของค่านิยมความเป็นไทยไว้ดังนี้

ประพัฒน์ ตรีนรงค์ (2525, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของค่านิยมความเป็นไทยไว้ว่าการที่คนไทยนิยมชมชอบในความเป็นไทยของตน สนับสนุนส่งเสริมคนไทย และชาติไทยอันเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งที่แสดงถึงความกลมเกลียวของคนไทยที่พึงมีค่านิยมในความเป็นไทย เช่น รักและนับถือคนไทยด้วยกัน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามคนไทย ไม่เห็นชาติอื่นดีกว่าชาติไทย นิยมนับถือหลักปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย เห็นคุณค่าในสิ่งประดิษฐ์และซื้อสินค้าไทย

จันทร์ทัศน์ เพ็ญธิสาร (2529, หน้า 1-3) ได้ให้ความหมายของค่านิยมความเป็นไทยที่เป็นลักษณะของความรู้สึก ได้แก่ ความชื่นชอบ ความศรัทธาในเอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะของชาติไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นไทยได้แก่ ภาษาพูด ศิลป ขนบธรรมเนียมประเพณีจิตใจหรือคุณธรรมแบบไทย

ภณญามล กระต่ายแก้ว (2550, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของค่านิยมความเป็นไทยว่า หมายถึง การมีความตระหนักและความภูมิใจในความเป็นคนไทย ได้แก่ ความภูมิใจที่เกิดเป็นคนไทยที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นของตนเอง ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่แสดงถึงความเป็นอารยชนรวมถึงการไม่หลงใหลตามกระแสวัฒนธรรมต่างชาติ การมีความรู้ ความเข้าใจ ให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าเอกลักษณ์ที่ดีของไทย ได้แก่ การใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง ใช้การทักทายแบบไทย มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ส่งเสริมภูมิปัญญาไทย การแต่งกายแบบไทย อนุรักษ์สืบสานและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ค่านิยมความเป็นไทยหมายถึง ความคิด ความรู้สึกรับ ความภูมิใจในความเป็นคนไทย โดยปฏิบัติตามสิ่งที่ยึดถือเป็นหลัก ให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าเอกลักษณ์ที่ดีของไทย ได้แก่ การใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง ใช้การทักทายแบบไทย มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ส่งเสริมภูมิปัญญาไทย การแต่งกายแบบไทย อนุรักษ์สืบสานและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไทย โดยปฏิบัติตามสิ่งที่ยึดถือเป็นหลัก

ความสำคัญของค่านิยมความเป็นไทย

สมพร เทพสิทธิ์า (2525, หน้า 60-66) กล่าวถึง ความสำคัญของค่านิยมความเป็นไทยที่มีต่อประเทศดังนี้

1. การนิยมความเป็นไทยช่วยรักษาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชาติ หมายความว่า ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามเป็นเอกลักษณ์ของชาติที่แสดงถึงความเป็นไทย และความเจริญอกงามทางด้านจิตใจ เพราะถ้าคนไทยรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาแทนวัฒนธรรมของตนโดยไม่มีพิจารณา เอกลักษณ์ของชาติและความเป็นไทยก็จะถูกทำลาย ความนิยมไทยซึ่งหมายถึง ความภาคภูมิใจ และส่งเสริมความเป็นไทยเท่านั้นที่จะช่วยให้คนไทยรักษาศิลปวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของชาติไว้ไม่ให้ถูกวัฒนธรรมของต่างชาติกลืน

2. การนิยมความเป็นไทยช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ หมายความว่า ความนิยมในสินค้าและบริการที่ผลิตในประเทศไทยจะช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนอกจากจะช่วยรักษาการขาดดุลทางการค้าแล้วยังช่วยให้มีการขยายการผลิตในประเทศไทยเพิ่มขึ้นทำให้ประชาชนมีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญก้าวหน้า

3. การนิยมความเป็นไทยช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม ประเทศไทยมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ คนไทยร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธและพระพุทธรูปศาสนาได้มี

บทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างเอกลักษณ์และคุณธรรมอันดีงามให้แก่คนไทย อาทิ ความเมตตา กรุณา ความโอบอ้อมอารี ความกตัญญูตเวที เป็นผู้รักสันติ ไม่นิยมความรุนแรง ถือทางสายกลาง ไม่หย่อนเกินไป ไม่ตึงเกินไป รู้จักประนีประนอม คุณธรรมเหล่านี้ทำให้คนไทยมีความสงบสุข ไม่มีการต่อสู้และประหัตประหารกันเหมือนในบางประเทศ ทำให้รักษาเอกราชมาได้โดยตลอด หากประชาชนมีความนิยมไทย เป็นผู้ยึดมั่นในเอกลักษณ์ และคุณธรรมอันดีงามของไทยปฏิบัติตาม ค่านิยมที่ดีก็จะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาสังคมด้านต่างๆ ได้

2.5 ความเชื่ออำนาจในตน

ความหมายของความเชื่ออำนาจในตน

ได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาให้ความหมายของความเชื่ออำนาจในตนไว้ดังนี้

รอตเตอร์ (Rotter. 1966 ,p 1) ได้ให้ความหมายความเชื่ออำนาจในตน (Internal locus of control) ว่าหมายถึง ความเชื่อหรือการรับรู้ว่าการกระทำหรือสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนนั้นเป็นผลมาจากการกระทำหรือความสามารถของตนเอง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่ตนเองได้รับการกระทำของตนเองตนเองสามารถควบคุมเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันท์ (2520) ให้ความหมายความเชื่ออำนาจในตนว่าหมายถึง ความเชื่อเกี่ยวกับผลหรือสิ่งที่ได้รับส่วนใหญ่ว่าเกิดจากการกระทำและความสามารถของตนเองมากกว่าอิทธิพลภายนอกหรือสังคม

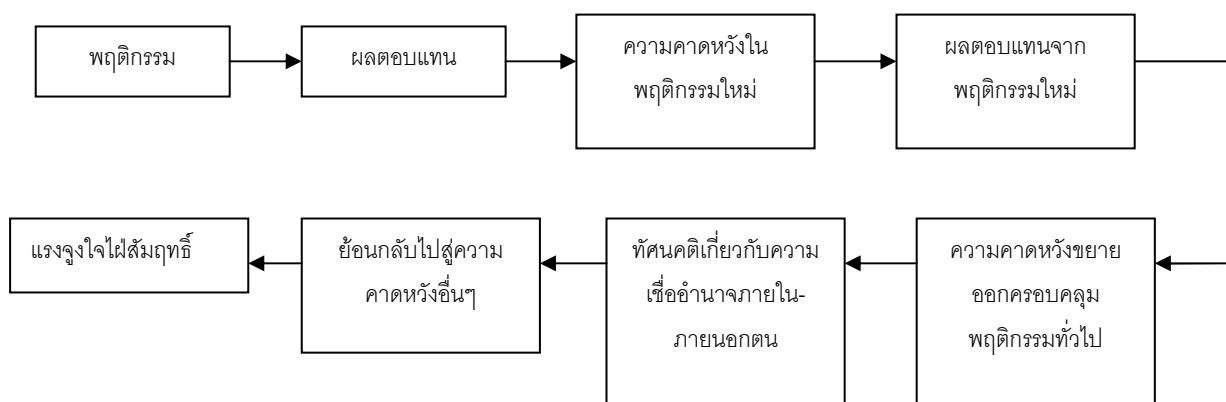
ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ (2532) ให้ความหมายความเชื่ออำนาจในตนว่าหมายถึงความคิดของบุคคลที่เชื่อว่าความสำเร็จ ความล้มเหลวหรือความเป็นไปของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเป็นผลมาจากความสามารถหรือการกระทำของตนเอง

อุษา ธนาบุญฤทธิ (2544, หน้า 8) ให้ความหมายความเชื่ออำนาจในตนว่าหมายถึง ความเชื่อหรือการรับรู้ว่าการกระทำหรือสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนนั้นเป็นผลมาจากทักษะความชำนาญความพยายาม ความสามารถและการกระทำของตนเอง

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง การรับรู้หรือความเชื่อของนักเรียนว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเป็นผลมาจากพฤติกรรมหรือการตัดสินใจของตนเอง และตนเองเป็นผู้ควบคุมผลที่เกิดขึ้นได้

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่ออำนาจในตน

รอทเตอร์ (Rotter. : 1966) ได้อธิบายลักษณะทั่วไปของความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน โดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) บุคคลจะมีลักษณะความเชื่ออำนาจภายในตนมากขึ้นเพียงใดขึ้นกับการสะสมประสบการณ์ในการได้รับรางวัลและการถูกลงโทษตั้งแต่วัยเด็กที่แตกต่างกัน ถ้าเด็กได้รับรางวัลและการลงโทษอย่างเหมาะสมกับพฤติกรรมของตนทั้งทางด้านเวลาของการได้รับผล ตลอดจนลักษณะและปริมาณของผลที่ได้รับ เช่นเด็กเมื่อทำความดีแล้วได้รับสิ่งตอบแทนที่ทำให้เด็กพอใจ เด็กจะก่อเกิดความคาดหวัง (Expectancy) ที่จะได้รับความพอใจอีกเมื่อกระทำพฤติกรรมประเภทเดียวกันในโอกาสต่อไป และความคาดหวังนี้จะแผ่ขยาย (Generalize) ไปครอบคลุมพฤติกรรมอื่นๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ด้วย ดังภาพ 1

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างผลตอบแทนพฤติกรรมกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

จากภาพ 1 จะเห็นความเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ของพฤติกรรม (Behavior) ผลตอบแทน (Reinforcement) ความคาดหวัง (Expectancy) และทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน (Internal – External Locus of Control) นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความเกี่ยวพันไปสู่ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของบุคคลคือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motives)

ผู้ที่มีลักษณะความเชื่ออำนาจภายในตนสูง เป็นผู้ที่เชื่อว่าตนสามารถทำนายและควบคุมผลที่เกิดกับตนได้มาก ฉะนั้นคนประเภทนี้จะเป็นผู้ที่มีกำลังที่จะริเริ่มการกระทำต่างๆ เพราะเชื่อว่า

จะทำให้เกิดผลตามที่ตนต้องการได้มาก เช่น การดูแลเอาใจใส่รักษาสุขภาพของตนเอง การมีมานะพยายามเอาใจใส่เล่าเรียนหรือประกอบอาชีพการงาน การทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น และการอาสาพัฒนาชุมชน ซึ่งรวมแล้วคือเป็นผู้ที่มีลักษณะที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมที่จะเอื้อต่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชนและพัฒนาประเทศได้อย่างดี

2.6 อัตมโนทัศน์ (Self-concept)

ความหมายของอัตมโนทัศน์

ชูชัย สมิติไกร (2540, หน้า 66) อธิบายความหมายของอัตมโนทัศน์ไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง ซึ่งจะคลุมถึงด้านต่าง ๆ อันได้แก่ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาหรือลักษณะร่างกาย ความรู้สึกนึกคิดต่อคุณค่าและความสามารถของตน

พรรณี (ชูชัย) เจนจิต (2541, หน้า 592-593) อัตมโนทัศน์ หมายถึง ภาพของตนเองซึ่งเกิดจากความคิด ความรู้สึก เจตคติ การรับรู้ การตีความเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะความสามารถและคุณค่าของตนเอง

สุรางค์ ไคว่ตระกูล (2544, หน้า 424) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ไว้ว่า หมายถึง การรับรู้ตนเอง ซึ่งหมายถึง การรับรู้ ความรู้สึกทัศนคติ และความรู้ ทัศนคติ และความรู้เกี่ยวกับตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถ ทักษะต่าง ๆ รวมทั้งรูปร่างลักษณะทางร่างกาย

ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2544 , หน้า 64) ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ คือ ตนในส่วนที่เป็นความคิดเห็นที่คนเรามีต่อตนเอง หรือมองตนเองว่าเป็นคนอย่างไร คนส่วนนี้มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความนึกคิดและการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์

ความหมายของอัตมโนทัศน์ข้างต้น สรุปได้ว่า อัตมโนทัศน์ หมายถึง การที่นิสิตมีความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองในด้านความสามารถของตนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การใช้เหตุผล การคิด การมีมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่น การคบเพื่อน การมองโลกในแง่ดี การทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านการปรับตัวทางอารมณ์ในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ ได้มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้เสนอแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม หลายท่าน เช่น

1. ทฤษฎีอัตมโนทัศน์ของโรเจอร์ (ไพฑูรย์ จันตะเสน. 2544, หน้า 34 ; อ้างอิงมาจาก Bums. 1979 , p37-44 ; citing Roger. 1951, p 134-136) โรเจอร์ได้อธิบายแนวทางความคิดเกี่ยวกับ อัตมโนทัศน์ คือ การมองตนเองโดยการรับรู้และไตร่ตรองจากเจตคติและจินตนาการเป็นตัวกระตุ้นที่นำไปสู่พฤติกรรม โรเจอร์ ยังกล่าวอีกว่า อัตมโนทัศน์เป็นความคิด ความรู้สึกตลอดจนการรับรู้เกี่ยวกับตนเองที่สามารถถูกประเมินได้จากการรับรู้ตนเอง 3 ด้าน คือ

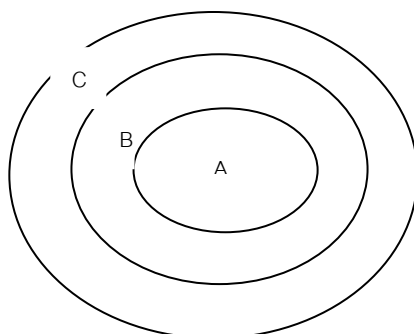
1.1 ด้านสัมฤทธิ์ผล (Academic Value) ความรู้สึกต่อตนเองในด้านสติปัญญา ทักษะ และความสามารถในด้านต่าง ๆ

1.2 ด้านการปรับตัวทางอารมณ์ (Emotional Adjustment) คือความรู้สึกต่อตนเองตามความกดดันทางอารมณ์ เช่นความวิตกกังวล ความเครียด ความสุข ความภาคภูมิใจ ความเศร้า ฯลฯ

1.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship) คือความรู้สึกต่อตนเองในด้านความสัมพันธ์กับคนอื่น ความสามารถในการคบเพื่อ ความสามารถในการร่วมงานกับเพื่อน

2. ทฤษฎีของโคมบ์สและสไนก์ (รัตนา ไกรสีหนาท. 2534, หน้า 20 ; อ้างอิงมาจาก Combs and Snygg. 1959, p 171-173) โคมส์และสไนก์ สรุปว่า อัตมโนทัศน์เป็นความคิดและการรับรู้ในความสามารถของบุคคลและทุก ๆ สิ่งที่เกี่ยวข้องโดยมีความเชื่อว่าบุคคลพยายามที่จะไปสู่ความสำเร็จในการปรับอัตมโนทัศน์ จึงมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยบุคคลจะปฏิเสธหรือ บิดเบือนการรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกับอัตมโนทัศน์ แต่จะเลือกรับรู้และแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับอัตมโนทัศน์เท่านั้น

โคมและสไนก์ อธิบายกระบวนการของอัตมโนทัศน์ตามแผนภูมิกระบวนการรับรู้เกี่ยวกับตนหรืออัตมโนทัศน์ ซึ่งเสนอดังภาพ 2

ภาพ 2 แผนภูมิกระบวนการรับรู้เกี่ยวกับตนหรืออัตมโนทัศน์ของโคมส์และสไนก์

จากภาพ 2 สามารถอธิบายโดยสรุปได้ดังนี้

1. วงกลม A เป็นบริเวณรับรู้ในสิ่งที่เป็นแก่นแท้ของตนเอง (Inner cell of concept) เช่น ผมเป็นผู้ชาย เป็นต้น

2. วงกลม B จะรวมบริเวณวงกลม A ไว้ด้วย เป็นบริเวณการรับรู้ปรากฏการณ์ทั้งสิ้นเกี่ยวกับตน (Phenomenal Self Physical Self) ทั้งในขณะรู้ตัวและไม่รู้ตัว เช่น ผมเป็นผู้ชาย และมีอารมณ์ขันด้วย เป็นต้น

3. วงกลม C เป็นการรับรู้ในภาพรวมทั้งหมดเกี่ยวกับตนเองทั้งด้านร่างกาย จิตใจความรู้สึกนึกคิด โดยรวมเอาการรับรู้ของวงกลม A และ B เข้าไว้ด้วยกันด้วย (Inner Cell and Phenomenal Self) เช่น บุคคลรู้ว่าผมเป็นผู้ชาย และมีอารมณ์ขัน นอกจากนี้ผมยังมีบุคลิกภาพที่เป็นมิตรอีกด้วย เป็นต้น นอกจากนี้การรับรู้ในส่วนนี้ยังรวมถึงการรับรู้ที่บุคคลอื่นมีต่ออัตมโนทัศน์ของบุคคล ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมหรือคุกคามได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการกระทำหรือความคาดหวังนั้น

3. ทฤษฎีของวิลเลียม เจมส์ (พรธณี (ชูทัย) เจนจิต. 2533, หน้า 188) วิลเลียม เจมส์ได้อธิบายเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมว่า เป็นไปเพื่อให้ได้รับการยอมรับนับถือในตนเอง (Self-Esteem) โดยที่เขาไม่อธิบายคำว่า อัตตา (Self) ประกอบด้วย ฉัน (I) และตัวฉัน (Me) ซึ่งจะนั้นหมายถึงอัตตา ซึ่งผู้แสดง (Self-as Subject) หรือผู้รู้ (Knower) วิลเลียม เจมส์ มองอัตตาในลักษณะที่สอง คือ ในลักษณะผู้ถูกทำเขาได้สร้าง “กฎของเจมส์” (James Law) ซึ่งอธิบายว่า การแสดงพฤติกรรมของคนจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับแต่ละคนมองตนเองว่าเป็นอย่างไร ตนจะเป็นผู้ประเมินความสำเร็จหรือล้มเหลวของตนจากที่ได้รับหรือไม่ได้รับความเห็นชอบจากผู้อื่น หรืออีกนัยหนึ่งคนเราจะรู้ว่าตนเองมีคุณค่า หรือมีความสามารถหรือไม่จากการที่ผู้อื่นให้การยอมรับหรือไม่ให้การยอมรับ

4. ทฤษฎีพัฒนาการของอิริคสัน (พรทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2534, หน้า 145) อิริคสัน ได้กล่าวว่า บุคคลที่มีอายุ 12-17 ปีนั้น ในวันนี้จะเป็นวัยเด็กเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว ร่างกายและสติปัญญาของเด็กพัฒนาการใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ บางครั้งการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนเด็กไม่แน่ใจว่าอะไรเกิดขึ้น การรู้จักตนเองและการยอมรับตนจึงเป็นปัญหาที่สำคัญของวัยรุ่น สังคมเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กที่ทำให้เด็กวันนี้เกิดความว่าวุ่นไม่แน่ใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เด็กวัยนี้ต้องทดลองปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ก่อนที่เขาจะก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ คือ

4.1 การรู้จักใช้เวลาให้ถูกต้องและมีประโยชน์

4.2 สร้างความมั่นใจในตนเอง กล้าที่จะทำตามความสามารถของตนเอง กล้าเผชิญปัญหา และหาทางแก้ปัญหาใหม่

4.3 ทดลองบทบาทต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดให้

4.4 ตั้งจุดมุ่งหมายในการทำงาน ตั้งระดับความสำเร็จ

4.5 สร้างบทบาททางเพศของตนเอง

4.6 รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตาม

4.7 สร้างอุดมคติและแนวดำเนินชีวิตและรู้จักพัฒนาเปรียบเทียบกับผู้อื่น

ลักษณะทั้ง 7 ได้รับการสนับสนุน และเปิดโอกาสให้เด็กทดลองปฏิบัติอย่างเต็มที่เด็กวัยรุ่นก็ไม่มีปัญหาและสามารถค้นหาบทบาทและหน้าที่ของเขาเอง เพื่อเขาจะได้รู้จักตัวเขาเองดีขึ้น แต่ถ้าเขาได้รับการขัดขวาง หรือไม่ได้รับโอกาสที่เขาควรได้ เขาก็สับสนในบทบาทหน้าที่ของเขา รู้สึกว่าตัวเองไม่มีคุณค่า ไม่มีจุดหมายที่แน่นอนในชีวิต ทำให้เขาได้รู้จักตนเอง ซึ่งจะทำให้การพัฒนาในขั้นต่อไปของเขา มีแนวโน้มที่จะล้มเหลวไปด้วย

พัฒนาการของอัตมโนทัศน์

เดมอน และฮาร์ท (ประสาธ อิศรปริดา. 2546, หน้า 90 ; อ้างอิงมาจาก Damon and Hart. 1982) ได้กล่าวว่า ความเข้าใจพัฒนาการเกี่ยวกับ “ตน” จะเป็นพื้นฐานสำคัญของความเข้าใจพัฒนาการของอัตมโนทัศน์ เขาได้แยกความแตกต่างของ “ตน” ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ “I” กับ “Me” ซึ่งเมื่อใครก็ตามคิดภาพเกี่ยวกับตนเอง เขาก็จะแยกตัวของเขากลับเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือตัวเขาในฐานะผู้กระทำหรือผู้คิด (สรรพนามที่ใช้แทนตัวเองก็คือ “I”) และส่วนที่ 2 ก็คือ ตัวเขาในฐานะผู้ถูกกระทำ หรือถูกคิดถึง หรือถูกสร้างภาพขึ้นมา (สรรพนามที่ใช้แทนตัวเองก็คือ “Me”) พัฒนาการของ “Me”

ฮาร์ท (ประสาธ อิศรปริดา. 2546, หน้า 90-982 ; อ้างอิงมาจาก Hart. 1988) ได้แยกองค์ประกอบของภาพตนเอง (Me) ออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ภาพตัวเองที่เป็นรูปร่าง (Physical Self) เช่น ลักษณะทางกาย ชื่อ หรือสิ่งที่เขาเป็นเจ้าของ

2. ภาพตัวเองที่เป็นการกระทำ (Active Self) เช่น พฤติกรรมต่าง ๆ และความสามารถของตน

3. ภาพตัวเองทางสังคม (Social Self) เช่น บทบาทตนเองในการเป็นสมาชิกของกลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้อื่น

4. ภาพตัวเองทางด้านจิตใจ (Psychological Self) เช่น ความเชื่อ ความรู้สึก ความคิดหรือจิตลักษณะต่าง ๆ (ความซื่อสัตย์ ความสุภาพ ฯลฯ)

การวัดอัตมโนทัศน์

จากการศึกษาค้นคว้าและงานวิจัย พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัดอัตมโนทัศน์ ได้แก่ แบบวัดอัตมโนทัศน์เทเนสซี ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบ 5 มาตรา (1-5) คือ ไม่ถูกทั้งหมด ไม่ถูกเป็นบางส่วน ถูกบ้างผิดบ้าง ถูกเป็นส่วนใหญ่ ถูกหมด (สุชีรา ภัทรายุตวรรตน์. 2546, หน้า 473) และแบบวัดที่เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย น้อยที่สุด การให้คะแนนด้านนิมิต คือ 5 , 4 , 3 , 2 , และ 1 การให้คะแนนด้านนิเสธตรงข้ามกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จารุวรรณ นามพรหม (2545, หน้า 1) การศึกษาอัตมโนทัศน์ของนิสิตโครงการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อการศึกษอัตมโนทัศน์ของนิสิตโครงการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวน 264 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าคือแบบวัดอัตมโนทัศน์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า 1) นิสิตโครงการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีอัตมโนทัศน์ทางครอบครัว ด้านสังคม และอัตมโนทัศน์โดยรวมอยู่ในระดับสูง 2) นิสิตชายและนิสิตหญิงโครงการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรายด้านและโดยรวมไม่แตกต่างกัน 3) นิสิตโครงการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีอายุต่างกันมีอัตมโนทัศน์ด้านคุณธรรม-จริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) นิสิตโครงการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ต่างกันมีอัตมโนทัศน์ด้านคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 5) นิสิตโครงการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ศึกษาในคณะวิชาที่ต่างกันมีอัตมโนทัศน์รายด้านและโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.7 ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว

โรคิช (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546, หน้า 269 ; อ้างอิงมาจาก Rokeach. 1968) ได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะค่อนข้างถาวร และเชื่อวิธีปฏิบัติ

บางอย่างหรือเป้าหมายอย่างนั้น เป็นสิ่งที่ตัวเองหรือสังคมเห็นควรที่จะยึดถือหรือปฏิบัติมากกว่า วิธีปฏิบัติหรือเป้าหมายอย่างอื่น

สมิท และสวาร์ต (สิริอร วิชาวุธ. 2549, หน้า 203 ; อ้างอิงมาจาก Smith and Schwartz . 1997 ,p 80) สรุปความหมายของค่านิยมไว้ ดังนี้

1. ค่านิยมคือความเชื่อ แต่ไม่ใช่ความเชื่อที่เป็นปรณัย หรือ ความคิดที่เย็นชา ทั้งนี้เพราะเมื่อใดที่ค่านิยมถูกกระตุ้น มันจะผสมผสานอยู่ในอารมณ์

2. ค่านิยมจะเกี่ยวโยงไปถึงเป้าหมายที่ปรารถนาและแนวทางในการกระทำเพื่อได้ในเป้าหมายนั้น เช่น ความเท่าเทียมกันเป็นเป้าหมายที่ปรารถนา ดังนั้น แนวทางที่จะได้เป้าหมายนี้จะต้องมีการปฏิบัติที่ยุติธรรมและเสมอภาค เป็นต้น

3. ค่านิยมอยู่เหนือเหตุการณ์ทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมเฉพาะหรือสถานการณ์ที่ต่างกัน เช่น ค่านิยมในการเชื่อฟัง ถ้าบุคคลมีค่านิยมในการเชื่อฟัง เขาจะมีพฤติกรรมเชื่อฟังในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าเหตุการณ์นั้นจะเกิดขึ้น ณ ที่ใด

4. ค่านิยมจะเป็นตัวชี้้นำในการเลือกหรือประเมินพฤติกรรมของบุคคลและเหตุการณ์ต่างๆ

5. ค่านิยมจะมีลำดับความสำคัญ ลำดับความสำคัญนี้จะกำหนดลำดับก่อนหลังของการกระทำตามค่านิยมต่าง ๆ

สิริอร วิชาวุธ (2549) ได้ให้คำนิยามของค่านิยม ว่าเป็นความเชื่อว่าเป้าหมายหรือพฤติกรรมที่ตนจะปฏิบัติ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. สิ่งที่มีคุณค่าหรือมีความสำคัญต่อตัวเราหรือต่อบุคคลอื่น ๆ ที่จะต้องยึดถือปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งถูกและเป็นสิ่งที่ควรทำ แต่ถ้าเป้าหมายหรือพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ผิด ก็จะเป็นพฤติกรรมที่ไม่ควรทำดังนั้นบุคคลจะทำพฤติกรรมหนึ่ง ๆ เพราะตนเห็นว่าพฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกนอกจากนี้แล้วบุคคลยังปรารถนาอยากให้คนอื่นทำกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย

2. บุคคลจะทำความด้วยความเต็มใจ ด้วยความสมัครใจสรุปค่านิยมทางสังคมหมายถึง ความรู้สึกของนิสิตที่มีต่อความเชื่อมั่นที่สังคมยึดถือปฏิบัติในสิ่งที่เป็นอุดมการณ์หรือวิถีชีวิตของมนุษย์ตามครอบครัว

โรคิช (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546, หน้า 270 ; อ้างอิงมาจาก Rokeach. 1968) ได้ให้หลักการสำคัญว่า ค่านิยมจะมีส่วนประกอบ 5 ข้อคือ

1. ค่านิยมเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรม สถาบันทางสังคมและบุคลิกภาพของกลุ่มคนในสังคมนั้น

2. ในขณะเดียวกันอิทธิพลของค่านิยม ก็แสดงออกทางเจตคติและพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ทุกรูปแบบ

3. ปริมาณของค่านิยมมีอยู่ไม่มากนัก และอยู่ในข่ายที่จะรวมเป็นระบบและศึกษาได้

4. ความแตกต่างของค่านิยมจะแสดงออกทางระดับเจตคติมากกว่าทางอื่น

5. ค่านิยมอาจจะรวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้

โรคิช (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546, หน้า 270 ; อ้างอิงมาจาก Rokeach. 1968) ยังได้อธิบายธรรมชาติของค่านิยม ดังนี้

1. ค่านิยมมีลักษณะสม่ำเสมอและคงที่ หมายถึง การไม่เปลี่ยนแปลงง่าย เป็นสาเหตุที่ทำให้บุคลิกภาพของกลุ่มคนในสังคมหนึ่งแตกต่างไปจากสังคมหนึ่ง ทำให้มีลักษณะประจำกลุ่มหรือลักษณะประจำชาติ เช่น คนไทยมีลักษณะรักอิสระเสรี มีความเป็นตัวของตัวเอง การที่ค่านิยมมีลักษณะค่อนข้างกว้าง ก็เพราะเกิดการเรียนรู้การอบรมสั่งสอนมาตั้งแต่เด็กเป็นระยะเวลานาน และเกิดการปลูกฝังเป็นค่านิยม

2. ค่านิยมมีลักษณะเปรียบเทียบระดับความสำคัญ ซึ่งในการปลูกฝังค่านิยมให้แก่นักเรียนจากการอบรมและการเรียนรู้ แต่ละคนจะได้รับการเน้นถึงความสำคัญของค่านิยมแตกต่างกัน เช่น บางสังคมให้ความสำคัญกับการตรงต่อเวลา ในขณะที่อีกสังคมหนึ่งก็เห็นถึงความสำคัญแต่ยังรอง ๆ ลงไปกว่าความซื่อสัตย์กตัญญู

3. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความเชื่อ โรคิชได้อธิบายว่าค่านิยมเป็นความเชื่อซึ่งมี 3 รูปแบบคือ

3.1 ความเชื่อแบบพรรณนา (Descriptive Belief) ความเชื่อที่สามารถทดสอบได้ว่าถูกต้องหรือไม่

3.2 ความเชื่อแบบประเมิน (Evaluative Belief) ความเชื่อที่ประเมินว่าสิ่งใดดีหรือไม่

3.3 ความเชื่อแบบกำหนดการ (Prescriptive Belief) ความเชื่อที่มีทิศทางและเป้าหมายของการกระทำที่ถูกตัดสินว่าเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546) อธิบายว่า ค่านิยมของบุคคลจะอยู่ในความเชื่อแบบกำหนดการ ความเชื่อแบบกำหนดการจะมีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ

1. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) ซึ่งบุคคลนั้นจะรู้และเข้าใจเป้าหมายที่ถูกในชีวิตของเขา ที่เขาพยายามจะฝ่าฟัน

2. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความรู้สึกด้านอารมณ์ (Affective) บุคคลมีอารมณ์อ่อนไหวเกี่ยวกับค่านิยมนั้น เช่น รักหรือเกลียด ชอบหรือไม่ชอบ

3. ค่านิยมมีองค์ประกอบของพฤติกรรม (Behavioral) ค่านิยมนำไปสู่พฤติกรรมทั้งภายนอกและภายใน และอาจถูกกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติได้ ค่านิยมมีอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านจริยธรรม เป็นค่านิยมในด้านความประพฤติคุณธรรม เช่น คำสอนศีลธรรม จริยธรรมของมนุษย์

3.2 ด้านสุนทรียภาพ เป็นค่านิยมในด้านความงามที่แสดงออก เช่น ความงามศิลปะ ด้านดนตรี

3.3 ด้านสังคมการเมือง เป็นค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ

อัลพอร์ท (Allport and other, 1960 อ้างอิงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546. หน้า 273) ได้แบ่งค่านิยมตามแนวความคิดของสปรังเกอร์ (Sprangers) เป็น 6 ด้านคือ

1. ค่านิยมทางด้านทฤษฎี เป็นค่านิยมด้านการแสวงหาความรู้
2. ค่านิยมทางด้านเศรษฐกิจ ช่วยกระตุ้นทำให้บุคคลสะสมเงินทอง มีฐานะมั่นคง
3. ค่านิยมทางการปกครอง ช่วยผลักดันให้บุคคลแสวงหาอำนาจทางการเมืองสนใจการเมือง
4. ค่านิยมทางด้านสังคม เป็นค่านิยมที่บุคคลสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นและเข้าร่วมในสังคม
5. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ ช่วยให้เกิดความพึงพอใจในประสบการณ์ที่เกิดจากได้สัมผัส ศิลปะ ดนตรี
6. ค่านิยมทางด้านศาสนา ทำให้บุคคลปรารถนาที่จะนับถือและศรัทธาในศาสนา ค่านิยม

บุคคลทางครอบครัว หมายถึง ความรู้สึกของนิสิตที่แสดงออกและการกระทำถึงการปฏิบัติต่อความมีระเบียบวินัยที่เป็นข้อปฏิบัติของครอบครัว การเชื่อฟังคำสอนของพ่อแม่และญาติพี่น้อง การแสดงความช่วยเหลืองานของครอบครัว การทำกิจกรรมร่วมในครอบครัวการแบ่งปันสิ่งของ ความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ที่ตนเองได้ยึดถือปฏิบัติตามวิถีชีวิตของครอบครัว (ทัศนีย์ ทองสว่าง. 2549, หน้า 91)

ค่านิยมมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ค่านิยมบางอย่างได้สร้างแกนของวัฒนธรรม ค่านิยมมีความสำคัญและมีผลกระทบกระเทือนถึงความเจริญและความเสื่อมของสังคม ตลอดจนความมั่นคงของชาติ เพราะค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ที่มีการสร้างค่านิยมที่เหมาะสม เช่น ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ ความมีระเบียบ วินัยความสามัคคีกลมเกลียว ความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันมีความสำนึกรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นค่านิยมที่ควรแก่การปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับบุคคลในชาติอย่างยิ่ง การประพฤติปฏิบัติบางอย่างไม่มีคุณค่าควรแก่การกระทำ เป็นค่านิยมที่ผิดแต่บางครั้งก็นิยมทำตาม ๆ กันจนเป็นรูปแบบเหมือนค่านิยมที่ถูกต้อง จำเป็นต้องแก้ไขครอบครัวควรเป็นแกนนำและเป็นแบบอย่างที่ดีในการเริ่มต้นปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสมให้แก่สมาชิกของครอบครัว ซึ่งเป็นสมบัติโดยส่วนรวมและมีค่าอย่างยิ่งของชาติค่านิยมเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้เพราะค่านิยมบางอย่างขึ้นอยู่กับลักษณะและสภาพแวดล้อมทางสังคม เมื่อสภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนไป ค่านิยมเก่าบางอย่างก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย และจะมีค่านิยมใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่ตามยุคตามสมัยของสังคม โดยมากค่านิยมของสังคมไทยมีอิทธิพลมาจากศาสนา ความเชื่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลักษณะค่านิยมบางประการของครอบครัวในสังคมไทยเป็นดังนี้

1. ค่านิยมในเรื่องตัวใครตัวมัน ในสภาวะที่เศรษฐกิจฝืดเคือง สิ่งแวดล้อมสับสน ทุกคนต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อตัวเอง ในบางครั้งทำให้คนไทยแม้เคยเป็นผู้โอบอ้อมเอื้อเพื่อกลายเป็นผู้ที่นึกถึงตัวเองมากกว่าคนอื่น มุ่งที่จะเอาตัวรอดเอาแต่ความสะดวกสบายของตัวเองขาดการเอื้อเพื่อเสียสละ ค่านิยมตัวใครตัวมันในลักษณะยึดถือคำพังเพยว่า “รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี” บางครั้งก็เป็นอันตรายต่อเอกภาพของสังคม มักเกิดสังคมเมืองมากกว่าสังคมชนบท ซึ่งมักจะพบเห็นได้ง่าย เช่นเวลาผู้ชายนั่งรถเมล์ แม้เห็นคนชรา เด็ก คนพิการ หญิงมีครรภ์ หรือผู้หญิงยืนอุ้มลูกก็ยังไม่ยอมเสียสละลุกให้นั่ง เพื่อแสดงน้ำใจต่อบุคคลเหล่านั้น การปฏิบัติในกรณีเช่นนี้ ความต้องปลูกฝังค่านิยมเสียใหม่ ให้อุทิศเสียสละ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นบ้างตามสมควร ควรปลูกฝังอบรมให้เยาวชนไทย

2. ค่านิยมในเรื่องระเบียบวินัย ด้วยเหตุที่คนไทยชอบทำอะไรตามใจตัวเอง บางครั้งก็ไม่คำนึงถึงระเบียบวินัยหรือแม้แต่กฎหมายบ้านเมือง ไม่คำนึงถึงผลต่อส่วนรวมที่บุคคลอื่นจะได้รับ กิจกรรมที่แสดงออกถึงการขาดระเบียบวินัยของคนไทย เช่น การแย่งกันซื้อของ การแย่งกันขึ้นรถเมล์ แย่งกันเข้าหรือออกจากโรงมหรสพ ที่สำคัญมากคือ การขับรถบนท้องถนนตามใจชอบ ทั้งขยะตามถนนหนทางและที่สาธารณะ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาจราจร ปัญหาความ

สะอาดของบ้านเมืองตามมา หรือบางครั้งก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เกิดภาวะสังคมพิการ เพราะคนในสังคมขาดระเบียบวินัย ผู้ใหญ่ควรจะต้องปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย เพื่อเป็นตัวอย่างอันดีแก่เยาวชนการวัดค่านิยมบุคคลทางครอบครัวจากการศึกษาค้นคว้าและงานวิจัย การวัดค่านิยมบุคคลทางครอบครัวจะใช้แบบวัดที่เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยน้อยที่สุด การให้คะแนนด้านนิมาน คือ 5 , 4 , 3 , 2 , และ 1 การให้คะแนนด้านนิเสธตรงข้ามกัน

2.8 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับอาจารย์

ฟรานซี และหลุยส์ (Frances & Louise. 1955 ,p 249-251) กล่าวว่า ครูและโรงเรียนจะส่งผลต่อค่านิยมและประสบการณ์แก่เด็ก โดยทำให้เด็กรู้ถึงพฤติกรรมที่ถูกต้อง

ฮอสแมน (Haffman. 1966,p231-232) กล่าวว่า ครูมีอิทธิพลต่อสังคมของเด็กในด้านค่านิยมของผู้ใหญ่ ค่านิยมด้านศีลธรรม และค่านิยมด้านการศึกษา และยังกล่าวว่าครูผู้หญิงมีอิทธิพลต่อเด็กผู้ชายและครูผู้ชายมีอิทธิพลต่อเด็กผู้หญิง

สุชา จันท์เอม (2524 , หน้า 32) กล่าวว่า ครูและสถาบันการศึกษามีบทบาทในการอบรมเด็กให้รู้จักระเบียบของสังคม ในด้านทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม และแนวคิดต่าง ๆ

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ (2526, หน้า 207-211) กล่าวถึง หน้าที่ครูและโรงเรียนไว้ในด้านรักษาและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ในการเข้าสังคม ด้านผสมผสานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม ด้านส่งเสริมการพัฒนาของปัจเจกชน ด้านกำหนดความสามารถเฉพาะทาง และด้านบทบาทในการนำการเปลี่ยนแปลง

นพพงษ์ บุญจิตราดุล (2527, หน้า 48-67) ได้กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนว่า ผู้สอนไม่ควรสร้างบรรยากาศแห่งความกลัวให้เกิดขึ้น การเรียนรู้มิใช่เกิดในชั้นเรียนเสมอไป ดังนั้นการพบปะ ชักถามนอกชั้นเรียนจะสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามทำให้เกิดการเสียหน้า และควรฟังความคิดเห็นจากนักเรียนบ้าง

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2528, หน้า 79) กล่าวว่า สถาบันการศึกษาและครูมีหน้าที่ในการอบรมสมาชิกในสังคมให้รู้จักระเบียบแบบแผนของสังคม ด้านการพัฒนาคุณภาพของสมาชิกในสังคม และด้านทำหน้าที่ถ่ายทอด สะสม พัฒนา และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคม เพื่อดำรงไว้ซึ่งการจัดระเบียบสังคม

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2532, หน้า 42) ได้สรุปหน้าที่ของครูและโรงเรียนไว้ 4 ประการ คือ ขบวนการสังคม ประกิต ขบวนการพัฒนาให้มีวัฒนธรรม ขบวนการพัฒนาให้ทันสมัย และขบวนการพัฒนาให้มีวุฒิภาวะทางการเมือง

งามตา วณิชทานนท์ (2534, หน้า 144-149) มีแนวคิดที่ว่าโรงเรียนและครู เป็นที่อบรมสั่งสอนเด็กทั้งทางด้านวิชาการ ระเบียบวินัย ทางสังคม คุณธรรมและจริยธรรม ทำให้เด็กได้รับความรู้ทางด้านวิชาการ ทักษะ ตลอดจนทัศนคติและค่านิยมต่าง ๆ ไปจากโรงเรียนและครู

สุพัตรา สุภาพ (2534, หน้า 60) ได้กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถานที่ที่เด็กได้รับการอบรมจากครูได้คบหากับเพื่อน ซึ่งทำให้นักเรียนได้รับการขัดเกลาทางสังคม และบุคลิกภาพของเด็ก แต่โรงเรียนจะมีปัญหาทางการอบรมเฉพาะ การอบรมไม่ตรงกับที่บ้าน และโรงเรียนสอนในสิ่งที่เป็นทฤษฎีและอุดมคติจนเกินไป และวัยรุ่นมักเกรงใจครูมากกว่าพ่อแม่ โดยอยากให้ครูรักอยากให้ครูชม และพยายามเอาใจครู ดังนั้นครูจึงมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมาก

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2538, หน้า 129) กล่าวว่า ครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน ถ้าครูสอนให้นักเรียนรู้และกระทำแต่สิ่งดี ๆ นักเรียนก็จะเป็นคนดี มีค่านิยมทางดีอยู่กับตัว ทั้งนี้เพราะผลจากครูปลูกฝังค่านิยมให้แก่ นักเรียน

อัจฉรา สุขารมณีย์ (2541, หน้า 45) กล่าวว่า ครูที่จะทำหน้าที่อบรมเด็กให้ได้ผลดีควรเป็นครูที่รักและหวังดีต่อเด็ก และเด็กต้องมีความรักใคร่และศรัทธาในตัวครูด้วย ครูจึงจะสามารถปลูกฝังและส่งเสริมสิ่งดี ๆ ให้แก่เด็กและเป็นการป้องกันปัญหาทางจิตใจที่อาจจะเกิดกับเด็กด้วย โดยสิ่งที่ครูปฏิบัติต่อนักเรียนจะส่งผลต่อจิตใจของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการให้รางวัล
2. ด้านการลงโทษ
3. ด้านการเป็นตัวแบบของครู
4. ด้านการควบคุมเด็กให้มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา
5. ด้านการตามใจเด็ก

นอกจากนี้ยังพบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของนักเรียน ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และความคิด ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ มอริสันและแม็คอินไทร์ (พิมพ์พันธุ์ จันทรเพ็ญ. 2525, หน้า 20-21; อ้างอิงจาก Morrison & McIntyre. 1969: unpagged) พบว่าปฏิสัมพันธ์ของครูที่มีต่อนักเรียนมีแนวโน้มจัดได้เป็น 3 หัวข้อ คือ

1. ความรู้ที่นักเรียนจะได้รับทั้งวิชาการทั่วไป และวิชาเฉพาะ
2. พฤติกรรมทั่วไปในห้องเรียนและทัศนคติต่อครู (ความสุภาพอ่อนโยน ความร่วมมือ ความซื่อสัตย์ ความดีดั่ง และความเอาใจใส่)
3. ความสนุกสนานรื่นเริง ความเป็นผู้นำ ความเป็นคนเด่น ความเป็นที่เชื่อถือทางสังคม และความร่วมมือกันระหว่างเพื่อน

จรรยา สุวรรณทัต (2535, หน้า 173-174) กล่าวถึง การพัฒนาค่านิยมของเด็กโดยครูไว้
ดังนี้

1. สอดแทรกการอบรมปลูกฝังจิตลักษณะในทุกวิชาที่ครูสอน
2. ครูเป็นตัวอย่างหรือตัวแปรที่ดีของเด็ก
3. ครูควรเสริมแรงเมื่อเด็กกระทำความดี หรือมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม
4. ครูต้องแก้ไขค่านิยมของเด็กโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. ครูทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างครอบครัวและโรงเรียนโดยทำการพัฒนาค่านิยมของเด็กร่วมกับครอบครัว

6. ทำการพัฒนาค่านิยมของตนให้ดีขึ้นเพื่อยกระดับค่านิยมของสังคม

สำหรับวิธีสอนให้เกิดค่านิยมนั้น สมยศ เม่นแย้ม (2540, หน้า 11-13) กล่าวได้ดังนี้

1. การสร้างค่านิยมทางตรง (Direct Approach) ทำได้โดยวิธีการนั่งสมาธิ สวดมนต์ ร้องเพลงหมู่ เล่าเรื่อง กิจกรรมกลุ่ม
2. การสร้างค่านิยมโดยการบูรณาการ (Integration) กับวิชาในหลักสูตร
3. การสร้างค่านิยมบูรณาการเข้ากิจกรรมเสริมหลักสูตร (Co-Curricular Work) เช่น การทำกิจกรรมนอกห้องเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ไทย์แมน (ภัทรา พาชัยยุทธ. 2547 , หน้า 44, อ้างอิงจาก Tieman. 1942: 657-664) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาจะไม่ชอบครูแบบเผด็จการ ที่มีนิสัยข่มขู่ปราศจากความเห็นอกเห็นใจ และการสอนแบบใช้อำนาจทั้งหลายนั้นเด็กยิ่งโตเท่าไรก็มีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ยิ่งขึ้นเพียงนั้น

บุธ (วิลาศ บุญทางขาว. 2527 , หน้า 16: อ้างอิงจาก Bush. 1942) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน พบว่า ครูที่พยายามทำความรู้จักกับเด็ก เห็นอกเห็นใจเด็ก รู้จักส่งเสริมการเรียนตามความต้องการและความสนใจของเด็ก เด็กจะเรียนได้ดีและมีความสามารถปรับตัวได้สูง ซึ่งต่างกับครูที่มุ่งสอนโดยวิธีที่กดดันให้เด็กยอมรับความต้องการของตน ผลที่สุดเด็กก็จะไม่พอใจตัวครูและเรียนไม่ดีเท่าที่ควร

มอนสแตค (Yee. 1971: p52; xiting Mostakes. n.d.: unpagged) ได้ศึกษาถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในชั้นเรียน พบว่า ในชั้นเรียนที่เปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ภายในขอบเขตของชั้นเรียน เด็กจะไม่กลัวการวิพากษ์วิจารณ์ การตำหนิ หรือคัดค้าน

สมศักดิ์ ชินพันธ์ (2523, หน้า 55) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในชั้น กับความรู้สึกรับผิดชอบ และมโนภาพแห่งตน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 263 คน ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ทางบวกกับปฏิสัมพันธ์หรือการยอมรับแบบประชาธิปไตย และความรู้สึกรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ทางลบกับการปฏิสัมพันธ์แบบอัตตาทิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย

วิสัย วิมลรัตน์ (2534 , หน้า: 17) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบที่เหมาะสมในการทำนวย ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2532 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 306 คน องค์ประกอบความมีวินัยทางสังคม แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์มโนภาพแห่งตน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูดี จะมีส่วนช่วยให้เด็กเรียนได้ดีและมีความสามารถปรับตัวได้สูง ส่งเสริมให้เด็กมีความคิดที่อิสระ กล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้เด็กเกิดความกระตือรือร้น และเกิดความสนใจในการทำงาน ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนได้

2.9 การคล้อยตามผู้อื่น

ความหมายของการคล้อยตาม

การคล้อยตาม (Conformity) เป็นบุคลิกภาพอย่างหนึ่งของจิตวิทยาซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความและความหมายไว้มากมายแตกต่างกัน ดังนี้

แอสช์ (Asch. 1952: p 450) อธิบายว่าการคล้อยตาม คือลักษณะที่บุคคลขาดความเป็นอิสระของตนในการแสดงพฤติกรรม หากแต่แสดงพฤติกรรมเหมือนคล้อยตาม ทั้งนี้เนื่องจากตนเองต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2517 , หน้า 177) ให้ความหมายของการคล้อยตามว่าเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อาจจะเป็นไปตามทิศทางและความเชื่อของตนจึงคล้อยตามกัน หรืออาจจะเป็นไปตามความคิดและความเชื่อของตนตั้งแต่เดิมแต่เป็นด้วยจึงคล้อยตาม หรืออาจไม่เป็นไปตามทัศนคติและความเชื่อของตนและไม่เห็นด้วยแต่ก็คล้อยตาม

นนิต ธรรมสารสมบัติ (2518 , หน้า 12) ให้ความหมายของการคล้อยตามว่า หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอันเนื่องมาจากอิทธิพลของกลุ่ม ที่แสดงออกมาให้เห็นเหมือนหรือคล้อยกับคนหมู่มาก โดยที่พฤติกรรมนั้นอาจไม่ตรงกับความจริงใจของตน

ปริศนา ศรีพลประพันธ์ (2527 , หน้า 9-10) ให้ความหมายของการคล้อยตามว่า หมายถึงส่วนหนึ่งของนิสัย หรือธรรมชาติของมนุษย์เป็นความรู้สึกที่มีแนวโน้มในการทำอะไรตามที่คนอื่นทำและเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาสังคม ซึ่งสามารถอธิบายพฤติกรรมทางสังคมได้

สงวนศรี วิรัชชัย (2527 , หน้า 118) ให้ความหมายของการคล้อยตามว่าเกิดจากการเรียนรู้ประสบการณ์ ที่มีผลทำให้บุคคลเรียนรู้ที่จะพัฒนาความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมของตนให้สอดคล้องและคล้อยคลึง กับความคิด ความเชื่อและการกระทำของคนอื่นๆ ในกลุ่ม

อัจนรา กัลยาณชาติ (2532 , หน้า 6) ให้ความหมายของการคล้อยตามว่า หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเกิดจากอิทธิพลของกลุ่ม ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกคล้อยตามกลุ่ม

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2532 , หน้า 81) กล่าวว่า “การคล้อยตาม หมายถึงการทำตามอย่าง การเลียนแบบ หรือลัทธิเอาอย่าง การปฏิบัติตามคำสั่ง การถูกชักชวน การเห็นด้วยและการถูกกดดันจากกลุ่ม”

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2537 , หน้า 90-91) ให้ความหมายของการคล้อยตามว่า หมายถึง การทำตามอย่าง การเลียนแบบ การปฏิบัติตามคำสั่ง การถูกชักจูง การเห็นด้วยและการถูกแรงกดดันจากกลุ่มให้แสดงพฤติกรรม

สุภาภรณ์ เสงี่ยม (2545 , หน้า 23) กล่าวว่า “การคล้อยตาม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมของกลุ่มเพื่อการยอมรับและการรักษาสัมพันธ์กับผู้อื่นทั้งนี้อาจจะเปลี่ยนหรือไม่เปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดในใจก็ได้”

อภิชาติ โรจน์พิบูลสถิต (2548 , หน้า 19) ให้ความหมายของการคล้อยตาม ว่า หมายถึง การที่บุคคลทำพฤติกรรมไปตามความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมของกลุ่มเพื่อการยอมรับและการรักษาสัมพันธ์ที่ดีของกลุ่ม โดยจะเต็มใจหรือไม่เต็มใจก็ตาม

จากความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการคล้อยตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปว่า การคล้อยตามผู้อื่น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิดของตนหรือพฤติกรรมเพื่อการยอมรับและการรักษาสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น โดยจะเต็มใจหรือไม่เต็มใจก็ตาม

สาเหตุที่ทำให้เกิดการคล้อยตามผู้อื่น

สงวนศรี วิรัชชัย (2527 , หน้า 118) กล่าวถึง สาเหตุสำคัญที่ทำให้คล้อยตามว่า คือ ความต้องการเป็นสมาชิกกลุ่ม ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม หรือต้องการให้กลุ่มยอมรับทุกคน ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตนเหมือนๆ กับที่เขาปฏิบัติต่อคนอื่นๆ ในกลุ่ม 'ไม่มีใครต้องการให้คนอื่นรังเกียจ ดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือปฏิบัติต่อตนเหมือนๆ กับคนที่ไม่ใช่สมาชิกของกลุ่มเดียวกัน ความต้องการดังกล่าวจะทำให้บุคคลต้องปรับพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามปทัสถาน กฎเกณฑ์ และค่านิยมของกลุ่ม เพราะเมื่อบุคคลมีความคิดเห็นหรือการกระทำในทางที่เบี่ยงเบนไปจากความคิดเห็นและกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ก็จะมีปฏิกิริยาจากคนอื่นๆ ในทางที่ทำให้บุคคลได้รับรู้ว่ากลุ่ม ต้องการให้เขาปฏิบัติตามแนวทางที่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ ปทัสถาน และการคาดหวังของกลุ่มโดยอาจมีการสื่อความหมายเพื่อชักจูงใจให้บุคคลคล้อยตาม หรืออาจมีการตีดลึงบน คือ ให้บางสิ่งบางอย่างล่อใจให้บุคคลคล้อยตามและถ้าบุคคลยังยึดมั่นกับความคิดเห็นหรือการกระทำเดิมของเขา กลุ่มก็จะมีปฏิกิริยาในทางไม่ยอมรับ เช่น วางเฉยไม่สนใจ หรือมีการลงโทษขับออกจากการเป็นสมาชิก เป็นต้น สถานการณ์เช่นนี้เป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ปรารถนา ดังนั้นคนเราจึงต้องปรับความคิดและการกระทำของตนให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์และปทัสถานที่เป็นแนวทางสำหรับสมาชิกในกลุ่ม หรือไม่มีความรู้ในสถานการณ์หนึ่งๆ เราควรจะต้องปฏิบัติตนอย่างไร และไม่รู้ว่าจะถามใครด้วย กรณีเช่นนี้มักจะเกิดเมื่อเราเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มใหม่ๆ หรือต้องเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มที่เราไม่คุ้นเคย ในสภาพดังกล่าวเรามักช่วยตัวเอง โดยสังเกตว่า ในกลุ่มเขาปฏิบัติกันอย่างไรก็เลียนแบบหรือปฏิบัติตาม เพื่อจะได้ไม่แตกต่างไปจากสมาชิกคนอื่นๆ และเพื่อให้ได้การยอมรับจากกลุ่ม

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2518 , หน้า 1) กล่าวถึงสาเหตุที่กลุ่มอิทธิพลทำให้บุคคลคล้อยตามสมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มมี 2 ประการ คือ

1. บุคคลคล้อยตามกลุ่มเพราะต้องการทำตนให้เป็นที่รักใคร่ชอบพอเป็นที่ยอมรับสมาชิกอื่นๆ ในกลุ่ม ถ้าบุคคลมีการกระทำหรือความคิดที่ผิดแปลกไปจากคนอื่นๆ ในกลุ่มแล้ว อาจจะถูกกลุ่มลงโทษได้
2. บุคคลคล้อยตามกลุ่มเพราะให้ความไว้วางใจกลุ่มว่าเป็นแหล่งของความรู้ และการกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมใดที่บุคคลไม่เชื่อว่าตนมีความคิดหรือการกระทำที่ถูกต้องก็

ยอมยี่ดความคิดหรือการกระทำของสมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มเป็นเกณฑ์ และเปลี่ยนการกระทำของตนให้คล้ายคลึงกับกระทำของคนอื่นๆ ในกลุ่มนั้น

แสงสุรีย์ ส้าอาศัญกุล (2543 , หน้า 279) ระบุว่า การที่บุคคลหนึ่งคล้อยตามนั้น เป็นเพราะอิทธิพลของขบวนการสำคัญ 2 อย่าง เป็นสาเหตุพื้นฐานที่สำคัญดังนี้

1. อิทธิพลจากปทัสถาน เมื่อบุคคลปฏิบัติคล้อยตามความคาดหวังของกลุ่มก็ทำให้กลุ่มพอใจ ผลลัพธ์ก็คือ ผู้ที่คล้อยตามได้รับการยอมรับและความชอบจากกลุ่ม ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลใดไม่เห็นด้วยกับปทัสถานของกลุ่ม กลุ่มก็มักจะมองว่าเป็นคนแหวกแนวและถูกทอดทิ้งได้

2. อิทธิพลของการได้รับความรู้จากข่าวสารต่างๆ เนื่องจากธรรมชาติของคนเป็นสัตว์สังคมจึงปิดหูปิดตาเลยไม่ได้ บุคคลอื่นๆ หรือสมาชิกกลุ่มเดียวกันเป็นแหล่งข่าวสารและความรอบรู้มากมายที่จะช่วยสนองความต้องการทางสังคมเพื่อลดความอึดอัดใจ โดยเฉพาะเมื่อบุคคลพบสถานการณ์คลุมเครือหรือไม่คุ้นเคยกับบางสิ่งบางอย่างหรือกรณีที่ว่า “เข้าเมืองตาหลิ่ว ให้หลิวตาตาม” นั่นก็เป็นการกระทำโดยทำตามข้อมูลที่ได้รู้ได้เห็นจากกลุ่มใหม่ที่เราเข้าไป เพื่อความอบอุ่นและไม่ถูกเพ่งเล็ง

จากสาเหตุที่ทำให้เกิดการคล้อยตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าสาเหตุที่ทำให้บุคคลคล้อยตาม ซึ่งมีทั้งสาเหตุที่เกิดจากตัวบุคคลคือบุคลิกภาพของบุคคล และสาเหตุที่เกิดจากกฎเกณฑ์ของกลุ่มและปทัสถานของกลุ่ม

ประเภทของการคล้อยตาม

การคล้อยตาม มีการจัดแบ่งเป็นประเภทต่างๆ โดยมีผู้ศึกษาไว้ดังนี้ คือ

ไคลส์เลอร์ (Kiesler. 1969 : p 41-45) แบ่งประเภทของการคล้อยตามออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การคล้อยตามแบบยอมตาม (Compliance) เป็นการกระทำตามกลุ่มโดยไม่มีความเชื่อตามกลุ่มหรือมีความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่เห็นด้วยกับกลุ่ม บุคคลที่คล้อยตามแบบยอมตามนี้จะแสดงความคิดเห็นหรือกระทำตรงกันข้ามกับกลุ่มทันทีที่ไม่ได้เผชิญหน้ากับกลุ่ม หรือไม่มีการกดดันของกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นการยอมตามเพื่อต้องการรางวัลหรือหลีกเลี่ยงจากการถูกลงโทษ การที่บุคคลไม่เห็นด้วยกับกลุ่มแต่แสดงถึงการคล้อยตามกลุ่มแบบยอมตามนั้นมักจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ดังต่อไปนี้

1.1 ความต้องการให้กลุ่มบรรลุปเป้าหมาย การที่กลุ่มบรรลุปเป้าหมายได้นั้น สมาชิกในกลุ่มจะต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นในสภาพการณ์ที่มีการให้รางวัลกับกลุ่มที่มีความเป็นเอกฉันท์ บุคคลที่มีความคิดเห็นถูกต้องแต่แตกต่างจากสมาชิกส่วนใหญ่ในกลุ่มที่เห็นตรงกันนั้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นที่ผิดของสมาชิกส่วนใหญ่ได้ ต้องเปลี่ยนความคิดของตนเองให้เหมือนกับกลุ่มโดยยอมรับผิดตามกลุ่ม

1.2 ความต้องการให้สมาชิกในกลุ่ม ทั้งนี้บุคคลรู้ว่าสมาชิกในกลุ่มชอบบุคคล ความคิดเห็น และการกระทำที่คล้ายคลึงกับตน

1.3 ความต้องการที่จะคงความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่ม

1.4 ความต้องการความถูกต้องทั้งการกระทำและการแสดงความคิดเห็น ซึ่งถ้าบุคคลไม่แน่ใจในการกระทำของตน บุคคลจะเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่มีสถานภาพและความสามารถเท่าเทียมกัน

2. การคล้อยตามแบบยอมรับ (Acceptance) เป็นการกระทำตามกลุ่มและมีความเชื่อตามกลุ่มด้วย ดังนั้นบุคคลที่คล้อยตามแบบยอมรับไม่เพียงกระทำตามความคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มเท่านั้น แต่จะเปลี่ยนความคิดเห็นและเหตุผลโดยส่วนตัวตามกลุ่มด้วย

จากประเภทของการคล้อยตามที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่ามีทั้งการคล้อยตามแบบยอมรับตามและการคล้อยตามแบบยอมรับมีความเกี่ยวข้องกัน นั่นก็คือ บุคคลอาจเปลี่ยนทัศนคติและความเชื่อของตนให้เหมือนกลุ่มภายหลังกระทำพฤติกรรม ดังนั้นการคล้อยตามแบบยอมรับทำให้เกิดการคล้อยตามแบบยอมรับ และถ้าบุคคลมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนมักจะเห็นพ้องกับพฤติกรรมที่ตนกระทำนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการคล้อยตามในลักษณะโดยรวมทั้งการคล้อยตามแบบยอมรับตามและการคล้อยตามแบบยอมรับ

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการคล้อยตามผู้อื่น

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพฤติกรรมกรคล้อยตาม มีดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีพฤติกรรมระหว่างบุคคล (A General Theory of Interpersonal Behavior) แบบส (Bass, 1961 : pp 54-70) ได้เสนอทฤษฎีพฤติกรรมระหว่างบุคคลซึ่งกล่าวถึงองค์ประกอบที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมคล้อยตามแตกต่างกันไว้ 6 องค์ประกอบ คือ กลุ่มบุคคลที่ผู้คล้อยตามเกี่ยวข้องด้วยสภาพของเรื่องที่จะคล้อยตาม ความแตกต่างของบุคคลในพฤติกรรมกรคล้อยตาม ประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต องค์ประกอบทางบุคลิกภาพและสภาพสิ่งแวดล้อมแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้

1.1 กลุ่มบุคคลที่ผู้คล้อยตามเกี่ยวข้องกับด้วย ถ้ากลุ่มเป็นที่รักใคร่ชอบพอและเชื่อถือของผู้คล้อยตามโอกาสคล้อยตามจะมีมากขึ้นด้วย และยิ่งวัตถุประสงค์ของกลุ่มชัดเจน สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการตั้งวัตถุประสงค์นั้น โอกาสคล้อยตามก็จะยิ่งมากขึ้นด้วย ถ้ากลุ่มมีจำนวนมากและความเห็นของกลุ่มเป็นไปในทำนองเดียวกันหมด การคล้อยตามก็จะมีมากขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ขนาดของกลุ่มก็มีผลกับการคล้อยตามด้วยเช่นกัน กลุ่มที่มีขนาดต่างกันการคล้อยตามจะแตกต่างกัน ถ้าจำนวนสมาชิกในกลุ่มเพิ่มมากขึ้น ก็จะมีผลทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมคล้อยตามมากขึ้นด้วย และภายในกลุ่มขนาดเดียวกันปริมาณการคล้อยตามจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับผู้นำกลุ่ม ผู้นำที่มีลักษณะเป็นผู้นำที่ดีจะสามารถชักจูงและก่อให้เกิดแรงศรัทธาต่อสมาชิกในการเชื่อฟัง และปฏิบัติตามได้ดีในกรณีนี้การคล้อยตามก็จะมีมาก

1.2 สภาพของเรื่องที่จะคล้อยตาม ถ้าสิ่งที่จะคล้อยตามสามารถให้ผลประโยชน์แก่ผู้คล้อยตาม เช่น รางวัล คำชมเชย การคล้อยตามจะมีมากขึ้นแต่ถ้าบุคคลได้รับการบอกว่าเป็นการทำนั้นจะแสดงถึงระดับสติปัญญา และความสามารถของผู้ทำ การคล้อยตามอาจจะไม่เกิดขึ้น แม้ว่าจะได้รับรางวัล ดังนั้น ถ้าบุคคลสามารถพิจารณาจนเห็นเด่นชัดว่าสิ่งที่ถูกต้องนั้น คือ การคล้อยตามจะน้อยลงแต่ถ้ายังคลุมเครือตัดสินใจยาก การคล้อยตามจะมีมากขึ้น

1.3 ความแตกต่างระหว่างบุคคลในพฤติกรรมการคล้อยตาม ความแตกต่างนี้คือ ความแตกต่างระหว่างเพศ มักจะพบว่าในสภาพแวดล้อมอย่างเดียวกัน เพศหญิงมีแนวโน้มจะทำตามมากกว่าเพศชาย เนื่องจากเพศหญิงไม่ชอบการขัดแย้ง หัวอ่อน ไม่เข้มแข็ง และไม่เป็นผู้เหมือนเพศชาย ความแตกต่างระหว่างอายุก็มีผลต่อการคล้อยตามเช่นกัน ผู้ที่มีอายุน้อยมีโอกาสคล้อยตามบุคคลในวัยเดียวกันได้ง่ายกว่าผู้ที่มีอายุมาก เนื่องจากผู้ที่มีอายุน้อยมักมีความรู้และประสบการณ์ด้านต่างๆ น้อย และผู้ที่มีอายุน้อยมีโอกาสถูกชักจูงจากผู้ที่มีอายุมากกว่าได้ง่ายด้วย ในด้านความสามารถของบุคคลก็มีผลต่อการคล้อยตามด้วย บุคคลที่มีระดับความสามารถต่ำหรือไม่ค่อยเฉลียวฉลาดมักจะเป็นผู้คล้อยตามเสมอ นอกจากนี้แล้วสถานภาพทางสังคมของบุคคลก็ส่งผลต่อการคล้อยตามด้วย บุคคลที่มีสภาพทางสังคมสูงจะทำให้คนอื่นในสังคมเกิดความรู้สึกยกย่องนับถือ เชื่อฟังความคิดเห็นของเขามากกว่าบุคคลที่อยู่ในสถานภาพทางสังคมต่ำ

1.4 ประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต และความสำเร็จที่เคยได้รับรวมถึงการตัดสินใจของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในอดีตมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามได้ง่าย ตรงกันข้ามกับบุคคลที่ประสบความสำเร็จในอดีตเขาจะตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยความคิดของตนเองมากกว่า

คล้อยตามเพราะความสำเร็จที่ประสบมาทำให้เขามีความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เกิดความรู้สึกดีและคล้อยตามได้ง่าย การอบรมเลี้ยงดูก็มีส่วนทำให้บุคคลมีพฤติกรรมการคล้อยตามเช่นกัน บุคคลที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเผด็จการจากพ่อแม่ ไม่ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นด้วยตัวเองจะมีพฤติกรรมคล้อยตามได้

1.5 องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะมีพฤติกรรมการคล้อยตามน้อยกว่าบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ เพราะบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะเป็นผู้ที่มีความเชื่อในความคิดเห็นของตนมีลักษณะเป็นผู้นำ และความวิตกกังวลก็มีผลทำให้รับการคล้อยตามต่างกันด้วยบุคคลที่มีความวิตกกังวลสูงจะมีความรู้สึกคล้อยตามความคิดเห็นของผู้อื่นมากกว่าที่จะมีความรู้สึกต่อต้านเพราะบุคคลเหล่านี้พยายามที่จะคล้อยตามเพื่อที่จะขจัดความกลัวและการไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ซึ่งตรงข้ามกับบุคคลที่มีความวิตกกังวลต่ำ

1.6 สภาพของสิ่งแวดล้อม ในสภาพการณ์ที่ซับซ้อนที่ต้องการตัดสินใจที่ถูกต้องและรวดเร็วบุคคลจะคล้อยตามมากขึ้น ทั้งนี้เพราะบุคคลจะใช้กลุ่มช่วยในการตัดสินใจ ถ้าการแสดงพฤติกรรม จำเป็นต้องแสดงออกในที่เปิดเผย และมีผู้อื่นรับรู้มากกว่าคล้อยตามก็จะมีมากด้วย แต่ถ้าเป็นการแสดงความคิดเห็นแบบลับมีผู้อื่นรับรู้่น้อย การคล้อยตามก็จะลดน้อยลง

2. ทฤษฎีการควบคุมพฤติกรรม (Theories of Acquired Behavior Dispositions) แคมป์เบล (Campbell, 1961) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งกล่าวถึงกฎของการคล้อยตามไว้ว่า ในสภาพการณ์ที่เกิดความขัดแย้งระหว่างข้อมูลที่ได้รับกับข้อมูลจากสังคม ถ้าบุคคลให้ความสำคัญต่อข้อมูลจากสังคมมากหรือมีความเชื่อมั่นในตนเองต่ำก็จะมีพฤติกรรมการคล้อยตามสูง กฎของการคล้อยตามมี 5 ข้อดังนี้

2.1 การเรียนรู้และความสามารถบุคคลที่มีความมั่นใจในตนเองมากจะมีการคล้อยตามน้อย บุคคลที่ได้รับความสำเร็จในอดีตก็จะมีพฤติกรรมการคล้อยตามน้อย บุคคลจะมีพฤติกรรมการคล้อยตามสูงขึ้น ถ้างานที่ให้ทำนั้นยาก ดังนั้น บุคคลจะมีพฤติกรรมการคล้อยตามลดลง เมื่อเขามีความรู้เกี่ยวกับงานนั้นเป็นอย่างดี ยิ่งบุคคลมีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ การแก้ปัญหามากขึ้นการคล้อยตามก็จะลดลงไปด้วย บุคคลที่เคยได้รับรางวัลในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ การตอบสนองต่างๆ จะมีพฤติกรรมการคล้อยตามลดลง เมื่ออยู่ในสภาพการณ์ที่คล้ายคลึงกับที่ผ่านมา บุคคลที่มีสภาพทางสังคมสูงจะมีความภาคภูมิใจในตนเองสูง และมีความต้องการผลสัมฤทธิ์ในงานที่ทำสูงจะมีพฤติกรรมการคล้อยตามต่ำ

2.2 การรับรู้ในสถานการณ์ที่การรับรู้กระจ่างชัดบุคคลจะมีพฤติกรรมการคล้อยตามลดลง แต่ถ้าบุคคลสายตาไม่ดีก็จะมีการคล้อยตามสูง ในการตัดสินใจข้อมูลจากความจำจะทำให้บุคคลมีการคล้อยตามสูงกว่าเมื่อให้ตัดสินใจข้อมูลที่เสนอให้เห็นอยู่ตลอดเวลา

2.3 การเรียนรู้จากการสังเกต ถ้าบุคคลสังเกตผู้ที่เป็นแบบอย่างปฏิบัติพฤติกรรมใด แล้วได้รับรางวัลหรือรอดพ้นจากการลงโทษ บุคคลนั้นก็จะคล้อยตามผู้ที่เป็นแบบอย่างมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างได้รับรางวัลมากขึ้น ผู้สังเกตจะคล้อยตามพฤติกรรมของผู้ที่เป็นแบบอย่างที่มีสติปัญญา เฉลียวฉลาด ได้รับความสำเร็จและอยู่ในสถานภาพทางสังคมสูงมากกว่าแบบอย่างที่มีลักษณะตรงกันข้าม ถ้าผู้ที่เป็นแบบอย่างเป็นผู้ชำนาญการจะทำให้ผู้สังเกตคล้อยตามได้มากกว่าแบบอย่างที่ไม่ใช่ผู้ชำนาญการ

2.4 การตอบสนองการเลียนแบบที่ได้รับแรงเสริม ผู้สังเกตที่ได้รับรางวัลบ่อยๆ สม่่าเสมอเมื่อเลียนแบบตัวอย่างผู้สังเกตจะมีการเลียนแบบมากขึ้น ถ้าผู้ที่เป็นแบบอย่างได้รับรางวัลมากขึ้นผู้สังเกตก็จะมีอาการคล้อยตามสูงขึ้นด้วย แต่ถ้าผู้ที่เป็นแบบอย่างได้รับการลงโทษมากขึ้นเท่าใดผู้สังเกตจะมีการคล้อยตามลดลงเท่านั้น

2.5 การแนะนำด้วยวาจา บุคคลที่ได้รับรางวัลในอดีตเมื่อปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้สื่อสาร บุคคลนั้นก็จะปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้สื่อสารมากขึ้น

ปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการคล้อยตาม

ในบางครั้งที่บุคคลมีอิสระในการตัดสินใจ แสดงพฤติกรรมโดยไม่ต้องกังวลกับปฏิกิริยาของกลุ่ม แต่บุคคลก็สมัครใจที่จะเลือกปฏิบัติตามแนวทางของกลุ่มหรือคล้อยตามกลุ่ม และในบางครั้งบุคคลก็อาจตัดสินใจตามความคิดและความเชื่อของตนเองซึ่งแตกต่างไปจากกลุ่ม ทั้งๆที่ทราบว่า กลุ่มต้องการให้ตนคิดและปฏิบัติอย่างไร รวมทั้งทราบด้วยว่าคนอื่นๆ ก็ปฏิบัติตามแนวทางความคาดหวังของกลุ่ม การที่บุคคลจะคล้อยตามกลุ่มหรือไม่ มากน้อยเพียงใดนั้น จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง

วัฒนา ศรีสัตย์วาจา (2536 , หน้า 160-187) แบ่งปัจจัยที่ทำให้บุคคลคล้อยตามนั้น ออกเป็น 2 แนวทาง ตามลักษณะบางอย่างที่ร่วมกัน แนวทางแรก ก็คือ การคล้อยตามที่เกิดจากแรงผลักดันของกลุ่ม ไปยังสมาชิกแต่ละคน แรงผลักดันนี้เกิดจากลักษณะของกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อถือหรือใ่วางใจของบุคคล และลักษณะของสถานการณ์ที่เป็นตัวกำหนดระดับความรู้สึกของบุคคลว่าเป็นอิสระหรือไม่ ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการตัดสินใจเดิมของบุคคล ส่วนแนวทางที่สอง ก็คือ แรงจูงใจและพฤติกรรมภายในขอแต่ละบุคคล ที่เป็นลักษณะทางบุคลิกภาพ

ของบุคคลในการศึกษาบุคลิกภาพกับการคล้อยตามจะพิจารณาลักษณะที่มั่นคง (Consistency) ของบุคคลมากกว่าพิจารณาลักษณะของสถานการณ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการคล้อยตาม มีดังนี้

1. กลัวความเบี่ยงเบน (Fear of Deviance) ความกลัวการเบี่ยงเบนเป็น ปัจจัยพื้นฐานในเกือบทุกสถานการณ์ทางสังคม คนเราไม่ต้องการที่จะทำตัวให้เด่นแตกต่างไปจากคนอื่นแต่ต้องการที่จะทำตัวให้เหมือนๆ กับคนอื่นๆ ฉะนั้นการที่บุคคลต้องเผชิญกับการไม่เห็นด้วยของกลุ่มก็ย่อม ทำให้ผู้นั้นเกิดการลังเลใจ ที่จะทำตัวเบี่ยงเบนออกไป เพราะนอกจากจะไม่ ต้องการจะทำตัวให้เด่นแตกต่างจากผู้อื่นแล้ว บุคคลยังต้องการที่จะให้กลุ่มชอบเขา ปฏิบัติต่อเขาใน ลักษณะที่ดีและยอมรับเขา เขากลัวว่าถ้าเขาไม่เห็นด้วยกับกลุ่มแล้ว กลุ่มก็จะไม่พอใจเขา แสดง ความเกลียดชังเขาและคิดว่าเขาเป็นคนนอกคอก ผิดแผกไปจากคนอื่น ๆ ในกลุ่ม เมื่อตระหนักถึง ผลที่จะตามมาในภายหลังกว่านี้แล้ว บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะคล้อยตามกลุ่มมากกว่าจะ เบี่ยงเบนออกไป จากการศึกษาของฟรีดแมน และดูบ (Freedman and Doob. 1968 : p 256) พบว่า ความกลัวการเบี่ยงเบนนี้ ทำให้บุคคลเกิดการคล้อยตาม ในการที่ทุกคนรู้สภาพของตนเอง ดี และรู้ว่าอะไรผิดอะไรถูกจริงๆ แล้วเขาอาจจะไม่เห็นด้วยกับคนอื่น ๆ แต่การแสดงออกนั้น เหมือนกับว่าเขาเห็นด้วยกับกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ทำให้บุคคลเกิดความขัดแย้งในใจขึ้น ผลเชื่อมโยงที่ เกี่ยวกับความกลัวการเบี่ยงเบนและการขาดความเชื่อมั่นในความคิดของบุคคลนี้เองจะเป็นสาเหตุ อยู่เสมอที่ทำให้บางคนคล้อยตามกลุ่ม

2. ข้อมูลและความไว้วางใจ (Information and Trust) บุคคลอื่นๆ อาจเป็น แหล่งข่าวหรือให้ข้อมูลแก่เรา มีหลายครั้งที่คนอื่นรู้เรื่องบางเรื่องแต่เราไม่รู้ ดังนั้นเมื่อเขารู้และเรา ทำตามเขา เราก็อาจได้รับผลดี หรือประโยชน์จากเขาก็ได้ ผู้ที่ไม่รู้จะทำตามผู้รู้ ดังนั้นคนเราจะ ทำในสิ่งที่ผู้อื่นเขาทำกันถ้าเราไม่รู้อะไรจะทำอย่างไร ยิ่งเรามีความไว้วางใจความคิดเห็นของสมาชิก คนอื่นๆ และไม่วางใจตัวเราและข้อมูลของเราเท่าใด การคล้อยตามก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

3. ความเอกฉันท์ของกลุ่ม (Group Unanimity) ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิด การคล้อยตามก็คือความเป็นเอกฉันท์ของกลุ่มที่มีต่อความคิดเห็นต่างๆ ทั้งนี้เพราะเมื่อบุคคลบาง คนต้องเผชิญกับการตัดสินใจอย่างเป็นเอกฉันท์ของกลุ่ม ในขณะที่เขาไม่เห็นด้วยก็เท่ากับว่าเขาตก อยู่ภายใต้ความกดดันที่รุนแรงที่จะทำให้คล้อยตามกลุ่ม จากการศึกษาของแอสช์ (Asch. 1952 :p 347) พบว่า การคล้อยตามจะมีประมาณร้อยละ 35 เมื่อให้บุคคลหนึ่งคนเผชิญกับกลุ่ม ที่มี ความเป็นเอกฉันท์ (แกล้งตอบคำถามผิดเหมือนกัน) กลุ่มที่ขาดความเป็นเอกฉันท์ ปริมาณการ คล้อยตามจะลดลงอย่างเห็นได้ชัด นั่นคือ เมื่อมีคนในกลุ่มเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ทำลายความ

เป็นเอกฉันท์ของกลุ่ม การคล้อยตามก็จะลดเหลือประมาณ 1 ใน 4 ของระดับปกติ ไม่ว่าจะขนาดของกลุ่มจะเล็กหรือใหญ่ก็ตาม

4. ขนาดของกลุ่ม (Group Size) ถ้ามีคน 2 คนอยู่ในห้องเดียวกันแล้วคนหนึ่งพูดขึ้นว่าเย็นสบายดีจัง ซึ่งจริงๆ แล้วอากาศในห้องนั้นร้อนมากเป็นไปไม่ได้ที่คนที่สองจะเห็นคล้อยตามคนแรก เพราะไม่ตรงกับความจริง เขารู้สึกร้อนและยืนยันว่าอากาศนั้นร้อนจริง แต่ก็พูดเพียงว่าอากาศค่อนข้างจะร้อน แต่ถ้ามีคนอยู่ในห้องนั้น 5 คน แล้ว 4 คนพูดว่า อากาศในห้องเย็นสบายดี ผลก็จะเปลี่ยนไปอย่างชัดเจน ถึงแม้อีกคนหนึ่งจะรู้สึกร้อนแต่เขาก็จะสงสัยในความรู้สึกของตนเอง และคิดว่าเป็นไปไม่ได้ที่คนทั้ง 4 คนจะรับรู้ผิดพลาดเหมือนกัน ดังนั้นถ้าเขาได้รับคำถามว่าเขารู้สึกอย่างไร เขาก็จะไม่แน่ใจ แต่ก็มีแนวโน้มค่อนข้างมากที่จะพูดว่าห้องนี้เย็นสบายเหมือนกับคนทั้ง 4 ที่อยู่ในห้องเดียวกัน

5. ความชำนาญของกลุ่ม (Expert of Group) ลักษณะอื่นๆ ของกลุ่มที่มีผลต่อการคล้อยตาม ก็คือ ความชำนาญการของสมาชิกภายในกลุ่ม ยิ่งสมาชิกของกลุ่มแต่ละคนมีความชำนาญมากเท่าใด บุคคลก็ยิ่งไว้วางใจและถือเอาความคิดเห็นของพวกเขาว่าเป็นสิ่งที่มีค่ามากขึ้นเท่านั้น

6. ความเชื่อมั่นในตนเองของบุคคล (Individual Self-Confidence) บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงจะมีการรับรู้ตนเองอย่างถูกต้อง รับรู้ในความสามารถและศักยภาพของตนทำให้มั่นใจในความคิดเห็นของตน ไม่คล้อยตามความคิดเห็นของผู้อื่นซึ่งคุณสมบัตินี้จะอยู่ในบุคลิกภาพแบบมีสติ ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบมีสติจึงเกิดการคล้อยตามกลุ่มต่ำ

7. ความใกล้ชิดกันของบุคคลในกลุ่ม (Group Cohesiveness) เป็นลักษณะที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่งที่มีผลต่อการคล้อยตาม จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลกับกลุ่มด้วย กล่าวคือ ถ้าสมาชิกรู้สึกใกล้ชิดกับกลุ่มหรือต้องการเป็นสมาชิกของกลุ่มมาก ก็จะทำให้รู้สึกร่วมอยู่ในกลุ่ม และทำให้ต้องการคงความเป็นสมาชิกในกลุ่มไว้ สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อกลุ่มมากเท่าใด ความสามัคคีของกลุ่มก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำงาน เพราะการที่กลุ่มพิจารณาว่างานนั้นสำคัญ หรือมีคุณค่าในตัวมันเองสูงก็จะทำให้เกิดการคล้อยตามในหมู่สมาชิกมากกว่าที่งานนั้นมีค่าหรือคุณค่าในตัวมันเองน้อย ยิ่งกว่านี้แล้วสมาชิกจะคล้อยตามกันมากขึ้น ในกลุ่มที่มีน้ำใจต่อกัน

8. เชื้อชาติ (Nationalities) ในการทดลองของนักจิตวิทยาสังคมหลายท่านพบว่าคนที่มีเชื้อชาติต่างกันจะมีความคล้อยตามต่างกันด้วย และจากการที่มีลแกรม (Milgram, 1961 : p243) ได้ศึกษาเปรียบเทียบปริมาณการคล้อยตามระหว่างชาวฝรั่งเศสกับชาวออร์เวย์

พบว่าในหลายสถานการณ์ชาวเยอรมันมีการคล้อยตามมากกว่าชาวฝรั่งเศส จากปรากฏการณ์นี้พอจะมองเห็นว่า ชีวิตของชาวฝรั่งเศสนั้นจะให้ความสำคัญกับประเพณีที่สืบทอดกันมาโดยไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ความรู้สึกมั่นคงนี้อาจมีผลทำให้ชาวฝรั่งเศสคล้อยตามได้น้อยกว่าชาวเยอรมัน ซึ่งมีสำนึกมั่นคงต่อความรับผิดชอบทางสังคม และการเลียนแบบคนส่วนใหญ่ในกลุ่มเป็นสำคัญ

9. ความแตกต่างระหว่างเพศ (Sex Differences) จากการศึกษาของนักจิตวิทยาหลายคนพบว่า เพศหญิงคล้อยตามมากกว่าเพศชาย ดังเช่น จูเลียนและผู้ร่วมงาน (Julian et al. 1996 : p 152) พบว่าเพศหญิงคล้อยตามร้อยละ 35 ในขณะที่เพศชายคล้อยตามเพียงร้อยละ 22 เท่านั้น ตัวเลขเหล่านี้เป็นตัวแทนปริมาณการคล้อยตามของเพศหญิงและเพศชาย การค้นพบเช่นนี้ พอเป็นหลักฐานที่สามารถอธิบายได้ว่า วัฒนธรรมอาจเป็นตัวกำหนดให้เพศหญิงเป็นคนอ่านหนังสือง่ายและอ่อนน้อมมากกว่าบุคลิกภาพลักษณะอื่นๆ จึงทำให้เพศหญิงคล้อยตาม มากกว่าเพศชาย

จากปัจจัยที่ทำให้เกิดการคล้อยตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าการคล้อยตามนั้น เกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัยด้วยกัน ทั้งปัจจัยภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ ปัจจัยภายใน เช่น เพศ บุคลิกภาพของบุคคล เป็นต้น ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะปัจจัยทางด้านบุคลิกภาพที่เป็นลักษณะที่มั่นคงของบุคคลเท่านั้น ไม่พิจารณาถึงลักษณะของกลุ่มหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดการคล้อยตามผู้อื่น

พฤติกรรมการคล้อยตาม

การคล้อยตาม มีผู้ที่ศึกษาและกล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่คล้อยตามไว้หลายท่าน ดังนี้

มาสโลว์ (อภิชาติ โจรณ์พิบูลสถิต. 2548 .หน้า 28 ; อ้างอิงจาก Maslow. 1958 :pp 339-340) กล่าวว่า ผู้ที่คล้อยตามเป็นผู้ที่มีลักษณะดังนี้

1. ไม่ทำสิ่งที่แตกต่างจากผู้อื่น
2. ว้าวุ่น ท้อแท้ เมื่อเผชิญกับปัญหา
3. ตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองไม่ได้
4. ดำเนินวิถีทางของตนตามผู้ที่ทรงคุณวุฒิ ผู้บังคับบัญชา
5. ทำตามแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี
6. ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น
7. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

8. เห็นอกเห็นใจและให้โอกาสผู้อื่นเสมอ

9. ไม่ชอบอยู่คนเดียวต้องอยู่เป็นกลุ่ม

แคทเทล (Cettell. 1950 :p 25) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่ขึ้นอยู่กับหมู่คณะไว้ ดังนี้

1. ไม่ถือเอาความคิดของตนเองเป็นใหญ่
2. ต้องการการสนับสนุนจากผู้อื่น
3. รักพวกพ้อง
4. ไม่คุยโม้โอ้อวดและยกตนข่มผู้อื่น
5. ยึดติดอยู่กับสิ่งเดิมๆ ไม่มีความคิดที่แปลกใหม่
6. มีความวิตกกังวลในการเข้าสังคมสูง
7. ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง
8. ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นเสมอ

สตีต นิยมญาติ (2524 . หน้า 23-24) ระบุลักษณะผู้ที่ชอบคล้อยตามไว้ ดังนี้

1. มีความไวเนื้อเชื่อใจผู้อื่น
2. มีความรู้สึกวิตกกังวลต่อความไม่คล้ายคลึงกับผู้อื่น
3. มีความต้องการให้ผู้อื่นยอมรับตนเอง
4. รักพวกพ้อง
5. ขาดความภาคภูมิใจในตนเอง
6. อ่อนน้อมถ่อมตน
7. เลียนแบบผู้ที่ตนชื่นชอบ
8. ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543 , หน้า 87) กล่าวว่า ผู้ที่คล้อยตามมีลักษณะดังนี้

1. ชอบเลียนแบบผู้อื่น
2. ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ที่มีอิทธิพลหรือผู้ที่มีอำนาจ
3. ไม่มีความมั่นใจในตนเอง
4. คล้อยตามความคิดเห็นของผู้อื่นง่าย
5. ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด
6. ก้าวและกังวลในการทำสิ่งที่แตกต่างจากผู้อื่น
7. เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่
8. ไม่คุยโอ้อวดตนเอง

9. ต้องการให้ผู้อื่นสนับสนุน

10. ไม่อยากเด่น

11. ชอบอยู่กันเป็นกลุ่ม

จากลักษณะของพฤติกรรมการคล้อยตามข้างต้น สามารถนำมาสรุปเป็นนิยามของการคล้อยตาม ได้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิดของตนหรือพฤติกรรมเพื่อการยอมรับและการรักษาสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น โดยอาจจะเต็มใจหรือไม่เต็มใจก็ตาม ซึ่งนับว่าเป็นจิตลักษณะอีกประการหนึ่งที่จะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ว่ามากน้อยในระดับใด ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้การคล้อยตามผู้อื่น เป็นตัวแปรปัจจัยภายในที่ใช้ในการศึกษาจิตสาธารณะของนักเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บาท (ปริศนา ศรีพลประพันธ์ . 2527 ; อ้างอิงจาก Bass. 1956 : pp247-252) ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีต่อการคล้อยตาม พบว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการคล้อยตาม ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่ผู้คล้อยตามเกี่ยวข้องกับเรื่องด้วย ขนาดของกลุ่มที่แตกต่างกัน การคล้อยตามจะแตกต่างกันด้วยความสามารถของบุคคลที่มีความสามารถต่ำมักจะเป็นผู้คล้อยตามเสมอ รวมถึงในเรื่องของอายุผู้ที่มีอายุน้อยมักมีโอกาสด้อยตามได้ง่ายกว่าผู้ที่มีอายุมาก

3. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

แนวคิดพื้นฐาน

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามหรือตัวเกณฑ์ (Criteria) เพียง 1 ตัวแปร กับตัวแปรต้นหรือตัวแปรพยากรณ์ (Predictor) ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป เช่น เราใช้ผลการทดสอบวัดความถนัดทางการเรียนและผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตตอนเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ทำนายเกรดเฉลี่ยของผลการเรียนในระดับอุดมศึกษา ในที่นี้ คะแนนการทดสอบต่างๆ เป็นตัวทำนาย และเกรดเฉลี่ยเป็นตัวเกณฑ์ ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ที่สำคัญ คือ สมการถดถอยพหุคูณ (Regression Equation) ซึ่งจะใช้ทำนายคะแนนตัวเกณฑ์ และถ้าผลการวิเคราะห์พบว่า ผลการทดสอบวัดความถนัดทางการเรียนและผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตตอนเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสามารถทำนายเกรดเฉลี่ยระดับอุดมศึกษาของนิสิตได้ เราอาจใช้แบบทดสอบเหล่านั้นตัดสินเพื่อคัดเลือกนิสิตเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาได้นั่นเอง โดยเราจะทำนายได้ว่าถ้านิสิตคนหนึ่งได้คะแนนจากแบบทดสอบต่างๆ เป็นเช่นนั้นแล้ว เมื่อให้เขาเรียนไป 1 ปี หรือเรียนจนสำเร็จการศึกษา เขาน่าจะได้เกรดเฉลี่ยเท่าไร ตั้งแต่ยังไม่ได้เข้าเรียน และหากเราต้องการจำนวนนิสิตที่จะรับเข้าเรียนในจำนวนจำกัด ไม่สามารถ

รับได้ทุกคน เราอาจเลือกคนที่คาดว่าจะเรียนได้คะแนนสูงสุดตามลำดับก่อนที่คนที่คาดว่าจะได้คะแนนต่ำ ซึ่งเป็นวิธีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกที่เหมาะสมและยุติธรรมที่สุดวิธีหนึ่ง (ปกกรณ์ ประจันบาน, 2552, หน้า 6-9)

จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การสร้างสมการเชิงเส้น (เส้นตรง) เพื่อพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ (ตัวแปรตาม) โดยใช้กลุ่มตัวอย่งพยากรณ์ (ตัวแปรต้น) รวมทั้งมีการหาตัวแปรพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ที่ดีที่สุด (ปกกรณ์ ประจันบาน, 2552 หน้า 6-9)

ลักษณะของข้อมูล

ตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ตัวแปรพยากรณ์ (ตัวแปรต้น) ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป และตัวแปรเกณฑ์ (ตัวแปรตาม) จำนวน 1 ตัวแปร ลักษณะของข้อมูลของตัวแปรพยากรณ์จะวัดในระดับมาตราอันตรภาคขึ้นไป หรือตัวทวิ (0,1) หรือตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) ส่วนตัวแปรเกณฑ์หรือตัวแปรตามวัดในระดับมาตราอันตรภาคขึ้นไป เช่นเดียวกัน (ปกกรณ์ ประจันบาน, 2552, หน้า 6-9)

หลักเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณมีความแตกต่างจากการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย โดยจะมีตัวแปรต้นมากกว่า 1 ตัวขึ้นไป ทั้งนี้เพราะในโลกของความเป็นจริง จะมีตัวแปรที่สามารถทำนายหรือพยากรณ์ตัวแปรอื่นๆ ได้มากกว่าหนึ่งตัวแปร จึงทำให้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่า ซึ่งการวิเคราะห์แบบนี้ นอกจากจะพิจารณาว่าตัวแปรต้นหลายตัวน่าจะมามีอิทธิพลต่อตัวแปรตามแล้ว ยังพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นที่มีต่อกันด้วย ในทางคณิตศาสตร์การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณมีสมการ ดังนี้

$$Y_{pi} = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + \dots + b_pX_p$$

และนอกจากนั้นจะต้องทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การถดถอย และทดสอบนัยสำคัญของตัวแปรที่เพิ่มเข้ามาในสมการถดถอย

ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ สิ่งที่ต้องการหา คือ

1. สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
2. สมการถดถอยพหุคูณ
3. ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์

1. สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation Coefficient)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation Coefficient) เป็นสถิติที่ใช้ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป กับตัวแปรตาม 1 ตัว เขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ คือ R หรือ $R_{Y..12..k}$ มีความหมายว่า เป็นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรตาม Y กับกลุ่มตัวแปรต้น ตั้งแต่ตัวที่ 1 ถึงตัวที่ k ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณจึงช่วยให้ทราบถึงความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงที่เป็นไปได้สูงระหว่างกลุ่มตัวแปรต้นหลายตัวกับตัวแปรตาม 1 ตัว (ปกกรณ์ ประจันบาน, 2552, หน้า 6-10)

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ

ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ มี 3 ประการที่สำคัญ คือ

1. คะแนน Y มีการแจกแจงเป็นโค้งปกติทุกค่าของ X ไม่ว่า X จะกระจายเป็นโค้งปกติหรือไม่ก็ตาม เพราะเกี่ยวกับการทดสอบนัยสำคัญที่ต้องใช้การทดสอบ F หรือ t
2. คะแนน Y มีความแปรปรวนเท่ากันที่แต่ละจุด X
3. ความคลาดเคลื่อนจากการทำนาย (e) มีการแจกแจงเป็นแบบปกติ และเป็นความคลาดเคลื่อนแบบสุ่ม (Random) และมีความแปรปรวนเท่ากันทุกจุดของ X

การหาค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ

การคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณในกรณีที่มีตัวพยากรณ์ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป ได้แก่

$$R_{Y..12..k} = \sqrt{\beta_1 r_{Y1} + \beta_2 r_{Y2} + \dots + \beta_k r_{Yk}}$$

เมื่อ $R_{Y..12..k}$ แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรเกณฑ์ (Y) กับตัวพยากรณ์ตัวที่ 1 ถึง k ตามลำดับ

$\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_k$ แทน สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่ 1 ถึง k ตามลำดับ

$r_{Y1}, r_{Y2}, \dots, r_{Yk}$ แทน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างตัวแปรเกณฑ์ (Y) กับตัวพยากรณ์ที่ 1 ถึง k ตามลำดับ

การทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ

ภายหลังจากการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณแล้ว จะต้องมีการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติเพื่อตรวจสอบว่า ตัวพยากรณ์ทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับตัวแปรเกณฑ์อย่างเชื่อมั่นหรือไม่ สถิติที่ใช้ในการทดสอบนัยสำคัญ คือ สถิติทดสอบเอฟ (F-test) มีสูตร ดังนี้ (ปกกรณ์ ประจันบาน, 2552, หน้า 6-13)

$$F = \left(\frac{n-k-1}{k} \right) \left(\frac{R^2}{1-R^2} \right) \quad df_1 = k, df_2 = n - k - 1$$

เมื่อ F แทน ค่าสถิติที่มีการแจกแจงแบบเอฟ
R แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
n แทน จำนวนข้อมูล (คู่)
k แทน จำนวนตัวพยากรณ์

2. สมการถดถอยพหุคูณ

เมื่อทำการศึกษาค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์พหุคูณแล้วมีผลปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีนัยสำคัญทางสถิติ นั้นหมายความว่า ตัวพยากรณ์ทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับตัวแปรเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หรือมีความสัมพันธ์กันจริง ซึ่งสามารถนำไปสร้างสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Equation) หรือสมการพยากรณ์ได้ ดังนี้

1. สมการถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบหรือสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณจะทำให้ได้สมการพยากรณ์เชิงเส้น(เส้นตรง)
ในรูปคะแนนดิบ ดังนี้

$$\hat{Y} = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + \dots + b_kX_k$$

เมื่อ $\hat{Y}$ แทน คะแนนของตัวแปรเกณฑ์ที่ได้จากการพยากรณ์โดยตัว
พยากรณ์ $X_1, X_2, X_3, \dots, X_k$

b_i แทน สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่ i

X_i แทน คะแนนของตัวพยากรณ์ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลตัว
ที่ i

a แทน ค่าคงที่ (Y-intercept)

2. สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

ถ้าคะแนนพยากรณ์ทุกตัวเปลี่ยนเป็นรูปคะแนนมาตรฐานและต้องการจะพยากรณ์ในรูปของคะแนนมาตรฐานแล้วสมการพยากรณ์จะเขียนได้ดังนี้ (ปกรณ์ ประจันบาน ,2552 หน้า 6-14)

$$\hat{Z} = \beta_1 Z_1 + \beta_2 Z_2 + \dots + \beta_k Z_k$$

เมื่อ $\hat{Z}$ แทน คะแนนพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานของตัวแปรเกณฑ์ (ตัวแปรตาม)

$\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_k$ แทน ค่าน้ำหนักเบต้า หรือสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐานของตัวแปรพยากรณ์ตัวที่ 1 ถึง ตัวที่ k ตามลำดับ

$Z_1, Z_2, \dots, Z_k$ แทน คะแนนมาตรฐานของตัวพยากรณ์ (ตัวแปรต้น) ตัวที่ 1 ถึง ตัวที่ k ตามลำดับ

k แทน จำนวนของตัวพยากรณ์

จากสูตรนี้ต้องคำนวณหาค่า β_i ทุกตัว β_i คำนี้อาจคำนวณได้จากสูตร

$$\beta_i = \frac{S_i}{S_Y} b_i$$

เมื่อ β_i แทนค่า ค่า beta weight

S_i แทนค่า ค่า standard deviation ของตัวพยากรณ์

b_i แทนค่า ค่าน้ำหนักของคะแนนดิบ

S_Y แทนค่า ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรเกณฑ์ (Y)

ค่าน้ำหนักเบต้า มีหน่วยเป็นคะแนนมาตรฐาน ค่า β จะเป็นค่าคงที่แสดงว่าเมื่อตัวพยากรณ์ (X) ตัวนั้นเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วยคะแนนมาตรฐาน จะทำให้ค่าตัวแปรเกณฑ์ (ตัวแปรตาม) เปลี่ยนไป β หน่วยคะแนนมาตรฐาน (ปกรณ์ ประจันบาน, 2552 หน้า 6-15)

3. ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ (Standard Error of Estimate)

การคำนวณเพื่อหาค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานการพยากรณ์ เขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ SE_{est} เป็นค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของส่วนที่เหลือ (residual) หรือ ค่า d_i ซึ่งคำนวณได้จากสูตร

$$d_i = Y - \hat{Y}$$

เมื่อ Y แทน คะแนนจริงของตัวแปรเกณฑ์

$\hat{Y}$ แทน คะแนนพยากรณ์ของตัวแปรเกณฑ์

ถ้าหาก Y และค่า $\hat{Y}$ ไม่เท่ากัน แสดงว่า มีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นและถ้าหาก Y และค่า $\hat{Y}$ มีค่าแตกต่างกันมาก หมายความว่า ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ก็จะมีค่ามากและถ้าใกล้เคียงกันความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ก็จะมีค่าน้อย สูตรในการคำนวณ เป็นดังนี้ (ปกกรณ์ ประจันบาน, 2552 หน้า 6-15)

$$SE_{est} = \sqrt{\frac{SS_{res}}{n - k - 1}}$$

เมื่อ SE_{est} แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์
 SS_{res} แทน ผลรวมของกำลังสองของส่วนที่เหลือ ($\sum d_i^2$)
 n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
 k แทน จำนวนตัวพยากรณ์หรือตัวแปรต้น

ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย

ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์การถดถอย เขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ SE_{b_i} สามารถคำนวณได้จากสูตร ดังนี้

$$SE_{b_i} = \sqrt{\frac{SS_{est}^2}{SS_{x_i}(1 - R_i^2)}}$$

เมื่อ SE_{b_i} แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์การถดถอยของ b_i

SS_{est}^2 แทน กำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์

SS_{x_i} แทน ผลรวมกำลังสองของความเบี่ยงเบนของตัวแปรพยากรณ์ตัวที่ i

R_i^2 แทน กำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวพยากรณ์ตัวที่ i ซึ่งจะใช้เป็นตัวแปรตามกับตัวแปรพยากรณ์อื่นๆที่เหลือ

การคัดเลือกตัวแปรเพื่อการพยากรณ์

วิธีคัดเลือกตัวแปรพยากรณ์เข้าสู่สมการถดถอยมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน เช่น

1. การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Regression)
2. การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกออก (Remove Regression)
3. การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเดินหน้า (Forward Regression)
4. การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบถอยหลัง (Backward Regression)

5. การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise Regression)

วิธีที่มักจะนำมาใช้กัน คือ วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Regression) และวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise Regression) โดยที่ทั้งสองวิธีตอบสนองความต้องการของผู้ใช้แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์ คือ วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ ผู้ใช้สามารถเลือกตัวแปรทำนายเข้าสู่สมการได้เอง ส่วนการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise Regression) นำเสนอสมการตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดเพื่อนำไปใช้ในการทำนาย

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Regression)

เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรต้นแต่ละตัว โดยการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรตัวอื่นๆ ทั้งหมด เพื่อจะดูว่าตัวแปรต้นแต่ละตัวมีความสัมพันธ์แบบใด หรือทิศทางใดกับตัวแปรตาม และมีอัตราความสัมพันธ์กับตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด

ข้อมูลหรือตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติจะประกอบด้วย ตัวแปรตาม 1 ตัว และตัวแปรต้นหลายตัว ซึ่งมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงปริมาณซึ่งมีการวัดระดับอันตรภาคขึ้นไป
2. ตัวแปรต้นเป็นตัวแปรเชิงปริมาณซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ตัวแปรที่มีการวัดระดับอันตรภาคขึ้นไป และตัวแปรที่เป็นตัวแปรทวิที่มีค่าเป็น 0, 1 หรือที่เรียกว่าตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) จำนวนตัวแปรหุ่นจะมีมากน้อยเพียงใดก็ได้แต่ทั้งนี้จะต้องมีค่าความเป็นอิสระ (degree of Freedom) เพียงพอ ซึ่งค่าความเป็นอิสระนี้จะขึ้นอยู่กับจำนวนหน่วยวิเคราะห์ที่ใช้ลบด้วยจำนวนตัวแปรเป็นส่วนใหญ่ (ปกรณัม ประจันบาน, 2552 หน้า 6-16)

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise Regression)

เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันไดเป็นการผสมผสานระหว่างวิธีการคัดเลือกตัวแปรพยากรณ์สองวิธีเข้าด้วยกัน ได้แก่ วิธีแบบเดินหน้าและวิธีเดินแบบถอยหลัง ซึ่งในขั้นแรกจะเลือกตัวแปรพยากรณ์ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับตัวแปรสูงที่สุดเข้าสู่สมการก่อน จากนั้นก็จะทดสอบตัวแปรที่ไม่ได้อยู่ในสมการว่าจะมีตัวแปรพยากรณ์ตัวใดบ้างสามารถนำเข้าสู่สมการได้โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเดินหน้า (Forward Selection) และขณะเดียวกันก็จะทดสอบตัวแปรพยากรณ์ที่อยู่ในสมการด้วยว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่อยู่ในสมการตัวใดมีโอกาสที่จะถูกขจัด

ออกจากสมการ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยแบบถดถอยหลัง (Backward Regression) ซึ่งกระบวนการคัดเลือกจะดำเนินการผสมผสานทั้งสองวิธีนี้ในทุกขั้นตอน จนกระทั่งไม่มีตัวแปรพยากรณ์ใดที่จะถูกนำเข้าสู่สมการแล้วกระบวนการก็จะยุติและได้สมการถดถอยที่มีสัมประสิทธิ์การพยากรณ์สูงสุด

ขั้นตอนการวิเคราะห์

1. ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น
2. คำนวณค่า r_{xy} ของตัวแปรพยากรณ์กับตัวแปรเกณฑ์
3. คัดเลือกตัวแปรพยากรณ์ที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับตัวแปรเกณฑ์เข้าสู่สมการ และคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R)
4. ทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ว่าทดสอบว่าตัวแปรพยากรณ์ที่เข้าในสมการยังคงอยู่ในสมการต่อไปได้หรือไม่ด้วยสถิติ F
5. หาค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรพยากรณ์ (b) หรือ β หรือทั้งสองอย่าง เพื่อนำมาใช้ในการเขียนสมการพยากรณ์ และเปรียบเทียบว่าตัวแปรพยากรณ์ตัวใดพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ได้ดีกว่า
6. ทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การถดถอย เพื่อตรวจสอบว่าตัวแปรพยากรณ์สามารถพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ได้หรือไม่ ด้วยสถิติ t
7. คำนวณค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของตัวแปรพยากรณ์ที่เข้าสมการ (SE_b) และคำนวณค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ (SE_{est})
8. คัดเลือกตัวแปรพยากรณ์ที่มีความสัมพันธ์สูงกับตัวแปรเกณฑ์รองลงมาเข้าสู่สมการและทำการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลง (R^2 change) ด้วยสถิติ F ถ้า R^2 change ไม่มีนัยสำคัญก็แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ไม่สามารถอยู่ในสมการพยากรณ์ได้ แต่ถ้ามีนัยสำคัญก็ดำเนินการตามข้อ 4, 5, 6 และ 7 และดำเนินการต่อไปจนกว่าจะไม่มีตัวแปรพยากรณ์ใดเข้าในสมการ (การดำเนินการตามข้อ 8 เป็นวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ

4.1 งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อส่วนร่วมและสาธารณสมบัติที่ศึกษากับนักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป และงานวิจัยที่เกี่ยวกับจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมที่ศึกษากับนักเรียน ซึ่งการวัดจิตสำนึกและแนวคิดที่ใกล้เคียงจิตสาธารณะในประเทศไทย ได้แก่

ชาย โพธิ์สิตา และคณะ (2540 , บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ : ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร จากประชากรหลัก 3 กลุ่มอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณสมบัติ กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติแบ่งเป็น 2 ระดับ ระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบที่บุคคลไม่ทำอะไรมาเพียงแต่ไม่ทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธารณสมบัติที่ตนใช้ก็พอ อีกระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบบุคคลลงมือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันแสดงว่าเขามีความรับผิดชอบที่ดีต่อสาธารณสมบัติ ไม่ว่าจะใช้หรือไม่ใช้มันก็ตาม ในด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดว่า คนกรุงเทพฯส่วนใหญ่มักมีแนวโน้มที่จะแสดงให้เห็นว่าตนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ไม่ได้เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม ในด้านมาตรการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยสถาบันครอบครัวมีความสำคัญมากที่สุด ในขณะที่การศึกษาในระบบโรงเรียนมีความสำคัญน้อย การรณรงค์สื่อควรจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีกลุ่มเป้าหมายที่เจาะจง ด้านนโยบายและบริหารจัดการ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีค้ำคัญน้อย

รุ่งจิตร กองคำ (2541, หน้า 44) ศึกษาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วย “สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการสอนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย แบบวัดจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแบบวัดที่กำหนดสถานการณ์และตัวละครให้ โดยมีตัวเลือก แต่ละตัวเลือก แสดงลำดับขั้นพัฒนา คุณลักษณะด้านจิตพิสัย และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ฤทธิ์ อัจจุ (2544, หน้า 103-104) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 , 2,3 และ4 สถาบันการศึกษาพยาบาลกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ จำนวน 510 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามภาวะผู้นำ

แบบสอบถามรูปแบบการดำเนินชีวิต แบบสอบถามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแบบสอบถามการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล แบบสอบถามทั้งหมดเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ข้อคำถามมีทั้งทางบวกและทางลบ ถามความคิดเห็นและพฤติกรรมของนักศึกษาที่แสดงถึงความต้องการช่วยเหลือสังคม ไม่เห็นแก่ตัวและลงมือกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาอันั้นตามความสามารถของตนเอง

นันทวัฒน์ ชุนชี (2546 , หน้า 39) ได้ศึกษาการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการได้รับตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมกับเพศที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนหญิงมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โกศล มีความดี (2547 , หน้า 65-66) ได้ศึกษาวิจัยปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจที่มีปัจจัยทางจิตสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจิตลักษณะและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีผลต่อจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจและเพื่อศึกษาปัจจัยด้านจิตสังคมสามารถทำนายจิตสาธารณะขอข้าราชการตำรวจ ผลการศึกษาพบว่า 1) ข้าราชการตำรวจมีปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันมีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน 2) ข้าราชการตำรวจที่มีจิตลักษณะแตกต่างกันมีจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยข้าราชการตำรวจที่มีเจตคติต่อจิตสาธารณะที่ดี มีการรับรู้ความสามารถของตนเอง มีลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตนเองสูง มีจิตสาธารณะสูง 3) ข้าราชการตำรวจที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคมแตกต่างกันมีจิตสาธารณะ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยข้าราชการที่มีการรับรู้วัฒนธรรมองค์กรสูง มีการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวสูง มีการรับรู้การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาสูง มีการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงานสูง มีการรับรู้การสนับสนุนสังคมจากประชาชนสูง มีการได้รับแบบอย่างจากผู้บังคับบัญชาสูง มีจิตสาธารณะสูง 4) ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตลักษณะและสภาพแวดล้อมทางสังคม ที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ 5) ปัจจัยทางจิตสังคมที่เป็นตัวทำนายจิตลักษณะของข้าราชการตำรวจ พบว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองและการสนับสนุนจากประชาชนร่วมกันทำนายการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจได้

ธรรมนันทิกา แจ็งสว่าง (2547 , หน้า 48) ได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิต
 สาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า
 นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบมีจิตสาธารณะสูงกว่า
 นักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบอย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติที่ระดับ .05 และไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาท
 สมมติกับตัวแบบ กับเพศที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มุกิตา หวังคิด (2547 , หน้า 59) ได้ศึกษาเรื่องการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอ
 สถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียน ระดับประถมศึกษาปีที่ 6
 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่าน
 สื่อคอมพิวเตอร์มีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
 .05 นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีจิต
 สาธารณะไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้
 ทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีต่อ
 จิตสาธารณะของนักเรียน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

บุญทัน ภูบาล (2549 , หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้ชีวิตที่ศรัทธาและศรัทธาเป็นตัวอย่าง
 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้น
 ประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการใช้ชีวิตที่ศรัทธาและศรัทธาเป็นตัวอย่าง มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนน
 จิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวม ก่อนการใช้ชีวิตที่ศรัทธา ระหว่างการใช้ชีวิตที่ศรัทธาและหลังการใช้ชีวิตที่ศรัทธา
 หนึ่งเป็นตัวอย่างในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดย
 คะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 4 สัปดาห์ และนักเรียน
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการใช้ชีวิตที่ศรัทธาและศรัทธาเป็นตัวอย่าง มีการเปลี่ยนแปลงของ
 คะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยแยกตามรายองค์ประกอบของจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ ก่อน
 การใช้ชีวิตที่ศรัทธา ระหว่างการใช้ชีวิตที่ศรัทธา และหลังการใช้ชีวิตที่ศรัทธาในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างกันอย่าง
 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยทั้ง 3 องค์ประกอบมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
 ตลอดช่วงระยะเวลา 4 สัปดาห์

พรพรหม พรศพวก (2550 , หน้า 81-82) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิต
 สาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพมหานครตะวันออก กรุงเทพมหานคร ผล
 การศึกษาพบว่าตัวแปรปัจจัยทั้งห้าตัวคือ การรับรู้ความสามารถของตน การคล้อยตามผู้อื่น
 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และการอบรมเลี้ยงดู

แบบประชาธิปไตยกับจิตสาธารณะโดยรวม มีความสัมพันธ์กัน ($R = .695$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสามารถอธิบายผลรวมกันได้ 48.20% และค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ การรับรู้ความสามารถของตน ($\beta = .633$) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ($\beta = .153$) ตัวแปรปัจจัยทั้งห้าตัวกับจิตสาธารณะรายด้านทั้งสามด้านได้แก่ ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้ด้านการถือเป็นหน้าที่ และด้านการเคารพสิทธิการใช้ที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนามมีความสัมพันธ์กัน (Wilks' $\Lambda = .498$) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามระหว่างตัวแปรปัจจัยกับจิตสาธารณะรายด้านมีค่า .560, .506 และ .619 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า และค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะรายด้านทั้งสามด้านมากที่สุดคือ การรับรู้ความสามารถของตน ซึ่งมีค่าเท่ากับ .441, .483 และ .604 ตามลำดับ โดยส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูส่งผลทางบวกต่อจิตสาธารณะด้านการหลีกเลี่ยงการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และส่งผลทางบวกต่อด้านการถือเป็นหน้าที่และด้านการเคารพสิทธิการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .152, .113 และ .102 ตามลำดับ และในด้านการเคารพสิทธิการใช้ยังพบว่า การคล้อยตามผู้อื่นส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .104

พริยา นิลมาต (2550, หน้า 70-71) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 380 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้มี 2 ฉบับ ประกอบด้วยแบบวัดจิตสำนึกสาธารณะ 1 ฉบับ และแบบวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสำนึกสาธารณะ 1 ฉบับ ผลการศึกษาพบว่า 1) คุณธรรมด้านความวินัยความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที ความฉลาดทางอารมณ์ พฤติกรรมการสอนของครู การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสำนึกสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) คุณธรรมด้านความวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที ความฉลาดทางอารมณ์ พฤติกรรมการสอนของครู การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย สามารถพยากรณ์การมีจิตสำนึกสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เจษฎา หนูรุ่ม (2551, หน้า 115-119) ได้ศึกษาปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการวิจัยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยระหว่างปัจจัยจิตลักษณะรายด้านกับจิตสาธารณะ

โดยรวมมีค่าเท่ากับ .572 สามารถอธิบายร่วมกันได้ 32.7% โดยปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต สุขภาพจิต ค่านิยมความเป็นไทย และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .213, .203, .178 และ .148 ตามลำดับ ส่วนสติปัญญาและความเชื่ออำนาจในตน ส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .108 และ .107 เมื่อพิจารณาจิตสาธารณะรายด้าน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยระหว่างปัจจัยจิตลักษณะกับจิตสาธารณะ 3 ด้าน มีค่าวิลคส์แลมabda (Λ) เท่ากับ .609 และค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยจิตลักษณะรายด้านกับจิตสาธารณะด้านการใช้ ด้านการถือเป็นหน้าที่ และด้านการเคารพสิทธิมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .478, .504 และ .540 ตามลำดับ ซึ่งทุกด้านมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิทย์พัฒนา สี่หา (2551, หน้า 71-76) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่าจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรีสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองอัตมโนทัศน์ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว การขัดเกลาทางสังคม และเหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม (X5) อัตมโนทัศน์ (X2) ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว (X3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .302 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีอำนาจจำแนกในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 8.80 โดยสรุป ตัวแปรที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคามและสามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรีได้แก่ เหตุผลเชิงจริยธรรมอัตมโนทัศน์ และค่านิยมบุคคลทางครอบครัว

4.2. งานวิจัยต่างประเทศ

คราฟ (Kraft. 1992 : p1465-A) ได้ศึกษาการฝึกอบรมด้านการมีจิตสำนึกทางสังคมโดยการศึกษาทางคริสต์ศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมด้านจิตสังคมระหว่างประชาชนชาวอเมริกาเหนือ ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปแตสแตนท์ ศึกษาในเชิงจริยธรรม ซึ่งเชื่อว่ากระบวนการทางวัฒนธรรมทำให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธาร่วมกันและโครงสร้างของประสบการณ์การเรียนรู้จะกระตุ้นความคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่า ศาสนามีส่วนสัมพันธ์กับคุณลักษณะทางจิตสังคม และสิ่งที่มีผลต่อจิตสังคมคือ การอบรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำ การให้ความสำคัญกับศาสนา การพัฒนาชุมชนให้เน้นกระบวนการคิด การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการมุ่งมั่นในการกระทำ

แม็กเอลวิน (McElveen. 2003 : p714-A) ได้ศึกษาผลของการใช้ดนตรีในศูนย์ดนตรีเพื่อปลูกจิตสำนึกทางสังคม โดยเนื้อหาที่ปรากฏในดนตรีจะเป็นการให้ความหวังและแนวทางใหม่ ๆ

สำหรับชีวิตของชาวอเมริกาเชื้อสายแอฟริกา ผู้วิจัยได้เสนอกรอบแนวคิด เพื่อตรวจสอบผลงานของ ศูนย์ดนตรี ที่มีผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมของคนในชุมชน

พาดอน-โจฮันน์สัน (Padon-Johansen. 2004 :p 1184 - A) ได้วิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ บทละครเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ศึกษา บทละคร โดยมุ่งประเด็นการศึกษาไปว่ารูปแบบต่าง ๆ ของละครช่วยพัฒนาความคิด ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติการทางสังคมหรือไม่ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 30 คน จาก อาสาสมัคร 47 คน เป็นชาย 18 คน หญิง 12 โดยใช้การสังเกต การสอบถาม การสัมภาษณ์ จาก การศึกษาพบว่า การใช้ละครรูปแบบต่าง ๆ สามารถพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนใน ลักษณะของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติการทางสังคมได้จริง

ไบรอันท์ (Bryant. 2004 : p2831 - A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกทางสังคม อุดมคตินิยม กับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นครูก่อนประจำการ 7 คน จากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ครูมีจิตสำนึกที่จะปลูกฝังหรือพัฒนาการสอน และต้องการรูปแบบหรือแนวคิดใหม่ ๆ ในการทำงาน รวมทั้งเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของตนเองและปฏิบัติตามความเชื่อ นั้น ๆ

คาร์ทอน (Carthon. 2007 : unpagged) ได้ศึกษาวัฒนธรรมของชาวบ้านและจิตสำนึกทาง สังคม ของชาวพื้นเมืองเชื้อสายแอฟริกัน โดยศึกษาผ่านวรรณกรรม การแสดง บทกวี นวนิยายที่ กล่าวถึงการประท้วงผ่านมาเป็นระยะยาวนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมของคนในชุมชน การประท้วง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องความยุติธรรมในสังคม เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกทาง สังคม ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้คน

แชมเปญ (Champagne. 2007 : unpagged) ได้ศึกษาเพื่อสำรวจรูปแบบต่าง ๆ ของ จิตสำนึกทางสังคม เกี่ยวกับความสามารถของครูพลศึกษาที่มีต่อเยาวชนพื้นเมือง ในการศึกษาได้ พัฒนารอบทฤษฎีให้เป็นวิธีการ เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน โดยใช้ การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ครูพลศึกษาจำนวน 8 คน ผลการศึกษาพบว่า จิตสำนึกทางสังคม ของครูพลศึกษาต่อเยาวชนพื้นเมืองอย่างเห็นได้ชัด

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ มีตัวแปรต่างๆที่ส่งผลต่อ จิตสาธารณะ ดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรต่างๆที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ

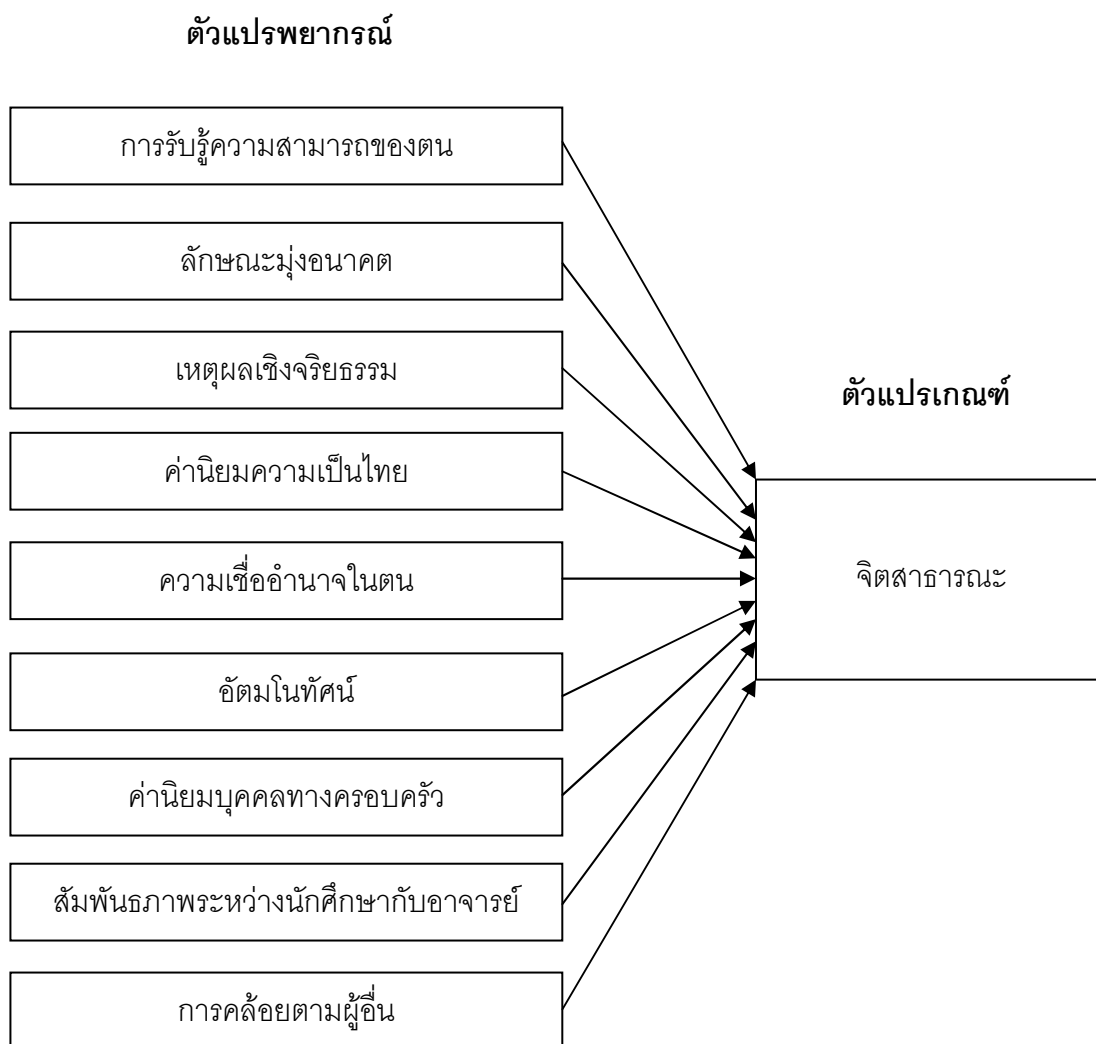
ชื่อผู้ทำวิจัย	ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ									
	การรับรู้ความสามารถของตน	ลักษณะบุคลิกภาพ	เหตุผลเชิงจริยธรรม	ค่านิยมความเป็นไทย	ความเชื่ออำนาจในตน	อัตมโนทัศน์	ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว	สัมพันธภาพระหว่าง นศ.กับ อ.	การคัดเลือกตามผู้อื่น	
หฤทัย อางปฐ (2544)	R = 0.137 *p<.05					$\beta =$ .817				
อัจฉรา โฉม แจ่ม (2544)										$\beta =$ .633 **p<.01
โกศล มีความดี (2547)	R=.728	$r_{xy}=.177$					$r_{xy}=.487$			
สุภัทรา ภูษิต รัตนาวลี (2547)							R=.650	R=.689	R=.674	
พรพรหม พวรรค พวก (2550)	$\beta =$ .633 **p<.01							$\beta =$ .153 **p<.01	$\beta =$ .074 **p<.01	
พิริยา นิลมาต (2550)						$\beta =$ .369 **p<.01				
เจษฎา หนูจุ่น (2551)	$\beta =$ .257 **p<.05		$\beta =$ .195 **p<.05	$\beta =$ .221 **p<.01	$\beta =$ .177 **p<.05					

ชื่อผู้ทำวิจัย	ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ								
	การรับรู้ความสามารถของตน	ลักษณะมุ่งอนาคต	เหตุผลเชิงจริยธรรม	ค่านิยมความเป็นไทย	ความเชื่ออำนาจในตน	อัตมโนทัศน์	ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว	สัมพันธภาพระหว่าง นศ.กับ อ.	การคล้อยตามผู้อื่น
วิทย์พัฒนท สี่ หา (2551)			$\beta =$ .188 **p<.01			$\beta =$ .117 **p<.01	$\beta =$ .118 **p<.01		
อรพินทร์ ชูชม (2552)							$\beta =$ .633 **p<.01		
รวม	2	2	3	1	1	2	4	1	2

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ คือ การรับรู้ความสามารถของตน ลักษณะมุ่งอนาคต เหตุผลเชิงจริยธรรม ค่านิยมความเป็นไทย ความเชื่ออำนาจในตน อัตมโนทัศน์ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ การคล้อยตามผู้อื่น ผู้วิจัยจึงสนใจนำปัจจัยต่างๆ มาศึกษาโดยใช้สถิติสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัย คือ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อให้ผลการวิจัยมีความถูกต้องและเที่ยงตรงมากที่สุด และจะได้นำประโยชน์จากผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวนโยบายที่จะปรับปรุงหรือส่งเสริมให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์เป็นผู้จิตสาธารณะ เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และเป็นแบบอย่างพ้องพิมพ์แม่พิมพ์ของชาติที่ดีต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัย นำมาสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ แสดงดังภาพ 3

ภาพ 3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย